

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

WIZARA YA MIFUGO NA UVUVI

**HOTUBA YA MHE. DKT. ASHATU KACHWAMBA KIJAJI (MB.),
WAZIRI WA MIFUGO NA UVUVI, AKIWASILISHA BUNGENI
MPANGO NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI
YA FEDHA KWA MWAKA 2025/2026**

Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan akionesha boti za kisasa za uvuvi alizozindua kwenye hafla iliyofanyika katika Wilaya ya Pangani, mkoani Tanga, Februari 26, 2025.

SCAN HAPA

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

WIZARA YA MIFUGO NA UVUVI

**HOTUBA YA MHE. DKT. ASHATU KACHWAMBA
KIJAJI (MB.), WAZIRI WA MIFUGO NA UVUVI,
AKIWASILISHA BUNGENI MPANGO NA
MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA
KWA MWAKA 2025/2026**

DODOMA

23 MEI, 2025

Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan
Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania

Mhe. Dkt. Philip Isdor Mapango
Makamu wa Rais

Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb)
Waziri Mkuu

Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb)
Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati

Mhe. Dkt. Ashatu Kachwamba Kijaji (Mb)
Waziri wa Mifugo na Uvuvi

Mhe. Alexander Pastory Mnyeti (Mb)
Naibu Waziri wa Mifugo na Uvuvi

Prof. Riziki S. Shemdoe
Katibu Mkuu

Bw. Abdul R. Mhinte
Naibu Katibu Mkuu (Mifugo)

Dkt. Edwin P. Mhede
Naibu Katibu Mkuu (Uvuvi)

A. UTANGULIZI

1. *Mheshimiwa Spika*, kufuatia taarifa iliyowasilishwa leo ndani ya Bunge lako Tukufu na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara, Kilimo na Mifugo iliyochambua na kushauri kuhusu utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi ya Mwaka 2024/2025, sasa naomba kutoa hoja kuwa Bunge lako Tukufu likubali kupokea na kujadili Taarifa ya Mapitio ya Utekelezaji wa Bajeti na Mpango wa Wizara ya Mifugo na Uvuvi kwa Mwaka 2024/2025. Aidha, ninaomba Bunge lako Tukufu, likubali kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Fedha na Mpango wa Bajeti ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi kwa Mwaka 2025/2026.

Shukrani, Pongezi na Pole

2. *Mheshimiwa Spika*, awali ya yote ninapenda kutumia nafasi hii kumshukuru Mwenyezi Mungu, Mwingi wa Rehema na Ukarimu, kwa kutujaalia uhai, afya njema na kutuwezesha kushiriki Mkutano huu wa Kumi na Tisa wa Bunge la Kumi na Mbili, ikiwa ni Mkutano mahsusi wa Bunge wa kuamua mambo yenye mustakabali wa

maendeleo ya Taifa letu. Aidha, naomba nitumie nafasi hii kumpongeza **Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa kutimiza kipindi cha miaka minne (4) ya uongozi wake na kwa kuendelea kuliongoza Taifa letu kwa weledi, umahiri na mafanikio makubwa. Pia, ninamshukuru Mheshimiwa Rais kwa kuendelea kuniamini na kunateua kutumika katika Wizara mbalimbali ambapo, kwa sasa, umeniamini na kunateua kuwa Waziri wa Mifugo na Uvuvi. Vilevile, nimpongeze **Ndg. Abdul Rajab Mhinte** kwa kuteuliwa kuwa Naibu Katibu Mkuu (Mifugo), ambapo pamoja na viongozi na watendaji wenzetu tuliowakuta ndani ya Wizara tunaamini ushirikiano wetu utaleta mageuzi chanya ya kisekta, ambayo ni mojawapo ya falsafa ya 4R za Mheshimiwa Rais.

3. *Mheshimiwa Spika*, ninatoa pongezi zangu za dhati kwa Viongozi Wakuu wa Serikali; akiwemo **Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango**, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania; **Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi**, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi; **Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa**

(Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mbunge wa Jimbo la Ruangwa; na **Mheshimiwa Dkt. Dotto Mashaka Biteko (Mb.)**, Naibu Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Waziri wa Nishati, na Mbunge wa Jimbo la Bukombe, kwa utendaji wao wa kizalendo na uliotukuka ambao unamuwezesha Mheshimiwa Rais na kipenzi cha Watanzania kuendelea kutoa mchango wake muhimu kwa maendeleo na Ujenzi wa Taifa letu na hivyo kumfanya ang'are kiuongozi katika duru za Kitaifa na Kimataifa.

4. *Mheshimiwa Spika*, napenda kukupongeza wewe mwenyewe kwa kuendelea kuliongoza vyema na kwa umahiri mkubwa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, jambo ambalo ni moja ya sababu zilizofanya uaminiwe na kuchaguliwa kuwa Rais wa **31** wa Umoja wa Mabunge Duniani, ukiwa ni mwanamke wa kwanza kutoka katika Bara la Afrika na wa tatu (3) Duniani kushika nafasi hiyo yenye majukumu makubwa na madaraka mazito. Aidha, nampongeza **Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu (Mb.)**, Naibu Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, na Mbunge wa Jimbo la Ilala, kwa

kukusaidia kwa umahiri na weledi mkubwa wa kuendesha shughuli za Bunge. Pia, nawapongeza Wenyeviti wa Kamati mbalimbali za Kudumu za Bunge kwa kuendelea kuongoza Kamati zao katika kuisimamia na kuishauri Serikali ipasavyo.

5. *Mheshimiwa Spika*, nachukua fursa hii kumpongeza **Mheshimiwa Deodatus Philip Mwanyika (Mb.)**, Mbunge wa Jimbo la Njombe Mjini, kwa kuendelea kuwa Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara, Kilimo na Mifugo. Aidha, nawapongeza Waheshimiwa Wajumbe wote wa Kamati hii muhimu kwa mustakabali mpana wa maendeleo ya Taifa letu. Vilevile, kwa niaba ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi, ninawashukuru viongozi, wajumbe wote, pamoja na Sekretarieti ya Kamati hii kwa kufanya uchambuzi makini wa Bajeti yetu. Ushauri wenu umewezesha Wizara kufanya maboresho stahiki na ya kimkakati. Hakika, Mheshimiwa Spika unayo Kamati ambayo ni msaada mkubwa kwetu na kwa Taifa letu. Kwa upande wetu, tunaahidi kuendelea kuipatia Kamati hii ushirikiano katika kutekeleza majukumu yake ya usimamizi na ushauri ili kuendeleza Sekta za Mifugo na

Uvuvi na kuongeza mchango wake katika uchumi wa Taifa.

6. *Mheshimiwa Spika*, naomba kutumia fursa hii adhimu kumshukuru kwa dhati ndugu yangu, **Mheshimiwa Alexander Pastory Mnyeti (Mb.)**, Naibu Waziri wa Mifugo na Uvuvi na Mbunge wa Jimbo la Misungwi, kwa umahiri wake mkubwa wa kuchapa kazi, ushauri wake mzuri, na ubunifu wenye tija uliotusaidia sote kwa pamoja kufanya maboresho yenye tija ya usimamizi wa Sekta za Mifugo na Uvuvi.

7. *Mheshimiwa Spika*, napenda kuwapongeza **Prof. Riziki Silas Shemdoo (Katibu Mkuu-Wizara ya Mifugo na Uvuvi)**, **Ndg. Abdul Rajab Mhintе (Naibu Katibu Mkuu-Mifugo)**, na **Dkt. Edwin Paul Mhede (Naibu Katibu Mkuu-Uvuvi)**, kwa kuwa viongozi hodari na wabunifu wa kuziendeleza Sekta na Watendaji wazuri katika kutekeleza majukumu ya Wizara na kuwasimamia Watalaam wa Wizara kwa ufanisi. Pia, ninawashukuru sana Watumishi wote Wizarani kwa utendaji na ushirikiano wanaotupatia katika kutekeleza majukumu yetu kikamilifu.

8. *Mheshimiwa Spika*, katika utekelezaji wa majukumu yangu ambayo muda mwingi nipo nje ya nyumbani usingekuwa rahisi bila maombi na dua njema kutoka kwa watu wangu wa karibu. Namshukuru sana mama yangu mpendwa, **Hajat Aziza Selemani**, namshukuru mume wangu kipenzi, **Dkt. Muhajir Kachwamba**, na watoto wangu, **Samirah** na **Aboubakar**. Ahsanteni sana kwa upendo, uvumilivu, na utayari wenu unaonipatia ari ya kuendelea kuwahudumia Watanzania kwa moyo, uzalendo na weledi wangu wote. Vilevile niwashukuru sana viongozi wangu wa dini, ndugu, jamaa, na marafiki wote kwa kuendelea kuniombea kwa Mwenyezi Mungu aliyenijalia afya njema iliyoniwezesha kuendelea kulitumikia Taifa letu. Nichukue fursa hii kuwaahidi Watanzania wote kwa ujumla nitaendelea kutekeleza majukumu yangu kwa kutanguliza mbele maslahi ya Taifa letu.

9. *Mheshimiwa Spika*, kwa dhati na kwa namna ya kipekee ninawashukuru wananchi wa Jimbo la Kondoa kwa ushirikiano wao mkubwa ambao wanaendelea kunipatia katika kuwatumikia wana-Kondoa wenzangu na

kuwawakilisha vyema katika Bunge hili Tukufu na kutekeleza shughuli mbalimbali za maendeleo katika Jimbo letu. Naomba nichukue fursa hii kuwaahidi kuwa nitaendelea kuwa mtumishi wenu na muda wote nitadumu katika kuwatumikia kwa umahiri na moyo wa dhati.

10. *Mheshimiwa Spika*, natambua mchango wa Sekta Binafsi, unaojumuisha wawekezaji wakubwa na wadogo wakiwemo wafugaji, wavuvi, wakuzaji viumbe maji, wachakataji wa mazao ya mifugo na uvuvi, wahifadhi wa mazingira na ikolojia (ambayo ni muhimu kwa uendelevu wa Sekta za Mifugo na Uvuvi) na wadau wengine wote waliopo katika mnyororo wa thamani wa mazao ya Mifugo na Uvuvi. Pia, ninapenda kuwashukuru Washirika wa Maendeleo, Taasisi za kifedha, na Asasi zisizo za Kiserikali kwa kuendelea kutuunga mkono katika harakati za kuendeleza Sekta za Mifugo na Uvuvi. Tunawashukuru sana na tunaahidi kuendelea kuwahudumia na kushirikiana nanyi.

11. *Mheshimiwa Spika*, nachukua fursa hii kumpongeza Mheshimiwa *Dkt. Samia Suluhu Hassan*, Rais wa Jamhuri

ya Muungano wa Tanzania kwa kuteuliwa na Mkutano Mkuu wa Chama Cha Mapinduzi kuwa mgombea Urais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania katika Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2025. Aidha, nampongeza Mheshimiwa **Balozi Dkt. Emmanuel John Nchimbi** kwa kuteuliwa kuwa mgombea mwenza wa Urais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Pia, nichukue fursa hii kumpongeza **Dkt. Hussein Ali Mwinyi**, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi kwa kuteuliwa kuwa Mgombea Urais wa Zanzibar. Mwenyezi Mungu awajalie afya njema na kwa niaba ya wafugaji na wavuvi napenda kuwaahidi kuwa tutaendelea kuwaunga mkono katika Uchaguzi Mkuu Oktoba, 2025

Salamu za Pole

12. **Mheshimiwa Spika**, wakati tukiendelea na utekelezaji wa Bajeti ya Mwaka 2024/2025, Wizara ilipokea kwa masikitiko makubwa taarifa za vifo vya viongozi na wanasiasa wakongwe ambao ni:- **Mheshimiwa Dkt. Faustine Engelbert Ndugulile (Mb.)** aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Kigamboni na Mkurugenzi Mteule wa Shirika la Afya Duniani (WHO) Ukanda wa Afrika; **Mheshimiwa**

Jaji Fredrick Mwita Werema, aliyewahi kuwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali na Jaji wa Mahakama Kuu; **Mheshimiwa Balazi Juma Volter Mwapachu**, aliyewahi kuwa Katibu Mkuu wa zamani wa Jumuiya ya Afrika Mashariki na Mwakilishi wa kudumu wa Tanzania katika Shirika la Umoja wa Mataifa la Elimu, Sayansi na Utamaduni (UNESCO); **Mheshimiwa Tabitha Siwale**, aliyewahi kuhudumu katika nafasi ya Mbunge na Waziri wa kwanza mwanamke Tanzania; **Mheshimiwa Profesa Philemon Sarungi**, aliyewahi kutumikia Taifa letu kwa nafasi ya Mbunge, Mkuu wa Mkoa, na Waziri katika Wizara mbalimbali; **Mheshimiwa Cleopa David Msuya** aliyewahi kuwa Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Makamu wa Kwanza wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Ninatoa pole kwako wewe Mheshimiwa Spika, Wabunge, familia, ndugu, jamaa na marafiki na Watanzania wote walioguswa na misiba hiyo.

13. *Mheshimiwa Spika*, itakumbukwa kuwa tarehe **23 Januari 2025** kulitokea upepo mkali ndani ya Ziwa Rukwa, ambapo wavuvi **540** walifikwa na maafa. Kati ya hao, wavuvi **531** waliokolewa, kutibiwa na kupona na wavuvi

tisa (9) walifikwa na umauti. Tunashukuru juhudi za pamoja baina ya vyombo vya Serikali na wananchi wenyewe wakiwemo wavuvi zilizowezesha kufanikisha zoezi la uokozi. Nitumie fursa hii kuwapa pole jamii ya wavuvi na Watanzania wote waliopoteza ndugu, jamaa, na marafiki kutokana na maafa hayo.

*Tutaendelea kuyaenzi mema yote waliyotenda
wakiwa hai ikiwa ni sehemu ya mchango wao
wa Ujenzi wa Taifa letu na tunawaombea
marehemu wote kwa Mwenyezi Mungu ili
aziweke roho zao
mahali pema peponi, Amina.*

14. *Mheshimiwa Spika*, baada ya maelezo ya utangulizi, naomba sasa kuwasilisha Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Mwaka 2024/2025, na Mpango na Bajeti ya Fungu 99 - Wizara ya Mifugo na Uvuvi kwa Mwaka 2025/2026.

B. HALI HALISI YA UJUMLA KATIKA SEKTA ZA MIFUGO NA UVUVI

SEKTA YA MIFUGO

15. *Mheshimiwa Spika*, Sekta ya Mifugo imeendelea kuwa Sekta muhimu katika maendeleo ya wananchi na uchumi wa Taifa. Katika Mwaka 2023, Sekta ya Mifugo ilichangia asilimia 6.2 ya Pato la Taifa (GDP) na kukua kwa asilimia 5. Aidha, Sekta hii inatoa ajira kwa Kaya milioni 4.6 katika mnyororo wa thamani wa Sekta ya Mifugo, Sekta hii imekua na mchango mkubwa katika uzalishaji wa malighafi za viwanda na kuchangia ongezeko la upatikanaji wa fedha za kigeni kupitia mauzo ya mazao ya nyama na ngozi nje ya nchi.

16. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/2025, Serikali imeendelea kuhamasisha na kusimamia uzalishaji wa mifugo ya aina mbalimbali nchini. Hatua hii imechangia kuongezeka kwa thamani ya mifugo kutoka shilingi 30,489,866,668,000 kwa mwaka 2023/2024 hadi shilingi 33,216,845,677,000 kwa mwaka 2024/2025 kwa makundi yote ya Mifugo. Ongezeko hilo limetokana na kuongezeka

kwa idadi ya Mifugo katika kipindi cha marejeo mathalani idadi ya ng'ombe imeongezeka kwa asilimia 3.4 kutoka ng'ombe 37,913,129 hadi 39,241,375, mbuzi kwa asilimia 3.6 kutoka mbuzi 27,586,547 hadi 28,595,597, na kondoo kwa asilimia 3.2 kutoka kondoo 9,373,407 hadi 9,658,880. Pia, kuku wameongezeka kwa asilimia 5.0 kutoka kuku 103,080,708 hadi 108,221,085, ambapo kuku wa asili wameongezeka kutoka 47,391,131 hadi 49,754,408 na kuku wa kisasa wameongezeka kutoka 55,689,577 hadi 58,466,677. Vile vile, nguruwe wameongezeka kwa asilimia 5.1 kutoka nguruwe 3,901,096 hadi 4,131,962. (Kiambatisho Na.1A, 1B, na 1C).

17. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kuhamasisha uzalishaji wa mazao ya mifugo ambapo uzalishaji wa nyama umeongezeka kwa asilimia 9.4 kutoka tani 963,856.55 zenye thamani ya shilingi 9,476,474,305,000 Mwaka 2023/2024 hadi tani 1,054,114.03 zenye thamani ya shilingi 10,378,706,595,000 mwaka 2024/2025. Katika Mwaka 2024/2025, kiasi cha nyama ya ng'ombe kilichozalishwa ni tani 666,227.02, nyama ya mbuzi tani 150,014.29, nyama ya kondoo tani 31,647.60, nyama ya kuku

tani **147,449.98**, na nyama ya nguruwe tani **58,775.14** ikilinganishwa na nyama ya ng'ombe tani **612,808.50**; mbuzi tani **134,403.35**; kondoo tani **28,290.00**; kuku tani **132,442.28**, na nguruwe tani **55,912.42** kwa Mwaka 2023/2024. (**Kiambatisho Na.2**). Aidha, ongezeko hilo limechangiwa na wafugaji kuhamasika kuvuna mifugo yao, kuimarika kwa udhibiti wa magonjwa, uboreshaji wa mbari za mifugo na kukua kwa soko la nyama la ndani na nje ya nchi

18. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia Bodi ya Maziwa Tanzania, imeendelea kuhamasisha ufugaji bora wa ng'ombe wa maziwa, hali iliyopelekea ongezeko la uzalishaji wa maziwa kutoka lita **3,969,887,235.74** zenye thamani ya shilingi **3,175,909,788,592** Mwaka 2023/2024 hadi kufikia lita **4,009,985,321.20** Mwaka 2024/2025 zenye thamani ya shilingi **3,207,988,256,976** sawa na ongezeko la asilimia **1**. Kati ya hizo, lita **2,587,651,655.20** zimetokana na ng'ombe wa asili na lita **1,387,620,068** zimetokana na ng'ombe wa maziwa. Kiasi kidogo cha maziwa, lita **34,713,597** zimetokana na wanyama wengine ikiwemo

mibuji wa maziwa. Ongezeko la uzalishaji wa maziwa limechangiwa na utoaji elimu ya ufugaji bora wa ng'ombe wa maziwa kibiashara ambapo wafugaji **1,040** walipewa mafunzo Mwaka 2023/2024 ikilinganishwa na wafugaji **1,109** waliopata mafunzo Mwaka 2024/2025; na kuongezeka kwa ng'ombe wa maziwa kutoka **1,321,677** Mwaka 2023/2024 hadi ng'ombe **1,410,891** Mwaka 2024/2025. Aidha, maziwa yanayokusanywa yameongezeka kutoka lita **93,427,734.54** Mwaka 2023/2024 hadi lita **95,614,978.76** Mwaka 2024/2025 (sawa na ongezeko la **2.3%**). Ongezeko la maziwa yanayokusanywa limetokana na kuongezeka kwa vituo vya kukusanyia maziwa kutoka **258** Mwaka 2023/2024 hadi **269** Mwaka 2024/2025 ikiwa ni ongezeko la **4.3%**. Vilevile, usindikaji wa maziwa umeongezeka kutoka lita **81,800,654.8** Mwaka 2023/2024 hadi lita **90,416,788.5** Mwaka 2024/2025 ikiwa ni ongezeko la **11.7%**. Ongezeko la usindikaji limetokana na ongezeko la maziwa yanayokusanywa katika vituo vya kukusanyia maziwa.

19. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kuimarisha upatikanaji wa malisho kwa ajili ya mifugo. Katika Mwaka

2024/2025, Serikali imetenga hekta **23,589.7** za malisho na kufanya ardhi iliyotengwa kwa ajili ya malisho kufikia hekta **3,489,701.13** kutoka hekta **3,466,111.43** Mwaka 2023/2024. Hali ya upatikanaji wa malisho katika ardhi ya malisho nchini imeongezeka kutoka tani **110,659,032.16** Mwaka 2023/2024 hadi tani **110,983,390.54** Mwaka 2024/2025. Kiwango hicho hakitoshelezi mahitaji ya tani **158,000,000** kwa mifugo iliyopo. Hata hivyo, Serikali inaendelea na jitihada za upatikanaji wa malisho kwa ajili ya mifugo kwa kuongeza uwekezaji na kuhamasisha Sekta Binafsi na wafugaji kutenga na kuendeleza ardhi kwa ajili ya malisho ya mifugo.

20. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendeleza jitihada za kuongeza upatikanaji wa vyakula vya mifugo, malisho na mbegu za malisho kwa kuwekeza katika mashamba yake na kuhamasisha wafugaji kuzalisha malisho. Katika Mwaka 2024/2025, mashamba ya Serikali na Binafsi yamezalisha jumla ya tani **222.54** za mbegu za malisho (*nyasi, mikundekunde na vipando*) zenye thamani ya shilingi bilioni **1.7** ikilinganishwana tani **127.8** zilizozalishwa

Mwaka 2023/2024 zenye thamani ya shilingi bilioni **1.08**. Pia, jumla ya tani **14,185** za malisho (*hei na saileji*) zenye thamani ya shilingi bilioni **3.8** zimezalishwa ikilinganishwa na tani **4,744** zilizozalishwa Mwaka 2023/2024 zenye thamani ya shilingi bilioni **1.4**. Kwa upande wa vyakula vya mifugo vilivyosindikwa uzalishaji umefikia tani **720,000** zenye thamani ya shilingi trilioni **1.15**. Uzalishaji huu ni sawa na asilimia **45** ya lengo la kuzalisha tani **1,600,000**. (**Kiambatisho Na. 3A na 3B**).

21. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kudhibiti magonjwa ya mifugo na kuimarisha afya ya wanyama kwa kuwezesha upatikanaji na usambazaji wa chanjo nchini. Hadi kufikia Aprili, 2025, jumla ya dozi **728,153,645** za chanjo za magonjwa mbalimbali ya mifugo zimesambazwa. Kati ya hizo, dozi **153,952,375** zimezalishwa nchini ambapo dozi **58,822,475** zimezalishwa na Taasisi ya Chanjo Tanzania (*Tanzania Vaccine Institute - TVI*) na dozi **95,129,900** zimezalishwa na viwanda vingine vya Sekta Binafsi; na dozi **574,201,270** zimeingizwa kutoka nje ya nchi. Pia, uchanjaji wa mifugo unaofanywa na Serikali pamoja na wadau umechangia kudhibiti magonjwa na

hivyo kuimarisha afya ya mifugo. Aidha, udhibiti wa magonjwa yaenezwayo na kupe na wadudu wengine kwa kuogesha mifugo umechangia kupunguza kiwango cha vifo vitokanavyo na magonjwa yaenezwayo na kupe kutoka asilimia 48 hadi asilimia 45 ya vifo vyote.

SEKTA YA UVUVI

22. *Mheshimiwa Spika*, Sekta ya Uvuvi imeendelea kuwa Sekta muhimu katika maendeleo ya uchumi wa Taifa letu. Katika Mwaka 2023, Sekta ya Uvuvi ilichangia asilimia 1.7 kwenye Pato la Taifa (GDP) na kukua kwa asilimia 1.4. Aidha, Sekta ya Uvuvi inatoa ajira kwa Watanzania takriban **milioni 6**, zikiwamo ajira za moja kwa moja kwa wavuvi wapatao **201,661** na wakuzaji viumbe maji **49,084** katika mnyororo wa thamani wa Sekta ya Uvuvi. Kwa upande mwingine, Watanzania **4,631** wameajiriwa katika viwanda **64** vya kuchakata mazao ya uvuvi hapa nchini ambapo kati ya hivyo, viwanda **56** vinasafirisha mazao ya uvuvi nje ya nchi (**Kiambatisho Na.4**). Pia, Sekta ya Uvuvi huongeza usalama wa chakula na lishe kwa kuchangia asilimia **30** ya protini inayotokana na wanyama.

23. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kusimamia uzalishaji katika Sekta ya Uvuvi ambapo hadi kufikia Aprili 2025, jumla ya tani **599,200.33** za mazao ya Uvuvi zilizalishwa zenye thamani ya shilingi **3,439,345,531,380** ikijumuisha tani **466,956.88** za samaki kutoka uvuvi wa asili na tani **132,243.45** kutoka ukuzaji viumbe maji ikilinganishwa na tani **472,579.34** zilizozalishwa katika kipindi kama hiki mwaka 2023/2024. Aidha, katika mwaka 2024/2025 kiasi cha tani **510,547.33** za samaki, zenye thamani ya shilingi **3,429,209,793,380** zilivunwa ikilinganishwa na tani **463,996.89** za samaki zenye thamani ya shilingi **3,174,094,804,000** zilizovunwa katika kipindi kama hiki mwaka 2023/2024. Mavuno hayo ni sawa na ongezeko la asilimia **10.03** la uzalishaji wa samaki kutoka katika maji ya asili na ukuzaji viumbe maji nchini. Pia, ulaji wa samaki, kwa mtu kwa mwaka hapa nchini umefikia kiasi cha kilo **7.9** ikilinganishwa na wastani wa dunia wa kilo **20.3** kwa mtu kwa mwaka kwa mujibu wa Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO).

24. *Mheshimiwa Spika*, uzalishaji huu wa samaki ni mdogo ukilinganisha na mahitaji ya samaki ya wastani wa

tani **1,253,344.7** kwa mwaka. Ili kuondoa nakisi hii, Serikali inachukua hatua mbalimbali za kuhakikisha inakidhi mahitaji ya samaki nchini zikiwemo kuimarisha usimamizi wa rasilimali za Uvuvi, kuhamasisha uwekezaji na uendelezaji wa ukuzaji wa viumbe maji na Uvuvi wa bahari kuu.

25. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/2025, biashara ya mazao ya uvuvi imeendelea kuimarika katika soko la ndani na nje ya nchi. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2025, jumla ya tani **39,841.98** za mazao ya uvuvi na samaki hai wa mapambo **148,041** wenye thamani ya shilingi bilioni **480.55** waliuzwa nje ya nchi ikilinganishwa na tani **34,308.94** za mazao ya uvuvi na samaki hai wa mapambo **124,732** wenye thamani ya shilingi bilioni **389.81** waliouzwa nje ya nchi katika kipindi kama hiki mwaka 2023/2024 ikiwa ni ongezeko la asilimia **16.13** la mazao ya uvuvi yanayouzwa nje ya nchi (**Kiambatisho Na.5**).

C. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI MWAKA 2024/25

Bajeti iliyoidhinishwa kwa Matumizi ya Kawaida na Maendeleo

26. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/2025, **Fungu 99** lilitengewa jumla ya shilingi **460,333,602,000**. Kati ya fedha hizo, kiasi cha shilingi **97,215,432,000** kilitengwa kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na kiasi cha shilingi **363,118,170,000** kilitengwa kwa ajili ya Matumizi ya Maendeleo. Hadi Aprili 2025, jumla ya shilingi **131,956,236,286.44** zimetolewa sawa na asilimia **28.67** ya bajeti yote iliyotengwa.

Matumizi ya Kawaida

27. *Mheshimiwa Spika*, katika bajeti ya mwaka 2024/2025, Wizara ya Mifugo na Uvuvi iliidhinishiwa kutumia shilingi **97,215,432,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, shilingi **44,847,492,000** ni Matumizi ya Mishahara (PE) na shilingi **52,367,940,000** ni Matumizi Mengineyo (OC). Aidha, hadi kufikia Aprili, 2025, shilingi **53,268,629,752.59**

zimepokelewa, sawa na asilimia **54.79** ya Bajeti ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, shilingi **31,981,441,661.2** sawa na asilimia **71.31** ni kwa ajili ya Mishahara (PE) na shilingi **21,287,188,091.39**, sawa na asilimia **40.65** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo.

Miradi ya Maendeleo

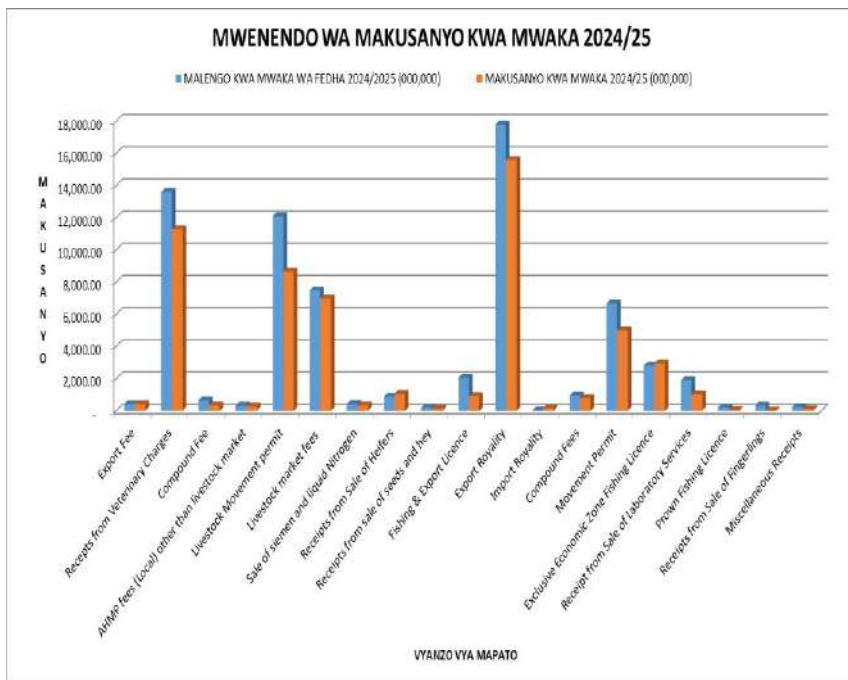
28. *Mheshimiwa Spika*, katika bajeti ya Mwaka 2024/2025, Wizara ya Mifugo na Uvuvi iliidhinishiwa shilingi **363,118,170,000** kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Kati ya fedha hizo, shilingi **242,078,803,000** ni fedha za ndani na shilingi **121,039,367,000** ni fedha za nje. Hadi kufikia Aprili, 2025 jumla ya shilingi **86,562,975,004.59** sawa na asilimia **23.84** ya Bajeti ya Maendeleo zimepokelewa. Kati ya fedha zilizopokelewa, shilingi **85,005,495,004.59** ni fedha za ndani, sawa na asilimia **35.11** ya bajeti ya fedha za maendeleo za ndani, na shilingi **1,557,480,000** ni fedha za nje.

Makusanyo ya Maduhuli ya Serikali

29. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara ya Mifugo na Uvuvi ilipangiwa kukusanya maduhuli ya shilingi **69,105,000,000** ambapo Sekta ya Uvuvi inapaswa

kukusanya shilingi **33,000,000,000** na Sekta ya Mifugo Shilingi **36,105,000,000**. Wastani wa makusanyo ambayo Wizara inapaswa kukusanya kwa mwezi ni shilingi **5,758,750,000**, ambapo Sekta ya Uvuvi inatakiwa kukusanya wastani wa shilingi **2,750,000,000**, na Sekta ya Mifugo kiasi cha shilingi **3,008,750,000** kwa kila mwezi.

30. *Mheshimiwa Spika*, hadi kufikia Aprili, 2025, Wizara imekusanya maduhuli ya shilingi **56,068,897,105.84** sawa na asilimia **97.94** ya lengo la kukusanya shilingi **57,587,500,000**. Aidha, katika makusanyo hayo, Sekta ya Mifugo imekusanya shilingi **29,467,520,317.28** kati ya shilingi **30,087,500,000** sawa na asilimia **96.56** ya lengo la makusanyo la miezi kumi ilihali Sekta ya Uvuvi imekusanya maduhuli ya shilingi **26,601,376,788.56** kati ya shilingi **27,500,000,000** sawa na asilimia **96.73** ya lengo la makusanyo kwa miezi kumi. (**kielelezo Na. 1**).

Kielelezo Na 1: Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Mwaka 2024/2025 hadi Aprili, 2025 Sekta ya Mifugo

Maeneo ya Vipaumbele katika Mwaka 2024/2025

31. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imetekeleza maeneo manne (4) ya kipaumbele ambapo utekelezaji wake umezingatia matakwa ya Dira ya Taifa ya Maendeleo (2025); Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano Awamu ya Tatu (FYDP III) kwa kipindi cha 2021/2022 – 2025/2026; Mpango wa Maendeleo wa Taifa

wa Mwaka 2024/2025; Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya Mwaka 2020-2025; na Malengo Endelevu ya Maendeleo ya Mwaka 2030 (*Sustainable Development Goals-SDGs, 2030*). Aidha, utekelezaji huo umezingatia Sera ya Taifa ya Mifugo ya Mwaka 2006; Sera ya Taifa ya Uvuvi ya Mwaka 2015; Sera ya Taifa ya Uchumi wa Buluu ya Mwaka 2024; Mpango Mkuu wa Sekta ya Kilimo 2050 (*Agriculture Master Plan - AMP, 2050*), Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo Awamu ya Pili (*ASDP II*); Mpango Kabambe wa Sekta ya Uvuvi wa Mwaka 2021/22-2036/37. Utekelezaji wa vipaumbele hivi umewezesha Wizara kupata mafanikio na matokeo ambayo yameelezwa katika Hotuba yangu. Aidha, vipaumbele hivyo ni pamoja na:-

- (i) Kuongeza uzalishaji, masoko, na thamani ya mazao ya mifugo na uvuvi;
- (ii) Kuimarisha ulinzi na usimamizi wa rasilimali za mifugo na uvuvi;
- (iii) Kuhamasisha uwekezaji katika Sekta za Mifugo na Uvuvi; na
- (iv) Kuimarisha utafiti, mafunzo na huduma za ugani kwa Sekta za Mifugo na Uvuvi.

Sera, Sheria na Kanuni

32. *Mheshimiwa Spika*, katika kuweka mazingira wezeshi ya uzalishaji na biashara katika Sekta za Mifugo na Uvuvi, Wizara imeendelea kusimamia utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Mifugo ya Mwaka 2006 na Sera ya Taifa ya Uvuvi ya Mwaka 2015 kupitia Sheria na Kanuni za Mifugo na Uvuvi zinazosimamiwa na Wizara. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali imefanya Marekebisho ya Sheria ya Kusimamia na Kuendeleza Uvuvi wa Bahari Kuu, Sura 388 na Sheria ya Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Sura 280. Vilevile, Wizara imefanya marekebisho ya kanuni zifuatazo: *The Fisheries (Amendment) Regulations, GN. Na. 539V/2024* *Fisheries Laboratory Fees GN.Na.539W/2024*; na *The Meat Industry (Location, Design, Construction and Operation of Livestock Market) (Amendment) Regulations, GN.Na.539Q/2024*; na *The Fisheries (Amendment) Regulations GN. Na. 251/2025*.

33. *Mheshimiwa Spika*, katika juhudi za kuendeleza shughuli za ukuzaji viumbe maji, Wizara imeandaa Kanuni za Ukuzaji Viumbe Maji (*The Fisheries Aquaculture*

Regulation) GN. Na. 885/2024. Kanuni hii inalenga kuhakikisha shughuli za ukuzaji viumbe maji zinatekelezwa kwa ufanisi kwa kuzingatia sheria, kanuni na miongozo mbalimbali. Aidha, Kanuni zilizofanyiwa marekebisho ni: *The Fisheries (Amendment) Regulations*, GN. Na. 539V/2024; *Fisheries Laboratory Fees* GN.Na.539W/2024; na *The Meat Industry (Location, Design, Construction and Operation of Livestock Market) (Amendment) Regulations*, GN.Na.539Q/2024; na *Fisheries (amendments) Regulation* GN. Na 251/2025.

34. *Mheshimiwa Spika*, Wizara inaendelea kufanya mapitio ya Kanuni ya Uvuvi ya Mwaka 2009 na kuandaa kanuni mpya ili iendane na mabadiliko ya kisera, kiuchumi na kiteknolojia. Kanuni mpya inalenga kuimarisha usimamizi wa rasilimali za uvuvi kwa kulinda maeneo muhimu ya mazalia na makuzi ya samaki, kudhibiti mbinu, njia, zana na teknolojia za uvuvi; na kuboresha mazingira ya biashara kwa kulinda usalama na ubora wa mazao ya uvuvi. Kadhalika, kuimarisha usimamizi na udhibiti wa viwanda vya kuchakata mazao ya uvuvi na kuzalisha nyavu, maduka ya samaki na kusambaza zana za uvuvi,

uzalishaji na usambazaji wa barafu. Pia, Kanuni zinalenga kukidhi matakwa, masharti na viwango vya masoko ya kitaifa, kikanda na kimataifa.

35. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea kuandaa na kuhuisha miongozo mbalimbali ya kusimamia na kuendeleza rasilimali za uvuvi ili kuwa na uvuvi endelevu. Aidha, Mwongozo wa Usimamizi wa Uvuvi katika Maji Madogo na Maeneo Oevu; Waraka wa Wavu wa Dagaa katika Ziwa Victoria; na Waraka wa Wavu wa Dagaa na Migebuka katika Ziwa Tanganyika zimeandaliwa.

36. *Mheshimiwa Spika*, Mamlaka ya Usimamizi na Uendelezaji wa Uvuvi wa Bahari Kuu (DSFA) ikishirikiana na Wizara ya Mifugo na Uvuvi; Wizara ya Uchumi wa Buluu na Uvuvi; na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali (SMT/SMZ) ilifanya mapitio ya Sheria ya Usimamizi na Uendelezaji wa Uvuvi wa Bahari Kuu, Sura ya 388 ya Mwaka 2020 ambayo ilipitishwa na Bunge lako Tukufu tarehe 3 Septemba, 2024. Maboresho hayo

yanalenga kuongeza ufanisi katika usimamizi wa uvuvi na kuimarisha masuala ya kiutendaji ya DSFA.

37. *Mheshimiwa* Spika, katika mwaka 2024/2025, Wizara ilipewa maelekezo ya kuunganisha Bodi ya Nyama Tanzania (TMB) na Bodi ya Maziwa Tanzania (TDB) ili kuunda taasisi moja na kuongeza ufanisi katika kuendeleza mazao hayo. Katika kutekeleza maelekezo hayo, Wizara imekamilisha kuandaa Waraka wa Baraza la Mawaziri kuhusu mapendekezo ya kutunga Sheria ya Bodi ya Mazao na Miundombinu ya Mifugo Tanzania ya Mwaka 2025, ambapo Waraka huu upo kwenye ngazi ya maamuzi. Aidha, Wizara inaendelea kukamilisha Waraka wa Baraza la Mawaziri kuhusu Mapendekezo ya Marekebisho ya Sheria ya Uvuvi, Sura 279. Mapendekezo ya marekebisho yanajumuisha kipengele cha kuanzisha Mamlaka ya Uvuvi na Ukuzaji Viumbe Maji Tanzania ambayo itakuwa na jukumu la kuendeleza, kusimamia, kudhibiti, na kuhifadhi rasilimali za uvuvi na ukuzaji Viumbe Maji.

D. UZALISHAJI, MASOKO NA UBORESHAJI WA MBARI ZA MIFUGO

38. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kutekeleza shughuli mbalimbali kwa lengo la kupata mifugo bora na ufugaji wenye tija. Maeneo yaliyopewa umuhimu mkubwa ni pamoja na kuimarisha huduma za Uhimilishaji; Uzalishaji na Usambazaji wa Mitamba; Uzalishaji wa Kuku wa Nyama na Mayai pamoja na kuboresha Biashara ya Mifugo na Mazao yake.

Huduma ya Uhimilishaji

39. *Mheshimiwa Spika*, Kituo cha Uhimilishaji cha Taifa (National Artificial Insemination Center- NAIC) ni kituo pekee cha Serikali kinachotoa huduma ya uhimilishaji nchini Tanzania. Kituo hiki ni muhimu kwa mikakati ya Serikali ya kuboresha mifugo nchini ili kuongeza tija ya uzalishaji wa nyama na maziwa. Kituo kina jumla ya madume bora ya ng'ombe wa nyama na maziwa 35 ambayo huzalisha mbegu kwa ajili ya uhimilishaji. Katika Mwaka 2024/2025, madume hao 35 wamezalisha jumla ya dozi za mbegu 110,434 sawa na asilimia 73.62 ya lengo la kuzalisha dozi 150,000. Aidha, kati ya dozi hizo

zilizozalishwa, dozi **92,587** zimesambazwa kwa wafugaji kwa ajili ya kuhimilisha mifugo yao. Pia Kituo cha Uhimilishaji kimepokea dozi za mbegu **5,200** kutoka kwa wadau wa nje ikiwemo dozi **4,200** za mbegu ya ng'ombe wa maziwa na dozi **1,000** za ng'ombe wa nyama ambazo zimesambazwa kwa wafugaji. Vilevile, Kituo kimeendelea kuwajengea uwezo wahimilishaji ambapo hadi kufikia Aprili, 2025 jumla ya wahimilishaji **232** kutoka katika Mamlaka za Serikali za Mitaa (MSM) wamepatiwa mafunzo na wamewezesha uhimilishaji wa ng'ombe **72,731** katika mikoa **26**. Uhimilishaji huo wa mifugo kwa mwaka 2025 umeendelea kukua ikilinganishwa na ng'ombe **67,355** waliohimilishwa katika kipindi kama hicho Mwaka 2023/2024.

Uzalishaji na Usambazaji wa Mitamba

40. *Mheshimiwa Spika*, katika jitihada za kuendelea kuboresha mbari za mifugo nchini, Serikali inaendelea kuyaimarisha mashamba matano (5) ya kuzalisha mifugo yenye jumla ya ng'ombe **6,542**. Aidha, katika Mwaka 2024/2025, mashamba hayo yamezalisha jumla ya mitamba bora **416** sawa na asilimia **41.6** ya lengo la kuzalisha

mitamba **1,000** na mitamba **147** imesambazwa kwa wafugaji. Pia, mashamba ya watu binafsi (8) yamezalisha mitamba bora **3,066** na kusambaza mitamba **2,893**. Vilevile, Serikali itaendelea kuboresha mashamba yake kwa kuwekeza zaidi kutokana na ongezeko la mahitaji ya mitamba ili kutosheleza mahitaji hayo.

41. *Mheshimiwa spika*, ili kuongeza tija na uzalishaji wa mifugo nchini, Serikali imeboresha mbari za mifugo ambapo katika kipindi cha Mwaka 2024/2025, imeingiza jumla ya ng'ombe **4,345** na mbuzi/kondoo **45,292** wa mbegu. Mifugo hiyo, imeingizwa kutoka nchi za Kenya, Afrika kusini, Malawi, Zambia, Burundi, Namibia, Korea kusini na Uganda. Aidha, kwa madhumuni hayohayo, jumla ya dozi **32,211** za mbegu za ng'ombe ziliingizwa kutoka nchi za Indonesia, Denmark, Brazil, Canada, Uingereza na Marekani. Kati ya hizo, dozi **31,138** hazijatenganishwa kijinsi, dozi **1000** zimetenganishwa kijinsi na dozi **73** ni za viinitete kwa ajili ya shughuli za kiutafiti.

Uzalishaji wa Kuku wa Nyama na Mayai

42. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kuweka mazingira wezeshi kwa Sekta Binafsi kuweza kuwekeza kwenye sekta ya kuku ili kutoa ajira kwa wananchi walio wengi hasa vijana na wanawake. Hadi kufikia Aprili 2025, jumla ya mashamba 25 ya kuku wazazi na vitotoleshi 28 yenye mtaji wa shilingi **543,999,040,000** yameanzishwa. Aidha, uwekezaji huo umewezesha kuzalisha jumla ya vifaranga vya kuku **71,526,458** ambavyo vimesambazwa kote nchini. Kati ya vifaranga hivyo, **59,112,160** ni vya kuku wa nyama, **3,726,804** vya kuku wa mayai na **8,687,494** vya kuku chotara.

43. *Mheshimiwa Spika*, kutokana na uwekezaji uliofanyika kwenye mashamba ya kuzalishia vifaranga nchini umepelekea kupungua kwa uingizaji wa vifaranga vya kuku wazazi (Day Old Chicks Parent Stock – DOC) kutoka **1,371,746** mwaka 2023/2024 hadi vifaranga **1,157,974** mwaka 2024/2025. Aidha, mauzo ya vifaranga kwenda nje ya nchi yamepungua kutoka vifaranga **2,701,429** mwaka 2023/2024 hadi vifaranga **1,909,078** mwaka 2024/2025. Upungufu wa mauzo ya vifaranga nje

ya nchi umetokana na kuimarika kwa soko la ndani hususani uanzishwaji wa mashamba makubwa yanayofuga kuku kibiashara (Broiler and layers commercial farms) kama vile Voncavy Morogoro, Hills Bagamoyo, Kerege Bagamoyo, Akaji- Bagamoyo na Interchick ambapo mahitaji ya mashamba hayo yamekuwa makubwa.

44. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/2025, Wadau wa Maendeleo kwa kushirikiana na Serikali wameendelea kuimarisha Tasnia ya Kuku nchini kwa kuchukua hatua mbalimbali ikiwemo kuimarisha vyama vya wafugaji kwa kuanzisha *Tanzania Poultry Executive Compact Committee* (TPECC) yenye wajumbe toka Serikalini na Sekta Binafsi kwa lengo la kuhakikisha Tasnia ya Kuku nchini inaratibiwa na kupewa msukumo wa kipekee. Kwa muda wa mwaka mmoja Kamati hiyo imeonesha mafanikio katika Tasnia ya Kuku ikiwemo kuandaa Mpango Mkakati wa Tasnia ya Kuku na kufanya kongamano lililowaleta pamoja wadau **2,000** wa Tasnia ya Kuku toka nchi zote zilizopo Kusini mwa Jangwa la Sahara.

Biashara ya Mifugo na Mazao yake

45. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia Aprili 2025, jumla ya ng'ombe **3,411,000**, mbuzi na kondoo **3,330,000** wenye thamani ya shilingi trilioni **3.7** waliuzwa katika minada mbalimbali hapa nchini ikilinganishwa na ng'ombe **2,957,724** na mbuzi na kondoo **2,828,243** waliokuwa na thamani ya shilingi trilioni **3.4** waliouzwa katika Mwaka 2023/2024. Ongezeko la mifugo iliyouzwa katika minada linatokana na kuhamasika kwa wafugaji kuvuna mifugo yao.

46. **Mheshimiwa Spika**, katika kutekeleza Mkakati wa kukuza mauzo nje ya nchi kwa ajili ya kuongeza fedha za kigeni, Wizara kupitia Bodi ya Nyama imeendelea kuratibu mauzo ya nyama kwenda nje ya nchi. Hadi kufikia Aprili 2025, jumla ya tani **9,863.41** za nyama zimeuzwa sawa na asilimia **89.9** ya lengo la kuuza tani **10,971**. Kiasi hicho kinajumuisha tani **1,150.54** za nyama ya ng'ombe, tani **6,380.63** za mbuzi, tani **2,104.85** za kondoo, tani **199.61** za nyama ya kuku na tani **27.83** za nguruwe zenye thamani ya Dola za Kimarekani milioni **44.07** zimeuzwa katika masoko ya nje ya nchi ikilinganishwa na tani **9,326.3** zenye thamani

ya Dola za Kimarekani milioni **39.3** zilizouzwa kipindi kama hicho katika Mwaka 2023/2024. Mauzo kwa Mwaka 2024/2025 yameongezeka kwa asilimia **5.75** ikilinganishwa na mauzo yaliyofanyika kipindi kama hicho kwa mwaka uliopita. Aidha, nyama ya mbuzi imeendelea kuongoza kwa kuchangia asilimia **64.69** ya mauzo ya nyama nje. Hii ni kutokana na jitihada zinazofanywa na Serikali ya kuongeza ushirikiano na fursa za kibiashara nje ya nchi, masoko ya nyama yameendelea kuongezeka kufikia nchi **11** ambazo ni Bahrain, Comoro, Hong Kong, Jordan, Kenya, Kuwait, Oman, Qatar, Saudi Arabia, Umoja wa Falme za Kiarabu (UAE) na Vietnam.

47. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia Bodi ya Maziwa (Tanzania Dairy Board-TDB) imeendelea kusimamia biashara ya maziwa nchini ambapo jumla ya lita za maziwa **90,416,788.5** zenye thamani ya shilingi bilioni **226** zilisindikwa na kuuzwa katika masoko ya ndani ya nchi. Aidha, vibali vya kuingiza maziwa kutoka nje ya nchi vimepungua kutoka 782 vyenye jumla ya lita **11,747,150** zenye thamani ya shilingi **23,423,652,811.8** Mwaka 2023/2024 hadi vibali **630** vyenye jumla ya lita **10,089,767.50**

zenye thamani ya shilingi **22,969,085,568.85**. Kupungua kwa kiasi cha maziwa yanayoingizwa nchini kutoka nje ya nchi kunatokana na juhudi za Serikali za kuweka mazingira mazuri kwa Sekta Binasi, hivyo kuwezesha ongezeko la usindikaji ndani ya nchi. Kwa sasa, Kiwanda cha Kusindika Maziwa cha *ASAS Dairies* kimeanza uzalishaji wa maziwa ya unga. Kiwanda hicho kina uwezo wa kusindika lita 100,000 za maziwa ya unga kwa siku.

48. *Mheshimiwa Spika*, kuimarika kwa biashara ya mazao ya mifugo nchini kwa Mwaka 2024/2025, kumechangia kuongezeka kwa ulaji wa mazao ya mifugo kwa mtu kwa mwaka. Mathalani, kiwango cha unywaji wa maziwa kimeongezeka kutoka wastani wa lita **67.5** Mwaka 2023/2024 hadi lita **68.1** Mwaka 2024/2025, ulaji wa nyama kutoka kilo **16** Mwaka 2023/2024 hadi kilo **17.6** Mwaka 2024/2025 na ulaji wa mayai kutoka **107** Mwaka 2023/2024 hadi **119** Mwaka 2024/2025 kwa mtu kwa mwaka. Pamoja na ongezeko hilo, ulaji wa mazao hayo bado haujafikia viwango vinavyopendekezwa na Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO) ambavyo ni lita **200** za

maziwa, kilo 50 za nyama na mayai 300 kwa mtu kwa mwaka.

49. *Mheshimiwa Spika*, uzalishaji wa ngozi umeendelea kuongezeka mwaka hadi mwaka. Katika Mwaka 2024/2025, jumla ya vipande vya ngozi **15,191,500** (*ng'ombe 4,735,000, mbuzi 7,728,000 na kondoo 2,728,000*), vyenye thamani ya shilingi **34,125,750,000** vimezalishwa ikilinganishwa na vipande milioni **14.69** (*ng'ombe milioni 4.6, mbuzi milioni 7.5 na kondoo milioni 2.6*), vyenye thamani ya shilingi bilioni **32.1**, vilivyozalishwa Mwaka 2023/2024. Ongezeko hilo limechangiwa na wadau kupatiwa mafunzo kuhusu ufugaji wa kisasa, uchunaji wa ngozi na uhifadhi wa ngozi.

50. *Mheshimiwa Spika*, biashara ya ngozi imeendelea kuimarika na kuchangia katika Pato la Taifa, hadi kufikia Aprili 2025, jumla ya vipande **1,651,088** vya ngozi vyenye uzito wa kilo **6,287,881** (*ng'ombe vipande 1,232,833, mbuzi vipande 298,978 na kondoo vipande 119,277*) vyenye thamani ya shilingi bilioni **7.95** viliuzwa katika nchi za Nigeria, Kenya, Djibout, Ethiopia, China na Pakistan ikilinganishwa

na vipande vya ngozi **1,542,916** vyenye uzito wa kilo **5,777,669.5** (ng'ombe vipande **1,034,447**, mbuzi **355,928** na kondoo vipande **152,541**) vyenye thamani ya shilingi **bilioni 7** vilivyouzwa katika nchi za Nigeria, Kenya, Ghana, Togo, Ethiopia na Pakistan Mwaka 2023/2024. Aidha, mauzo ya ngozi kwenda nje ya nchi yameongezeka kutokana na mahitaji ya soko la ngozi isiyosindikwa kuongezeka katika nchi za Nigeria na Togo. Pia, Wizara imewawezesha wamiliki wa machinjio za kisasa zilizo chini ya *Export Processing Zone Authority* (EPZA) kwa kuwaondolea kodi ya kusafirisha ngozi nje ya nchi. Hatua hii imeleta mafaniko ya kupata soko la ngozi ya mbuzi na kondoo nje ya nchi.

51. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara kwa kushirikiana na wadau wa Tasnia ya Ngozi imeendelea kusimamia biashara na ubora wa ngozi kwa kusajili na kutoa leseni kwa maghala **44** ya ngozi kwa kampuni zinazosafirisha ngozi kwenda nje ya nchi. Aidha, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea kushirikiana na Ofisi ya Rais - TAMISEMI na Sekta Binafsi kutoa mafunzo kuhusu uendelezaji wa zao la ngozi nchini. Wakaguzi wa ngozi **20** wa mikoa ya Kilimanjaro na Tanga

wamejengewa uwezo kuhusu utambuzi wa ngozi bora. Pia, wachunaji wa ngozi **280** kutoka machinjio ya Tanga na Dar es salaam wamejengewa uwezo kuhusu uchunaji bora wa ngozi unaozingatia mahitaji ya soko.

52. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kuhamasisha Sekta Binafsi kuwekeza katika viwanda vya kusindika ngozi ambapo hadi Aprili 2025, viwanda vitatu (3) vinavyofanya kazi ambavyo ni: Himo Tanners and Planters (*Kilimanjaro*); ACE Leather (T) Ltd. (*Morogoro*); na Phiss Tanners (*Pwani*). Viwanda hivyo vinasindika ngozi hatua ya kati na mwisho. Viwanda hivyo vinasindika jumla ya vipande **212,100** vya ngozi ya ng'ombe na **814,000** vya ngozi ya mbuzi na kondoo vyenye thamani ya shilingi bilioni **21.5** (*Kiambatisho Na.6*). Aidha, Wizara imefanikiwa kuweka mazingira wezeshi ya upatikanaji wa malighafi bora kwa kuwaunganisha wamiliki wa viwanda vya kusindika ngozi na wazalishaji wa ngozi. Pia jumla ya vipande **270,921** vya ngozi za kondoo na mbuzi vilivyosindikwa (wet blue) vimeuzwa katika nchi za Pakistan, China na Djibout kwa thamani ya shilingi **348,264,335**.

53. *Mheshimiwa Spika*, katika kuongeza thamani ya zao la ngozi, Wizara imeendelea kuweka mazingira wezeshi kwa Sekta Binafsi ambapo katika Mwaka 2024/2025, jumla ya jozi za viatu **3,391,200** zimezalishwa ikilinganishwa na jozi **3,028,700** zilizozalishwa Mwaka 2023/2024. Ongezeko hilo limetokana na kuongezeka kwa wajasiriamali wadogo na wa kati (SMEs) **151** wanaotengeneza bidhaa za ngozi pamoja na ongezeko la upatikanaji wa ngozi bora (*Kiambatisho Na. 7*).

Maji, Malisho na Vyakula vya Mifugo

54. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara, imeendelea kuchukua hatua madhubuti za kuimarisha upatikanaji wa maji kwa mifugo ambapo imefanikiwa kukamilisha ujenzi wa mabwawa manne (**4**) ya Bukabwa (*Butiama*), Kihumbu (*Bunda*), Isulamilomo (*Nsimbo*), na Kwenikwembe (*Kilindi*). Mabwawa haya yana uwezo wa kuhifadhi wastani wa lita milioni **120** za maji kila moja yanayotosheleza kunywesha uniti za mifugo (*livestock unit*) takribani **100,000** kwa mwaka. Utekelezaji wa kazi ya ujenzi wa mabwawa haya umeongeza upatikanaji wa maji

kwa mifugo hivyo kuchangia katika ustawi wa mifugo katika maeneo hayo.

55. *Mheshimiwa Spika*, katika jitihada za kuendelea kutenga maeneo ya malisho, katika Mwaka 2024/2025, Wizara kwa kushirikiana na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi, imeandaa mipango ya matumizi ya ardhi iliyowezesha kutenga hekta **23,589.70** za maeneo ya malisho. Mipango hiyo imefanyika katika vijiji **58** vya Wilaya **10** za Bariadi (*Simiyu*), Chunya (*Mbeya*) Buhigwe (*Kigoma*), Shinyanga (*Shinyanga*), Sumbawanga (*Rukwa*), Mlele (*Katavi*), Kaliua, Nzega (*Tabora*), Mbongwe (*Geita*) na Morogoro DC (*Morogoro*) na kufanya ardhi iliyotengwa kwa ajili ya malisho kufikia hekta **3,489,701.13** kutoka hekta **3,466,111.43** Mwaka 2023/2024. Aidha, hadi kufikia 2024/2025 kati ya maeneo hayo, hekta **1,349,486.29** kwenye vijiji **365** zimepimwa na kutangazwa kwenye Gazeti la Serikali.

56. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha upatikanaji wa malisho na mbegu za malisho, Serikali imeendelea kuwekeza kwenye mashamba yake kwa kuongeza eneo la

uzalishaji wa malisho na kutoa hamasa kwa wafugaji kupitia mashamba darasa, kulima na kuendeleza maeneo ya malisho. Katika Mwaka 2024/2025, jumla ya tani **222.54** za mbegu za malisho (*nyasi, mikundekunde na vipando*) zenye thamani ya shilingi bilioni **1.7** zimezalishwa, ikilinganishwa na tani **127.8** zilizozalishwa Mwaka 2023/2024. Pia, jumla ya tani **14,185** za malisho (*hei na saileji*) zenye thamani ya shilingi bilioni **3.8** zimevunwa na kusindikwa katika mashamba ya Serikali na Binafsi ikilinganishwa na tani **4,744** zilizovunwa Mwaka 2023/2024.

57. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha uzalishaji na utendaji kazi katika mashamba ya Serikali ya kuzalisha malisho na mbegu, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imekamilisha ujenzi wa ghala katika shamba la malisho lililopo katika Kituo cha TALIRI Mwapwa kwa ajili ya kuhifadhia malisho na mbegu za malisho. Vilevile, ujenzi wa ghala katika Shamba la Mbegu za Malisho la Vikuge (*Kibaha*) unaendelea na umefikia asilimia **60**, huku katika Shamba la Mbegu za Malisho la Langwira (*Mbarali*) ujenzi ukiwa umefikia asilimia **45**.

Utatuzi wa Migogoro Baina ya Wafugaji na Watumiaji Wengine wa Ardhi

58. *Mheshimiwa Spika*, mahusiano mazuri baina ya wafugaji na watumiaji wengine wa ardhi ni nyenzo muhimu katika uzalishaji, ustawi na maendeleo ya Sekta ya Mifugo. Ili kuimarisha mahusiano hayo, Wizara imeendelea kuchukua hatua mbalimbali ikiwemo kuwajengea uwezo wafugaji kuhusu umuhimu wa kumiliki na kuendeleza ardhi ya malisho na ufugaji wenye tija. Mathalani, Wizara inaendelea kutekeleza mpango wa mashamba darasa ya malisho na kushiriki katika utekelezaji wa Kampeni ya TUTUNZANE Mvomero, Morogoro. Kampeni ya TUTUNZANE Mvomero ilizinduliwa na Mheshimiwa **Dkt. Samia Suluhu Hassan**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, tarehe 3 Agosti, 2024 kwa lengo la kuhamasisha wafugaji kumiliki ardhi kwa ajili ya malisho, kuendeleza ardhi ya malisho kwa kuotesha malisho na kuzingatia hifadhi ya mazingira. Wizara imewezesha Kampeni hiyo kwa kutoa jumla ya kilo **15,000** za mbegu za malisho, aina ya *Juncao*, na kilo **527** za mbegu za malisho aina ya *Rhodes*, kwa wafugaji katika maeneo mbalimbali nchini. Lengo la kugawa mbegu hizo kwa wafugaji ni kuongeza upatikanaji

wa malisho na hivyo kupunguza migogoro ya matumizi ya ardhi.

Ushirikishwaji wa Wadau katika Uendelezaji wa Maeneo ya Malisho

59. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Uhifadhi wa Mazingira (*World Wildlife Fund - WWF*), kupitia Programu ya SOKNOT, imewezesha ujenzi wa mbauti tatu (3) za kunyweshea Mifugo katika Wilaya ya Mwanga, uanzishwaji wa mashamba darasa manne (4) ya malisho, yenye ukubwa wa ekari mbili (2) kila moja, katika Wilaya ya Longido (*Lerang'wa, Sinya, Tingatinga na Olmolog*) na mashamba darasa mawili (2) katika Wilaya ya Mwanga (*Karambandea*) yenye ukubwa wa ekari tano (5) kila moja, ambayo yataendelea kutumika katika kutoa elimu kwa wafugaji kuhusu uzalishaji wa malisho.

60. *Mheshimiwa Spika*, sanjari na kuanzisha mashamba darasa, vilevile, Wizara kwa kushirikiana na Shirika Lisilo la Kiserikali la Watu na Wanyama Pori (*Tanzania People and Wildlife -TPW*), imewezesha uendelezaji wa ekari 1,300 katika vijiji 24 kwa kuondoa vichaka, mimea vamizi

na kudhibiti mmomonyoko wa udongo kwa kufukia makorongo, yenye urefu wa kilometa **75**, katika kongani za malisho za Lelek, Muriamunyi, Muriatata katika Wilaya ya Longido, pamoja na Mwada – Nkaiti katika Wilaya ya Babati. Ushirikiano wa Serikali na TPW pia umejenga uwezo wa jamii za wafugaji katika mikoa ya Arusha, Kilimanjaro na Manyara kuhusu usimamizi na uendelezaji wa nyanda za malisho kwa njia endelevu, kuboresha miundombinu ya maji na malisho, kuimarisha mfumo wa kutatua na kupunguza migogoro baina ya wafugaji na watumiaji wengine wa ardhi.

Uendelezaji wa Rasilimali za Vyakula vya Mifugo

61. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kufanya ukaguzi wa maeneo ya kuzalisha, kuuza na kuhifadhi rasilimali za vyakula vya Mifugo, ambapo katika mwaka 2024/2025 jumla ya maeneo **803** (*279 ya kuzalisha, 437 ya kuuza na 87 ya kuhifadhi rasilimali za vyakula vya Mifugo*) yamekaguliwa na kupatiwa vibali kwenye mfumo wa utoaji vibali wa Mifugo Intergrated Management Information System – MIMIs. Aidha, jumla ya maeneo mapya **29** {*Arusha (4), Dar es Salaam (11), Morogoro (2),*

Pwani (6), Njombe (2), Tanga (1), Manyara (1), Rukwa (1) na Kigoma (1)} ya kuzalisha vyakula vya Mifugo yamesajiliwa. Usajili huu umeongeza maeneo ya kuzalisha vyakula vya Mifugo kutoka **250** mwaka 2023/2024 hadi **279** mwaka 2024/2025.

62. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kuboresha mazingira ya biashara ya vyakula vya mifugo ndani na nje ya nchi na kuhamasisha Sekta Binafsi kuwekeza katika usindikaji wa vyakula vya mifugo vilivyosindikwa. Katika Mwaka 2024/2025, jumla ya tani **720,000** za vyakula vya mifugo, zenye thamani ya shilingi triloni 1.15, zilizalishwa ikilinganishwa na tani **380,000** kwa Mwaka 2023/2024, sawa na ongezeko la asilimia 89.47. Aidha, kati ya vyakula hivyo vilivyosindikwa; Tani **504,000** ni vyakula vya kuku wa nyama na mayai, sawa na asilimia **70**; Tani **144,000** ni vyakula vya nguruwe, sawa na asilimia **20**; na Tani **72,000** ni vyakula vya ng'ombe wa maziwa, sawa na asilimia **10**.

Utafiti, Mafunzo na Huduma za Ugani wa Mifugo na Uvuvi

63. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea kuratibu, kuwezesha na kusimamia shughuli za utafiti wa mifugo na uvuvi nchini. Kazi hizo zimefanyika katika vituo nane (8) vya Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania (*TALIRI*) na vituo vitano (5) vya Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania (*TAFIRI*). Aidha, jumla ya Tafiti **67** zimeratibiwa kati ya **52** zilizopangwa.

64. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia TALIRI na TAFIRI imesambaza teknolojia **14** zilizozalishwa kutokana na tafiti zilizofanywa kwa lengo la kuwafikia wadau katika mnyororo wa thamani wa mifugo na uvuvi. Teknolojia mbalimbali zikiwemo mbari bora za ng'ombe, mbuzi na kuku; Udhibiti wa vimelea sugu vya magonjwa; Malisho bora ya mifugo; Vikusanyia samaki na uongezaji wa thamani ya mazao ya mifugo na uvuvi. Vilevile, teknolojia bunifu ya “*Vua, Uza, Nunua Kidigitali*” imeanzishwa kwa ajili ya kuwapunguzia wavuvi gharama za uvuvi na kurahisisha biashara ya samaki nchini.

Mafunzo

65. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea kuratibu, kuwezesha na kusimamia shughuli za Mafunzo ya Mifugo na Uvuvi kupitia Wakala ya Elimu na Mafunzo ya Mifugo na Uvuvi (*LITA na FETA*). Jumla ya wanafunzi **6,013** wamedahiliwa kati ya **6,430** waliopangwa kudahiliwa. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Kilimo Endelevu (*Sustainable Agriculture Tanzania - SAT*) imehuisha mitaala mitatu (3) ambayo ni *Animal Health and Production; Bioscience Laboratory Technology*; na *Range Management and Animal Feed Production Technology*; na kuandaa mitaala miwili mipya ya *Meat Technology*; na *Dairy Technology*. Mitaala hiyo itawezesha vyo vya mafunzo ya Mifugo kutoa elimu kwa kuzingatia mahitaji ya soko la ajira.

Huduma za Ugani

66. *Mheshimiwa Spika*, katika kurahisisha Utoaji wa Huduma za Ugani, Wizara imeendelea kuhamasisha wafugaji, wavuvi na wakuzaji viumbe maji kuunda vikundi na vyama vya ushirika. Hadi kufikia Aprili 2025, jumla ya vikundi 960 vya wafugaji na vyama vya ushirika **62** vyenye

wafugaji **29,265** vimeanzishwa. Aidha, Wizara imeendelea kutoa huduma za ugani kwa wananchi kupitia maonesho ya Sabasaba, Nanenane, Siku ya Chakula Duniani ambapo jumla ya wafugaji, wavuvi na wakuzaji viumbe maji **192,370** wamepatiwa huduma hizo.

Utekelezaji wa Programu ya BBT

67. *Mheshimiwa Spika*, Wizara inaendelea kutekeleza Programu ya Jenga Kesho Iliyo Bora (BBT) kwa vijana ili kuwawezesha kujiajiri kupitia uwekezaji katika shughuli za ufugaji nchini. Kupitia Programu hiyo, jumla ya vikundi **20** vyenye vijana 106 wamepatiwa ekari **1,761** katika Ranchi ya Kagoma na kupewa mkopo usio na riba wa jumla ya shilingi **934,231,000** kupitia Benki ya Maendeleo ya Kilimo Tanzania (TADB) kwa ajili ya kuendesha shughuli za unenepeshaji ng'ombe.

68. *Mheshimiwa Spika*, vijana hao walianza kazi ya unenepeshaji wa ngo'mbe Januari, 2025 ambapo hadi kufikia Aprili, 2025 jumla ya ng'ombe **627** wenye thamani ya shilingi **451,440,000** walinunuliwa na kunenepeshwa kwa wastani wa shilingi **720,000** kwa kila ng'ombe. Kati ya

ng'ombe hao, **452** wenye thamani ya shilingi **402,280,000** waliuzwa kwa wastani wa shilingi **890,000** kwa kila ng'ombe na kupatikana kwa faida ya shilingi **76,840,000** ikiwa ni wastani wa faida ya shilingi **170,000** kwa kila ng'ombe.

Udhibiti wa Magonjwa ya Mifugo

69. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kudhibiti magonjwa ya mifugo kwa kuwezesha upatikanaji na usambazaji wa chanjo za magonjwa mbalimbali ya mifugo ambapo katika Mwaka 2024/2025, jumla ya dozi **728,153,645** sawa na asilimia **65** ya lengo la mwaka la dozi **1,120,000,000** zimesambazwa nchini. Kati ya chanjo zilizosambazwa, jumla ya dozi **153,952,375** zimezalishwa na viwanda vya ndani ya nchi ambapo dozi **58,822,475** zimetoka Taasisi ya Chanjo Tanzania (TVI) na dozi **95,129,900** zimezalishwa na viwanda binafsi. Aidha, dozi **574,201,270** zimeingizwa kutoka nje ya nchi. Serikali inaendelea kuhamasisha Sekta Binafsi kuwekeza zaidi ili kuongeza uzalishaji na aina za chanjo ili kupunguza utegemezi wa chanjo kutoka nje na kuongeza ajira nchini.

Uchanjaji wa Mifugo Dhidi ya Magonjwa ya Kipaumbele

70. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kudhibiti magonjwa yanayovuka mipaka kwa kusimamia na kuratibu shughuli za uchanjaji wa mifugo. Hadi kufikia Aprili 2025, jumla ya dozi **398,752,227** za chanjo mbalimbali za mifugo zimetumika kuchanja mifugo dhidi ya magonjwa ya kipaumbele. Aidha, mifugo iliyochanjwa ni Ng'ombe **4,970,170** dhidi ya Homa ya Mapafu; Ng'ombe **1,811,295** dhidi ya Ugonjwa wa Miguu na Midomo; Ng'ombe **27,790** dhidi ya Ugonjwa wa Kutupa Mimba; Ng'ombe **719,694** dhidi ya Chambavu; Ng'ombe **79,117** dhidi ya Ndigana Kali na Ng'ombe **130,780** dhidi ya Mapele ya Ngozi. Pia chanjo zingine zilizotolewa ni pamoja na Kimeta kwa ng'ombe, mbuzi na kondoo **2,420,160**; Kichaa cha Mbwa na Paka **290,519**; na Sotoka kwa Mbuzi na Kondoo **1,582,811**. Vilevile, uchanjaji wa kuku umefanyika dhidi ya Mdondo kuku **199,592,105**, Gumboro kuku **61,256,411**, Mahepe kuku **115,977,094**, na Ndui kuku **10,105,719**. Uchanjaji wa mifugo unaiwezesha Tanzania kuendelea kukidhi masharti ya biashara ya mifugo na mazao yake kulingana na matakwa ya Shirika la Afya ya Wanyama Duniani (WOAH), Shirika

la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO) na Shirika la Biashara Duniani (WTO) na hivyo kuongeza fedha za kigeni na mchango katika Pato ghafi la Taifa (GDP).

Uogeshaji wa Mifugo

71. **Mheshimiwa Spika**, Serikali inaendelea kudhibiti magonjwa yaenezwayo na kupe, mbung'o na wadudu wengine kwa kuratibu uogeshaji wa mifugo katika Mamlaka za Serikali za Mitaa. Hadi kufikia Aprili 2025, jumla ya michovyo **1,337,306,118** ya mifugo imefanyika ikiwemo michovyo ya ng'ombe **619,731,619**, mbuzi **497,805,601**, kondoo **198,572,994** na punda **21,195,904**. Michovyo hii ni sawa na asilimia **66.9** ya lengo la mwaka la michovyo **2,000,000,000**. Aidha, uogeshaji wa mifugo umesaidia kupunguza matukio ya vifo vya mifugo nchini kutoka asilimia **48** ya vifo vyote katika Mwaka 2023/2024 hadi asilimia **45** kufikia Aprili, 2025.

Kampeni ya Chanjo na Utambuzi wa Mifugo Kitaifa

72. **Mheshimiwa Spika**, katika kutekeleza kampeni ya chanjo na kujenga uelewa kwa wadau juu ya Kampeni ya

Chanjo na Utambuzi wa Mifugo Kitaifa, Wizara imefanya uzinduzi wa hamasa ya kampeni ya chanjo kitaifa kwa kufanya kikao kazi kilichofanyika Mkoani Dodoma tarehe 18-19/12/2025. Kikao kazi hicho kiliwakutanisha jumla ya wadau **762** wakiwemo Makatibu Tawala wa Mikoa **26**, Wakuu wa Idara na Wakuu wa Sehemu ya Mifugo na Maafisa TEHAMA kutoka Halmashauri **184**, wawakilishi wa vyama vya kitaaluma (TVA, TAVEPA na TSAP), viongozi wa dini, viongozi wa vyama vya wafugaji na wafugaji kutoka Halmashauri **184** Tanzania Bara. Aidha, Wizara imefanya kikao cha hamasa juu ya Kampeni kwa jumla ya wafugaji na vyama vya wafugaji **189** kutoka halmashauri **184** Tanzania Bara. Katika kikao hicho mada mbalimbali ziliwasilishwa ikiwemo umuhimu wa chanjo na utambuzi wa mifugo. Pia, Wizara kwa kushirikiana na wadau imeandaa Mwongozo wa Kampeni ya Chanjo na Utambuzi wa Mifugo Kitaifa ambao umeainisha majukumu ya kila mdau katika Kampeni hii. Mwongozo huo umesambazwa kwa wadau wote kwa ajili ya utekelezaji.

73. *Mheshimiwa Spika*, katika jitihada za udhibiti wa magonjwa ya mifugo na kuendelea kukidhi vigezo vya

biashara ya mifugo kikanda na kimataifa, Serikali inaendelea na maandalizi ya utekelezaji wa Kampeni ya Chanjo na Utambuzi wa Mifugo Kitaifa kwa kununua na kusambaza chanjo ya Homa ya Mapafu ya Ng'ombe (Contagious Bovine Pleuropneumonia - CBPP) dozi 19,099,100 kwa ajili ya kuchanja jumla ya ng'ombe 19,099,100 na chanjo ya Sotoka ya Mbuzi na Kondoo (Peste des Petits Ruminants - PPR) dozi 17,230,000 kwa ajili ya kuchanja mbuzi na kondoo 17,230,000 na chanjo ya Mdondo wa Kuku (Newcastle Disease-ND) dozi 40,000,000 kwa ajili ya kuchanja kuku wa asili 40,000,000. Chanjo hizi zimezalishwa na viwanda vilivyopo ndani ya nchi. Aidha, ili kuwezesha Kampeni ya Chanjo na Utambuzi wa Mifugo, Serikali imenunua na kusambaza vifaa vya kuchanja, pikipiki 700 na vishikwambi 4,500. Pia, Wizara imeandaa mgao wa chanjo, vifaa vya chanjo na kuwasilisha kwa Mamlaka za Serikali za Mitaa kwa ajili ya utekelezaji.

Baraza la Veterinari Tanzania

74. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha huduma za afya ya wanyama nchini zikiwemo tiba na chanjo kwa

mifugo, Wizara kupitia Baraza la Veterinari Tanzania limesajili madaktari wa wanyama 57 kati ya 80 waliotarajiwa kusajiliwa. Ongezeko hili la madaktari waliosajiliwa linafanya idadi yao kufikia 1,013, kati yao wanaume ni 901 na wanawake ni 112. Aidha, wataalamu wasaidizi 575 wa afya ya wanyama wameandikishwa na kuorodheshwa kati ya wataalamu wasaidizi 3,000 waliotarajiwa kuorodheshwa na kufanya idadi yao kufikia 6,315, kati yao wanaume ni 4,014 na wanawake ni 2,301. Pia, leseni 34 zimetolewa kwa wakaguzi wa nyama, wahimilishaji 13 na wataalamu 14 wa maabara, Idadi hiyo inafanya wakaguzi wa nyama kufikia 967, wahimilishaji 103 na wataalamu 96 wa maabara. Vituo 355 vya kutolea huduma za afya ya wanyama vimesajiliwa kati ya vituo 300 vilivyotarajiwa kusajiliwa na kufanya jumla ya vituo vilivyosajiliwa kufikia 2,834. Usajili wa vituo vya kutolea huduma za afya ya wanyama umeongezeka kupita lengo lililowekwa kutokana na kuhamasika kwa wadau mbalimbali kuwekeza katika huduma.

75. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha usimamizi wa huduma za afya ya wanyama, Wizara kupitia Baraza la

Veterinari Tanzania imefanya ukaguzi wa vituo **1,249** kati ya vituo **2,578** vya kutolea huduma za afya ya wanyama vilivyotarajiwa kukaguliwa. Aidha, vyuo **11** vya mafunzo ya afya na uzalishaji wa wanyama kati ya vyuo 21 vimekaguliwa ambavyo ni Chuo cha LITA Mpwapwa, Visele na TRACID (Dodoma), Kaole (Bagamayo), Borigaram (Kigamboni), CANRE (Bonyokwa), Kilacha (Kilimanjaro), Kituo cha Taifa cha Uhimilishaji, NAIC (Arusha), DECOHAS (Dodoma), Hagafilo (Njombe) na Dabaga (Iringa). Ukaguzi huo umebainisha umuhimu wa kuimarisha mafunzo kwa vitendo ili wahitimu wawe na weledi wa kutosha.

76. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha kuwa wataalamu wa afya ya wanyama wanakuwa na weledi na umahiri unaohitajika, Baraza la Veterinari Tanzania limeendelea kusimamia mafunzo ya uanagenzi kwa wahitimu wa Shahada ya Udaktari wa Wanyama. Aidha, wahitimu **76** wanaendelea na mafunzo hayo katika vituo **40** vilivyopo Tanzania Bara na Zanzibar, kati ya wahitimu **170** waliotarajiwa kujiunga na mafunzo hayo. Aidha, mitihani ya kuandikisha wataalamu wa stashahada ya afya na

uzalishaji wa wanyama imefanyika kwa wahitimu **1,358** kati ya wahitimu **1,500** wa stashahada ya afya ya wanyama waliotarajiwa kufanya mtihani huo.

Uzalishaji wa Samaki katika Maji ya Asili

77. *Mheshimiwa Spika*, uzalishaji na upatikanaji wa samaki katika maji ya asili umeendelea kuimarika nchini. Hadi kufikia Aprili 2025, kiasi cha tani **466,956.88** za samaki zenye thamani yaq shilingi trilioni 3.12 zilivunwa sawa na asilimia **101.88** ya lengo la kuvuna tani **458,333.33**, ikilinganishwa na tani **429,168.39** zenye thamani ya shilingi trilioni **2.94** zilizovunwa katika kipindi kama hiki Mwaka 2023/2024. Uzalishaji wa samaki katika Mwaka 2024/2025 umeongezeka kwa asilimia **16.31** ikilinganishwa na Mwaka 2023/2024. Aidha, ongezeko hili limechangiwa na juhudi za Mheshimiwa. **Dkt. Samia Suluhu Hassan**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuwawezesha wavuvi kupata vifaa vya kisasa na pembejeo zikiwemo boti za kisasa.

78. *Mheshimiwa Spika*, mgawanyo wa uzalishaji wa tani **472,579.34** za samaki katika maji ya asili kwa kipindi cha

Julai, 2024 hadi Aprili, 2025 umejumuisha: tani **279,333.01 (59.82%)** kutoka Ziwa Victoria; tani **98,755.26 (21.15%)** kutoka Ziwa Tanganyika; tani **56,038.41 (12%)** kutoka Bahari ya Hindi; tani **11,305.24 (2.42%)** kutoka Bwawa la Mtera; tani **9,361.73 (2%)** kutoka Ziwa Nyasa; tani **7,019.1 (1.5%)** kutoka Ziwa Rukwa; tani **2,911.26, (0.62%)** kutoka Bwawa la Nyumba ya Mungu; na tani **2,232.87 (0.48%)** kutoka maji madogo.

Upumzishaji wa Shughuli za Uvuvi kwa Muda

79. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imetekeleza Mkataba wa Kikanda wa Uhifadhi wa Ziwa Tanganyika (LTA) wa upumzishaji wa Ziwa Tanganyika kuanzia tarehe **15 Mei** hadi **15 Agosti** kila mwaka ili kuongeza uzalishaji wa samaki. Katika Mwaka 2024, mavuno ya samaki yaliongezeka kwa asilimia **55.3** kufikia tani **38,999.82**, zenye thamani ya shilingi **324,845,566,002.38** katika kipindi cha miezi minne **(4)** baada ya kufungua Ziwa (Septemba – Desemba, 2024) ikilinganishwa na tani **25,113.43**, zenye thamani ya shilingi **166,476,911,002.19** kwa kipindi kama hicho Mwaka 2023 kabla ya kupumzisha Ziwa.

80. *Mheshimiwa Spika*, kutokana na ongezeko la uzalishaji samaki, kiasi cha mazao ya uvuvi yaliyouzwa nje ya nchi kutoka Ziwa Tanganyika kwa Mwaka 2024 kiliongezeka kufikia tani **1,227.21** zenye thamani ya shilingi **180,684,608,011.64** ikilinganishwa na tani **664.11** zenye thamani ya shilingi **97,036,183,747.23** Mwaka 2023, ikiwa ni ongezeko la asilimia **84.79**. Pia, samaki wa mapambo waliouzwa nje ya nchi waliongezeka kutoka samaki **166,024** Mwaka 2023 hadi samaki **234,331** Mwaka 2024, ikiwa ni ongezeko la asilimia **41.14**.

81. *Mheshimiwa Spika*, kutokana na uzoefu uliopatikana kwa kupumzisha Ziwa Tanganyika, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri ya Bukoba Vijijini pia imepumzisha Ziwa Ikimba, Kagera kwa muda wa miezi 6 kuanzia tarehe 12 Aprili mpaka 12 Septemba, 2025. Sambamba na kupumzisha Ziwa, Serikali imepandikiza vifaranga vya samaki **2,000,000** ili kuongeza uzalishaji wa samaki wa asili kwa lengo la kuongeza kipato na lishe kwa maeneo yanayozunguka Ziwa hilo. Aidha, Serikali inaendelea na utafiti wa uwezekano wa ufugaji wa kutumia

teknolojia ya vizimba kwa maziwa makuu, mabwawa na maji madogo nchi nzima.

Biashara ya Mazao ya Uvuvi

82. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea kuratibu na kusimamia biashara ya mazao ya uvuvi. Biashara ya mazao hayo imeendelea kuimarika katika soko la ndani na nje ya nchi. Hadi kufikia Mwezi Aprili, 2025, jumla ya tani **44,317.78** za mazao ya uvuvi na samaki hai wa mapambo **176,009** wenye thamani ya shilingi **527,881,020,227.09** waliuzwa nje ya nchi na kuingizia Taifa mrahaba wa shilingi **15,534,200,070.45**. Aidha, katika kipindi cha 2023/2024 tani **41,271.07** za mazao ya uvuvi na samaki hai wa mapambo **134,572** wenye thamani ya shilingi **515,781,009,645.78** waliouzwa nje ya nchi na kuingizia Taifa mrahaba wa shilingi **14,446,071,447.27**. Ongezeko la mauzo ya mazao ya uvuvi nje ya nchi Mwaka 2024/2025 ni asilimia **7.38** ikilinganishwa na Mwaka 2023/2024.

83. *Mheshimiwa Spika* katika Mwaka 2024/2025, jumla ya tani **89.78** za samaki, zenye thamani ya shilingi **514,051,697.83** zimeingizwa nchini na kulingizia Taifa

mrahaba wa shilingi **164,379,257.57**, ikilinganishwa na tani **12.90** za samaki, zenye thamani ya shilingi **252,414,478.09** zilizolingizwa nchini na kuliingizia Taifa mrahaba wa shilingi **46,848,503.84**, katika kipindi kama hiki mwaka 2023/2024, ikiwa ni ongezeko la asilimia **595.97**.

Usimamizi na Udhibiti wa Rasilimali za Uvuvi

84. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea kuimarisha uhifadhi, ulinzi na usimamizi wa rasilimali za uvuvi katika maeneo mbalimbali nchini yakiwemo Ziwa Victoria, Ziwa Tanganyika, Ziwa Nyasa, Bahari ya Hindi, mabwawa ya Nyumba ya Mungu na Mtera kwa kushirikiana na taasisi nyingine za Serikali kufanya doria mbalimbali kwa siku kazi **3,168** ikilinganishwa na siku kazi **2,912** zilizofanyika Mwaka 2023/2024 ikiwa ni ongezeko la asilimia **8.72** la siku kazi.

85. *Mheshimiwa Spika*, matokeo ya doria hizo yaliwezesha kukamatwa kwa zana haramu za uvuvi, vyombo vya uvuvi na samaki wachanga zikiwemo; makokoro **334**, nyavu za makila zenye macho madogo **3,914**, nyavu za timba **10,717**, kamba za kuvutia kokoro

mita 355,670, nyavu za dagaa chini ya milimita nane 89, vyandarua 42, samaki wachanga kilo 50,270, kaa hai wachanga kilo 9,766, jongoo bahari kilo 550, kamba koche wachanga 5,088, nyavu za dagaa (gizagiza) chini ya 8 milimita 1,015, mitumbwi 447, injini za kupachika 52, kasia 454 na watuhumiwa 942.

86. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imefanikiwa kuondoa uvuvi haramu wa kutumia vilipuzi (blast fishing) katika Ukanda wa Bahari ya Hindi ambapo kwa sasa hali hiyo imedhibitiwa kuanzia vyanzo, wasambazaji na watumiaji wa vilipuzi na kwa zaidi ya mwaka hakuna matukio ya uvuvi huo kwa ukanda wote wa Bahari ya Hindi. Aidha, Wizara imeweka mifumo madhubuti ya ufuatiliaji ili uhalifu huo usiendeleo siku zijazo. Kwa upande wa Maziwa Makuu, Wizara inaendelea na kazi ya kusafisha na kuondoa zana haramu za uvuvi. Kazi hiyo imefanikisha kugundua na kunasa mtandao mpana wa uingizaji wa nyavu haramu ambazo hutumika kwa uvuvi haramu. Mafanikio yote yanayopatikana yanatokana na ushirikishwaji thabiti wa wadau mbalimbali wa Sekta ya Uvuvi wakiwemo Viongozi wa Ofisi za Wakuu wa Mkoa,

Mamlaka za Serikali za Mitaa, Vikundi vya Usimamizi Shirikishi wa Rasilimali za Uvuvi (*Beach Management Units* - BMUs) na Asasi Zisizo za Kiserikali (NGO).

87. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kuimarisha usimamizi wa maeneo ya mazalia na makulia ya samaki katika Ziwa Victoria kwa kuweka alama zinazobainisha mipaka ili kudhibiti shughuli za uvuvi na uharibifu wa mazingira. Hatua hiyo itawezesha samaki kukua na kuzaliana. Katika Mwaka 2024/2025 kwa kuanzia, Wizara imenunua na kusanikisha jumla ya maboya 32 ambayo yamewekwa kwenye maeneo ya mazalia ya samaki katika Halmashauri za Misungwi na Nyamagana.

Uthibiti wa Ubora na Usalama wa Mazao ya Uvuvi

88. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea kuthibiti ubora na usalama wa mazao ya uvuvi kwa kufanya kaguzi 943 kwenye viwanda 47 vya kuchakata mazao ya uvuvi, viwanda 17 vya mabondo, maghala 135 ya kuhifadhia mazao yaliyokaushwa, maghala ya ubaridi (*cold storage*) 53, vituo 37 vya kuhifadhia samaki hai wa mapambo, mialo 33 ya kupokelea samaki,

mipaka, maeneo ya viwanja vya ndege na masoko ya samaki nchini.

89. *Mheshimiwa Spika*, katika kuthibiti ubora wa mazao ya uvuvi, jumla ya vyombo **782** vya kusafirisha mazao ya uvuvi (*magari na maboti*) vilikaguliwa na kupewa cheti cha ubora (*Approval Certificate*) baada ya kukidhi vigezo. Aidha, vibali vya kusafirisha mazao ya uvuvi ndani ya nchi (*Movement Permit*) **54,638** vilitolewa. Sanjari na hivyo jumla ya vyeti vya afya **12,293** (*Export Health Certificate*) vilitolewa kwa mazao ya uvuvi yanayosafirishwa nje ya nchi.

90. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/2025 Wizara imerasimisha maghala ya samaki wakavu na wabichi katika Mikoa ya Songwe Tunduma (**92**), Kigoma (**7**), Ukerewe (**15**), Sirari (**22**), Kagera (**5**), Mafia (**7**), Mwanza (**15**), Dar es Salaam (**28**). Lengo la kurasimisha ni kuhakikisha Wizara inaendelea kusimamia ubora na usalama wa mazao ya Uvuvi pamoja na Serikali kupata mapato na takwimu sahihi za mazao ya Uvuvi.

91. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Serikali imeendelea kuhakikisha inapunguza upotevu wa mazao ya uvuvi kwa kuongeza thamani na ubora kwa kuendelea kushirikiana na Wadau wa Maendeleo ambapo imefanikisha ujenzi wa chanja **90** za kukaushia Dagaa katika mikoa ya Tanga **20** (*Mkinga na Pangani*), Lindi **40** (*Kilwa*), Pwani **30** (*Bagamoyo na Mafia*). Vilevile, Wizara kwa kushirikiana na taasisi ya kikanda ya LVFO (*Lake Victoria Fisheries Organisation*) imetoa mafunzo kwa wadau **200** katika Mwalo wa Kijiweni, Sengerema kuhusu kuongeza thamani kwenye zao la Dagaa wa Ziwa Victoria.

92. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha mazao ya uvuvi yanauzwa katika soko la Ulaya, Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Viwango Tanzania (TBS) na *Trade Mark East Africa* (TMEA) ili wajengea uwezo Wakaguzi **26** kwa kuwapatia mafunzo ya ubora na viwango. Aidha, viwanda **15** (*Ukanda wa Ziwa Victoria 11 na Ukanda wa Pwani 4*) vya kuchakata mazao ya uvuvi vinavyopeleka mazao katika soko la Ulaya vilikaguliwa na kupewa vyeti vya kukidhi vigezo vya ubora na usalama. Pia, mialo **15**

inayopokea samaki wanaosafirishwa kwenda soko la Ulaya ilikaguliwa.

Maabara ya Uvuvi Tanzania

93. *Mheshimiwa Spika*, shughuli za uchunguzi wa samaki na mazao mengine ya uvuvi yanayoenda kwenye masoko ya ndani, kikanda na kimataifa zimeendelea kuimarika nchini. Hadi kufikia Aprili 2025, kiasi cha sampuli **2,938** za samaki na mazao mengine ya uvuvi zilifanyiwa uchunguzi wa vimelea na kemikali sawa na asilimia **117.52** ya lengo la kufanyia uchunguzi sampuli **2,500** za samaki na mazao mengine ya uvuvi, ikilinganishwa na sampuli **2,721**, zilizofanyiwa uchunguzi katika kipindi kama hiki Mwaka 2023/2024. Uchunguzi wa sampuli katika Mwaka 2024/2025 umeongezeka kwa asilimia **8.68** ikilinganishwa na Mwaka 2023/2024. Aidha, Maabara imeendelea kuhuisha hadhi ya Ithibati kupitia kaguzi za kina za Taasisi ya Ithibati ya Nchi za Jumuiya ya Maendeleo ya Kusini mwa Afrika (SADCAS) na kukidhi kiwango cha kimataifa cha **ISO/IEC17025:2017**. Haya yote yamefanikiwa kutokana na juhudi za *Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan*, Rais

wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuongeza bajeti katika Maabara hii.

Ukuzaji Viumbe Maji

94. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea kuhamasisha uwekezaji katika ukuzaji viumbe maji. Hadi kufikia Aprili, 2025, uzalishaji wa mazao ya ukuzaji viumbe maji umefikia tani **132,243.45** kutoka tani **43,415.95** za mwaka 2023/2024. Uzalishaji huu unajumuisha tani **43,590.45** za samaki, tani **88,615.20** za mwani mbichi, tani **2.57** za kaa, tani **35.23** za majongoo bahari na vipande **360** vya lulu. Mazao haya yana thamani ya shilingi **315,272,488,000** (**Kiambatisho Na. 8**). Ongezeko hili linatokana na juhudi za Wizara kuhamasisha na kuwezesha uwekezaji katika Sekta Binafsi ili kukidhi mahitaji ya mazao ya ukuzaji viumbe maji hususani samaki. Ongezeko hili limeenda sambamba na kuongezeka kwa idadi ya miundombinu ya uzalishaji wa viumbe maji ambayo imeongezeka hadi kufikia mabwawa **34,642**, na vizimba **1,636** na vitotoleshi vya kuzalisha vifaranga **49** ikilinganishwa na mabwawa **34,417**, na vizimba **1,215** na vitotoleshi **41** mtawalia kwa mwaka 2023/2024. Ongezeko

la vizimba limechangiwa na juhudi za **Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuwawezesha wakuzaji viumbe maji kupata mikopo isiyo na riba na yenye masharti nafuu kwa vizimba vya kufugia samaki.

95. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea kuimarisha ukuzaji viumbe maji kwa kuhakikisha upatikanaji wa vifaranga vya samaki na vyakula vya samaki. Uzalishaji wa vifaranga umeongezeka hadi **123,877,354** (*Vituo vya Wizara vifaranga 2,370,788, Taasisi za Umma vifaranga 9,567,623 na vituo Binafsi vifaranga 111,938,943*) ukilinganisha na vifaranga **66,684,806** vilivyozalishwa mwaka 2023/2024 (*Kiambatisho Na.9*). Ongezeko hili linatokana na kuongezeka kwa idadi ya vitotoleshi vya kuzalisha vifaranga kutoka **41** kwa mwaka 2023/2024 hadi **49** kwa mwaka 2024/2025. Aidha, matumizi ya chakula cha samaki nchini yameongezeka hadi tani **15,226,665** kutoka tani **7,911.4**, mwaka 2023/2024. Kiasi hicho kina jumuisha tani **5,879** zilizozalishwa nchini na tani **9,347.665** zilizolingizwa kutoka nje ya nchi (*Kiambatisho Na.10*), ikilinganishwa na tani **3,455.4**

zilizozalishwa nchini na tani **4,456.0** zilizoagizwa kutoka nje ya nchi kwa mwaka 2023/2024. Pia, jumla ya wananchi **11,216** (*Wanawake 6,000; Wanaume 5,216*) walipatiwa mafunzo kuhusu mbinu bora za ukuzaji viumbe maji.

96. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/2025, Serikali imeendelea kuweka mazingira wezeshi ya uwekezaji katika tasnia ya ukuzaji viumbe maji kwa kuondoa Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT) na ushuru wa forodha katika uingizaji wa pembejeo na vifaa mbalimbali vya ukuzaji viumbe maji nchini. Aidha, kutokana na msamaha huo, Wizara imetoa vibali **110** vikiwemo **81** vya kuingiza chakula cha samaki kutoka nje ya nchi kwa Kampuni **19** (*Kiambatisho Na.11*), vibali **3** vya ukuzaji viumbe maji bahari (*Kiambatisho Na.12*) na **26** vya ufugaji samaki kwa vizimba (*Kiambatisho Na.13*). Aidha, leseni **10** za kusafirisha mwani nje ya nchi zimetolewa kwa makampuni **10** ambapo jumla ya kilo **7,101,708** zenye thamani ya shilingi **7,456,793,400** zimesafirishwa kwenda nchi za China, Ufaransa, Afrika Kusini, Chile, Marekani, Hispania, Korea Kusini na Denmark. (*Kiambatisho Na.14*).

97. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha kuwa shughuli za ukuzaji viumbe maji zinatekelezwa kwa kuzingatia Sheria na Kanuni, Wizara imefanya kaguzi **40** za mazao ya ukuzaji viumbe maji katika uingizaji na usafirishaji nje ya nchi, bandarini na viwanja vya ndege, vitotoleshi **26**, vizimba **610**, mabwawa **225**, matanki **12** na viwanda viwili (2) vya chakula cha samaki. Aidha, wasimamizi wa maeneo hayo wamepatiwa elimu na ushauri wa kitaalam kwenye mikoa ya Mwanza, Kagera, Morogoro, Simiyu, Pwani na Dar es Salaam.

98. *Mheshimiwa Spika*, hadi kufikia Aprili 2025, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais – TAMISEMI imetoa mafunzo ya mbinu bora za uzalishaji, uhifadhi na uongezaji thamani zao la Mwani kwa wakulima **2,563** kupitia mashamba ya mfano. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Bodi ya Usimamizi wa Stakabadhi za Ghala (WRRB), Soko la Bidhaa Tanzania (TMX), Tume ya Maendeleo ya Ushirika (TCDC) pamoja na Shirika la Posta Tanzania imefanya tathmini ya uanzishwaji wa matumizi ya mifumo rasmi itakayorahisisha upatikanaji wa masoko kwenye mauzo ya zao la Mwani na bidhaa zake. Ambapo, jumla ya wakulima

202 wa zao la Mwani kutoka mikoa ya Tanga **(37)**, Lindi **(16)** na Mtwara **(149)** wamepata elimu juu ya mfumo huo.

99. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea kuongeza upatikanaji wa samaki ili kuimarisha usalama wa chakula na lishe kwa wananchi kwa kupandikiza vifaranga katika maeneo mbalimbali nchini. Hadi kufikia Aprili, 2025, jumla ya vifaranga 2,739,630 vya samaki, vyenye thamani ya shilingi 273,963,000 vimepandikizwa katika Ziwa Ikimba **(2,000,000)** lililopo Wilaya ya Bukoba na mabwawa yaliyopo Halmashauri za Mufindi - Bwawa la asili la Nzivi (300,000) na Bwawa la Kihanga (300,000); Igunga - Bwawa la Mwamapuli (13,830); Ngara (1,000), Lushoto - Bwawa la Gereza la Lushoto (60,000); Shule ya Irente (3,000); Sekondari ya Magamba (1,800); Bwawa la kikundi cha Ngulwi (20,000) na Halmashauri ya Tunduru vijiji vya Hulia na Misyaje (40,000).

E. TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA

Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania (TALIRI)

100. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara kupitia TALIRI imeendelea kufanya utafiti kwenye nyanja mbalimbali za mifugo na malisho ambapo hadi kufikia Mwezi Aprili 2025, miradi **54** ya utafiti inatekelezwa, kati ya hiyo miradi minne (**4**) ni mipya. Utekelezaji wa miradi ya utafiti unahusisha uboreshaji mbari za ng'ombe, mbuzi, kondoo, kuku na malisho. Aidha, matokeo ya utekelezaji wa miradi ya utafiti yamechangia kuibua na kusambaza teknolojia bora za mifugo na malisho ambapo jumla ya teknolojia za ng'ombe chotara wa nyama **195** walizalishwa na kufanyiwa tathimini na **139** kati ya hao walisambazwa katika mikoa ya Dodoma (*Bahi, Mpwapwa, Kongwa*) na Morogoro (*Morogoro* DC). Pia, teknolojia ya ng'ombe chotara wa maziwa **85** walizalishwa na kufanyiwa tathmini. Aidha, ng'ombe **68** kati ya hao walisambazwa kwenye mikoa ya Tanga (*Muheza na Tanga Jiji*); Mbeya (*Mbeya Jiji*); Pwani (*Mkuranga*); na Dodoma (*Mpwapwa na Bahi*).

101. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia TALIRI inahifadhi na kutunza mbari za mifugo ya asili yenye sifa maalumu zikiwemo ukuaji, uhimilivu wa magonjwa na uzalishaji kwa ajili ya utafiti. Aidha, jumla ya mbuzi 375 walizalishwa na kufanyiwa tathimini na mbuzi 122 kati ya hao walisambazwa katika mikoa ya Kilimanjaro (*Siha*), Dodoma (*Dodoma Jiji, Mpwapwa na Bahi*); Pwani (*Kisarawe na Mkuranga*); Mbeya (*Mbeya Jiji*); Dar-es-Salaam (*Ilala*) na Arusha (*Longido na Meru*). Vile vile, TALIRI imeendelea kuhifadhi mbari mbili (2) za kondoo (*Black Head Persian - BHP na Red Maasai*) ambapo jumla ya kondoo 72 walizalishwa na 05 walisambazwa katika Halmashauri ya Wilaya za Siha na Longido. Pia, utafiti wa kupata kuku wa asili aina ya Horasi unaendelea kufanyika kupitia mradi wa Tropical Poultry Genetic Solution (TPGS) ambapo jumla ya vifaranga 1,532 vya Horasi na mayai 2,095 yako kwenye mashine za kuengulia. Aidha, jumla ya kuku bora 1,400 wenye thamani ya shilingi 17,477,000 waliotokana na utafiti huu wameuzwa kwa wafugaji kwa bei ya ruzuku. Pia vifaranga 21,000 vya Sasso na Kuroiler vilitotoleshwa katika Kituo cha TALIRI Naliendele na kusambazwa kwa wafugaji katika mikoa ya Lindi (*Mtama*

na Ruangwa) na Kilimanjaro (*Siha na Hai*). Aidha, katika kutekeleza mpango wa mafunzo kwa wafugaji na kuboresha lishe shuleni, TALIRI imefanikiwa kujenga jengo la kufugia kuku katika shule ya Nandagala iliyopo Halmashauri ya Wilaya ya Ruangwa na tayari kuku **1,400** wenye thamani ya shilingi **2,940,000** wamenunuliwa na wanakuzwa katika hatua za awali (*brooding*) katika Kituo cha Naliendele ili kupelekwa katika shule hiyo.

102. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia TALIRI inafanya utafiti wa malisho ambapo jumla ya kilo **5,298** za mbegu za nyasi (*punje*) zimezalishwa na kilo **2,451** zimesambazwa; kilo **500** za mbegu za nyasi (*vipando*) zimezalishwa na kilo **318** zimesambazwa katika mikoa mbalimbali nchini. Aidha, Taasisi imezalisha jumla ya marobota **36,250** ya nyasi kavu (*hay*) na marobota **35,691** yameuzwa kwa wadau wa mifugo katika mikoa ya Mwanza, Tanga, Dodoma, Mbeya na Iringa. Pia, TALIRI imeanza mkakati wa kuzalisha kwa wingi mbegu aina tano (**5**) za malisho zilizopatiwa Ithibati kutoka Taasisi ya Kuthibiti Ubora wa Mbegu Tanzania (*Tanzania Official Seed Certification Institute - TOSCI*). Kazi hii ya uzalishaji mkubwa wa malisho na

mbegu za malisho itafanyika katika vituo vya Mpwapwa, Uyole, Kongwa na Tanga ambapo katika Mwaka 2025/2026, Taasisi imetenga jumla ya shilingi **1,600,000,000** katika bajeti ya maendeleo.

103. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha wadau wananufaika na matokeo ya utafiti nchini, Wizara kupitia TALIRI imeanzisha Kituo cha Utafiti Kanda ya Magharibi (Nsimbo - Katavi) ambapo taratibu mbalimbali za kuanza utekelezaji wa shughuli za utafiti zinaendelea. Aidha Taasisi ya Utafiti wa Mifugo imewafikia wafugaji 41,390 na kuwapatia elimu mbalimbali juu ya matumizi ya teknolojia bora za mifugo ili kuongeza tija ya uzalishaji. Vile vile, TALIRI kwa kushirikiana na Shirika la Umoja wa Mataifa la Kilimo na Chakula Duniani (*FAO*) wanatekeleza mradi wa kuboresha mbari za mifugo nchini. Pia, Taasisi imeendelea kutekeleza Mradi wa Enviro-Cow kwa kufikia na kufuatilia jumla ya wadau **1,523** wa mikoa ya Kilimanjaro na Arusha. Vilevile, kupitia Mradi huo, sampuli **284** za manyoya ya ng'ombe wa maziwa na sampuli **468** za chakula kinacholishwa ng'ombe hao zimechukuliwa na kuchakatwa ikiwa ni pamoja na kuchukua taarifa za uzalishaji wa hewa

joto (*Methane*). Lengo kuu la utafiti huo ni kubainisha ng'ombe ambaye ni mstahimilivu kwa mazingira yetu ya kitropiki, mfanisi katika ulaji chakula na anazalisha maziwa mengi. Kwa upande mwingine, utekelezaji wa mradi wa kuboresha mbari za ng'ombe wa maziwa barani Afrika umeendelea kutekelezwa na TALIRI kwa kushirikiana na Taasisi ya Utafiti wa Mifugo ya Kimataifa (*International Livestock Research Institute* – ILRI) katika halmashauri 24 nchini. Mradi huo umewezesha upatikanakaji wa kanzidata, kutathmini na kuorodhesha aina ya ng'ombe bora wa maziwa kwa uchambuzi wa vinasaba na kutoa elimu kwa wafugaji lengo ikiwa ni kumuwezesha mfugaji kunufaika na ufugaji. Mradi unawafikia na kuwatembelea wafugaji wa ng'ombe wa maziwa 5,153 na ng'ombe wa maziwa wapatao 7,600 kila mwezi na kuandaa na kutunza takwimu mbalimbali za uzalishaji.

Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi (TAFIRI)

104. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara kupitia TAFIRI imeimarisha mfumo wa ukusanyaji takwimu za uvuvi, ili kupanga mipango madhubuti na kuongeza ufanisi wa usimamizi wa rasilimali za uvuvi

ambapo imetoa mafunzo kwa wakusanyaji takwimu za uvuvi **1,200** katika maeneo ya Bahari ya Hindi (**250**), Ziwa Tanganyika (**138**), Ziwa Victoria (**144**), Bwawa la Mtera (**24**), Ziwa Manyara (**10**), Mto Mara (**112**) pamoja na kufanya sensa za uvuvi katika Ziwa Tanganyika, Ziwa Victoria, Bwawa la Mtera, Ziwa Manyara, Mto Mara, Ziwa Nyasa na Ziwa Rukwa; na maji madogo (Bwawa la Nyumba ya Mungu, Ziwa Babati, Ziwa Eyasi, Ziwa Natron na Ziwa Tlawi).

105. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia TAFIRI imekamilisha na kuzindua usanifu wa programu tumizi inayoitwa *Vua, Uza, Nunua Kidigitali* wenye lengo la kuwezesha wavuvi kutambua maeneo ya mavuvi ili kupunguza gharama za uvuvi na kurahisisha biashara ya samaki. Jumla ya wadau **979** kutoka katika Wilaya **14** za ukanda wa Pwani na Zanzibar wameshiriki katika mafunzo ya mfumo, kati ya hao **332** wanatumia mfumo huo. Aidha, TAFIRI imeweka vikusanyia samaki **10** (*Fish Aggregating Devices* - FADs) katika maeneo ya Bagamoyo na inaendelea kuweka katika maeneo ya mkoa wa Tanga (*Moa*), Lindi (*Kilwa*) na Pwani (*Mkuranga na Bagamoyo*) ili

kuwawezesha wavuvi wadogo kufikia maeneo yenye samaki wengi na kukuza uchumi wao na wa nchi kwa ujumla.

106. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia TAFIRI imekamilisha Mkakati wa Uvunaji wa Pweza. Mkakati huo utawezesha kukamilika kwa mchakato wa upatikanaji wa nembo ya kiikolojia kwa zao la pweza ikiwa ni kigezo cha ubora na uvuvi endelevu wa zao la pweza nchini. Hatua hiyo itaendelea kuimarisha bei ya zao la pweza kwenye soko la kimataifa. Aidha, TAFIRI imeanza kuandaa Mkakati wa Uvunaji wa Dagaa wa Baharini kwa lengo la kuimarisha uvuvi uendelevu wa dagaa, kuongeza kipato cha wavuvi na kuongeza mchango wa Sekta ya Uvuvi katika uchumi wa nchi.

107. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhamasisha zaidi ufugaji samaki kwa vizimba, Wizara imetambua maeneo **99** yenye jumla ya ukubwa wa kilomita za mraba **220.22** yanayofaa kwa ufugaji huo katika Ziwa Victoria na kuyafanyia tathmini ya kimkakati ya mazingira. Aidha, zoezi hilo linalenga kuwapunguzia gharama wananchi wa kawaida

wanaotaka kuwekeza katika ufugaji samaki kwa vizimba na kuhakikisha kuwa unafanyika kwa uendeleu bila kuathiri ikolojia. Pia, zoezi hilo ni endelevu ambapo kazi ya kubaini maeneo yanayofaa kufuga samaki kwa vizimba inaendelea katika maziwa makuu ya Tanganyika na Nyasa pamoja na maeneo mengine ya maziwa madogo na mabwawa makubwa nchini.

Wakala wa Vyuo vya Mafunzo ya Mifugo (LITA)

108. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia Wakala wa Vyuo vya Mafunzo ya Mifugo (LITA) imeendelea kuimarisha mazingira ya utoaji mafunzo kwa kukamilisha ujenzi na uwekaji wa samani katika kumbi nne (4) za mihadhara, zenye uwezo wa kuchukua wanafunzi 528 kwa pamoja, katika Kampasi za Morogoro na Mpwapwa. Aidha, utekelezaji wa miradi mipya ya ujenzi wa kumbi tatu (3) za mihadhara, hosteli nne (4) na jengo moja la utawala unaendelea katika Kampasi za Kikulula, Buhuri, Madaba na Kampasi mpya ya Songwe. Pia, mradi wa ukarabati mkubwa wa kiwanda kidogo cha maziwa sanjari na ujenzi wa darasa jipya la mafunzo ya teknolojia ya maziwa pamoja na ukarabati mkubwa wa mfumo wa umwagiliaji

malisho unaendelea kutekelezwa katika Kampasi ya Tengeru kwa ushirikiano baina ya Serikali na nchi ya Poland.

109. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/2025, LITA imeendelea kutekeleza jukumu lake la kutoa mafunzo kwa kudahili wanafunzi **4,928** katika ngazi ya Astashahada na Stashahada ikilinganishwa na wanafunzi **4,454** waliodahiliwa katika mwaka wa masomo 2023/2024. Idadi hiyo ni ongezeko la wanafunzi **474**, sawa na asilimia **10.64**. Aidha, jumla ya vituo **126** vyenye sifa za kuwezesha mafunzo kwa vitendo ambavyo ni mashamba ya Serikali ya kuzalisha Mifugo (LMUs), Taasisi za Mafunzo na Utafiti wa Mifugo (TALIRI na SUA), NARCO, Maabara (TVLA), Vituo vya Ufuatiliaji Magonjwa ya Mifugo Kanda (ZVC) na Mashamba ya wawekezaji binafsi wa mifugo vinatumika kuhudumia wanafunzi **2,900** kutoka Kampasi nane (8) za LITA wakati wa mafunzo kwa vitendo uwandani.

110. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, LITA imetoa mafunzo mbalimbali ya ufugaji bora wa ng'ombe wa maziwa kwa wafugaji **50** kwa ufadhili wa TADB.

Aidha, mafunzo rejea ya teknolojia ya maziwa yametolewa kwa wakufunzi **16** wanaofundisha moduli za mazao yatokanayo na mifugo kwa kushirikiana na Chuo Kikuu cha Warsaw Poland katika Kampasi ya Tengeru.

111. *Mheshimiwa Spika*, LITA imeendelea kutoa mafunzo rejea ya ufugaji bora wa ng'ombe wa maziwa kwa wafugaji na Maafisa Ugani wa Mifugo **708** kupitia Mradi wa Maziwa Faida kwa ushirikiano na Serikali ya Ireland katika Kampasi ya Buhuri, Tanga. Aidha, mabinti rika **160** wamepatiwa mafunzo ya ujasiriamali kupitia ufugaji bora wa kuku, nguruwe na mbuzi katika Kampasi za Mpwapwa na Mororogo kwa ushirikiano baina ya Serikali na Shirika la BRAC Maendeleo Tanzania. Kupitia mradi huu, kaya za wafugaji **3,014** zimefikiwa na kupewa huduma za ushauri na wanafunzi wa Kampasi zote za LITA kupitia moduli za *outreach, excursions* na mafunzo kwa vitendo uwandani.

112. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/2025, Wizara kupitia LITA imeendelea kuboresha miundombinu ya kufundishia na kujifunzia katika Kampasi zake tisa (09).

Aidha, ujenzi wa hosteli mbili (2) za wasichana zenye uwezo wa kuchukua wanafunzi **432** umekamilika na majengo yameanza kutumika katika Kampasi za Mpwapwa na Morogoro. Pia, ujenzi wa majengo mawili yenye kumbi nne (4) za mihadhara zenye uwezo wa kuchukua wanafunzi **528** kwa pamoja umekamilika na kumbi kuanza kutumika katika Kampasi za Mpwapwa na Morogoro. Ujenzi wa hosteli nne (4) zenye uwezo wa kuchukua wanafunzi **600** kwa pamoja na kumbi za mihadhara sita (6) zenye uwezo kuchukua wanafunzi **600** kwa pamoja unaendelea katika Kampasi za Kikulula, Madaba, Buhuri na Kampasi mpya ya Songwe.

Wakala ya Elimu na Mafunzo ya Uvuvi Tanzania (FETA)

113. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, FETA imeendelea kutekeleza jukumu lake la kutoa mafunzo ya uvuvi ngazi za Astashahada na Stashahada kwa wanafunzi **1,085**. Aidha, ili kuhakikisha FETA inazalisha wataalamu bora watakaoleta tija, imejikita katika kuandaa mitaala bora na ya kisasa inayozingatia mahitaji ya soko la

ajira na mabadiliko ya sayansi na teknolojia ili kutoa mafunzo zaidi kwa vitendo, ubunifu wa teknolojia, ujasiriamali na kuwezesha wahitimu kujiajiri.

114. *Mheshimiwa Spika*, FETA imetoa mafunzo ya muda mfupi kwa washiriki **5,263** yaliyolenga kuimarisha uelewa wa jamii katika kufaidika na fursa za uvuvi zilizopo katika Uchumi wa Buluu. Mkazo zaidi ukiwekwa katika makundi mahususi ya vijana na wanawake, na wale wenye mahitaji maalum kama vile watu wenye ulemavu. Mafunzo ya muda mfupi yalikuwa katika maeneo mahususi na ya kipaumbele kwa Taifa ikiwemo: Ufugaji wa majongoo bahari (**534**); unenepeshaji wa Kaa (**327**); kilimo na uongezaji thamani wa Mwani (**625**); mbinu bora na ufugaji wa samaki kibiashara (**1,965**); uchakataji, ubora na uongezaji thamani ya mazao ya uvuvi (**756**); Kupunguza upotevu wa mazao ya uvuvi kwenye mnyororo wa thamani (**573**); Usalama kwenye maji (**224**); Ufundi stadi wa matengenezo ya majokofu na vipoza hewa (**84**); na Usimamizi wa rasilimali za uvuvi (**175**).

115. **Mheshimiwa Spika**, ili kuboresha mazingira ya kufundishia na kujifunzia FETA imeongeza miundombinu na vifaa ikiwemo eneo la ekari **50** katika Halmashauri ya Wilaya ya Uvinza kwa ajili ya kujenga Kampasi mpya ya Kibirizi; Ujenzi wa kumbi mbili **(2)** za mihadhara katika Kampasi ya Nyegezi Mwanza zenye uwezo wa kuchukua wanafunzi **100** kwa kila ukumbi; Ununuzi wa Kompyuta **30**; Boti ya mafunzo moja **(1)**; Vifaa vya kuongozea boti (*echosounder 2 na GPS 2*); Vifaa vya ulinzi na mifumo yake **15**; na Projekta **10**.

Wakala ya Maabara ya Veterinari Tanzania - TVLA

116. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025, Wakala ya Maabara ya Veterinari Tanzania (TVLA) kupitia Taasisi ya Chanjo Tanzania (TVI) imezalisha na kusambaza chanjo za mifugo za magonjwa ya kipaumbele. Aidha, jumla ya dozi **58,822,475**, zenye thamani ya shilingi **3,860,250,000**, sawa na asilimia **85.9** ya lengo la dozi **68,510,250** zimezalishwa hadi Aprili, 2025. Mchanganuo wa chanjo hizo ni; dozi **363,500** za chanjo dhidi ya Kimeta, Dozi **105,250** za chanjo dhidi ya Chambavu, dozi **7,625** za chanjo dhidi ya Ugonjwa wa

Kutupa Mimba, dozi **5,493,200** za chanjo dhidi ya Homa ya Mapafu ya Ng'ombe, dozi **180,900** za chanjo dhidi ya Homa ya Mapafu ya Mbuzi, dozi **236,050** ya mchanganyiko wa chanjo dhidi ya magonjwa ya Kimeta na Chambavu, na dozi **52,435,950** za chanjo dhidi ya Ugonjwa wa Mdondo wa Kuku.

117. *Mheshimiwa Spika*, katika jukumu la usajili na udhibiti wa viuatilifu vya mifugo nchini, TVLA imetoa jumla ya vibali **61** kati ya lengo la kutoa vibali **130** hadi Aprili, 2025 ambayo ni asilimia **46.9** ya vibali vya kuingiza viuatilifu vya mifugo (*Acaricide import permit*) vyenye jumla ya lita **619,803.9**, kilo **9,000** na vidonge **1,410**. Aidha, Wakala ilifanya programu za kuelimisha wadau wa mifugo juu ya ubora na matumizi sahihi ya viuatilifu katika mikoa ya Dar es Salaam, Pwani, Arusha, Kilimanjaro, Dodoma na Kigoma ambapo jumla ya wadau **258** walifikiwa kati ya wadau **400** waliopangwa kufikiwa sawa na asilimia **65** ya lengo la Mwaka 2024/2025.

118. *Mheshimiwa Spika*, katika kutekeleza jukumu la kuhakiki ubora na usalama wa vyakula vya mifugo nchini,

Wakala imefanya uhakiki kwenye jumla ya sampuli **2,220** kati ya lengo la sampuli **5,045** kwa mwaka sawa na asilimia **44.4**. Aidha, Wakala ilitembelea na kufanya ukaguzi na kutoa ushauri wa kitaalamu kwa wazalishaji na wauzaji **58** wa vyakula vya mifugo katika mikoa ya Morogoro, Pwani, Dar es Salaam, Arusha na Kilimanjaro.

119. *Mheshimiwa Spika*, Wakala imeendelea kuimarisha shughuli za utoaji wa huduma za afya ya mifugo nchini kwa kukarabati na kununua vifaa kwenye maabara zake za kanda. Vituo vya Mwanza na Maabara Kuu ya Veterinari Temeke zimefanyiwa ukarabati uliogharimu shilingi milioni **155**. Aidha, Wakala imeendelea na ujenzi wa jengo la maabara ya uzalishaji wa chanjo dhidi ya magonjwa ya mifugo yatokanayo na virusi. Jengo hilo litagharimu kiasi cha shilingi bilioni **2.6** ambapo utekelezaji wa ujenzi umefikia asilimia **25**. Kukamilika kwa ujenzi huu kutasaidia kuongeza uzalishaji na upatikanaji wa chanjo za magonjwa ya kipaumbele kutoka chanjo aina saba (7) za sasa hadi kufikia chanjo aina **12**.

120. *Mheshimiwa Spika*, Wakala inaendelea kujenga jengo la ghorofa nne la maabara na Ofisi ya Kituo cha Wakala Mkoani Dodoma. Aidha, ujenzi huo utagharimu shilingi bilioni 6.6 ukiwa na lengo la kuimarisha shughuli za Wakala katika kanda ya Kati. Vilevile, Wakala imenunua magari matatu (3) yaliyogharimu kiasi cha shilingi milioni 401. Pia, imejenga vichomea taka tisa (9) vyenye thamani ya shilingi 396,500,000 kwenye vituo vya Wakala nchini.

Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi wa Bahari Kuu (DSFA)

121. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi wa Bahari Kuu (DSFA) imeendelea kusimamia Uvuvi wa Bahari Kuu ambapo hadi kufikia tarehe 30 Aprili, 2025, Mamlaka imetoa leseni 47 za Uvuvi wa bahari kuu, vibali nane (8) vya meli saidizi (*supporting vessels*), vibali vinne (4) vya kuvua nje ya mipaka ya Tanzania (*Areas Beyond National Jurisdiction - ABNJ*) na vibali vitano (5) vya uwakala wa meli (*Agent Accreditation*) na kuwezesha kukusanya kiasi cha shilingi bilioni 9.29 ikilinganishwa na leseni 72, kibali kimoja (1) cha meli saidizi, vibali vinne (4) vya kuvua nje ya mipaka ya

Tanzania na vibali vitatu (3) vya uwakala wa meli zilizotolewa Mwaka 2023/2024 na kukusanya jumla ya shilingi bilioni 10.12. Pia, Mamlaka inaendelea kuhamasisha uwekezaji katika uvuvi wa Bahari Kuu ikiwa ni pamoja na kuingia makubaliano na makampuni ya uvuvi ya nje ya nchi na kuimarisha Makampuni ya Uvuvi ya Serikali ikiwemo TAFICO na ZAFICO.

122. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia DSFA kwa kushirikiana na Kampuni ya ALBACORA Group ya Uhispania yenye Kampuni tanzu ya *Pemba Tuna Limited* imeendelea na taratibu za ujenzi wa kiwanda cha kuchakata samaki katika Halmashauri ya Manispaa ya Tanga. Hadi sasa Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii (ESIA) imefanyika, Cheti cha Motisha (*Certificate of Incentives*) kutoka Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC) kimetolewa, kibali cha ujenzi kimetolewa na Mkandarasi ataanza ujenzi wa kiwanda kabla ya kumalizika kwa Mwaka 2024/2025. Kiwanda hicho kitakuwa na uwezo wa kuhifadhi tani 2,400 kwa mkupuo na kuchakata samaki takribani tani 20 kwa siku na kutoa ajira kwa watu takribani 100 katika Awamu ya Kwanza.

123. *Mheshimiwa Spika*, Wakala imeendelea kushirikiana na Kampuni ya ALBACORA Group katika kutoa mafunzo kwa mabaharia wa Kitanzani pamoja na kushusha samaki wasiolengwa katika Bandari ya Dar es salaam na kuuzwa katika soko la ndani. Aidha, hadi kufikia Aprili 2025, tani 80 za samaki wasiolengwa zilishushwa katika Bandari ya Dar es Salaam. Vilevile, mabaharia 14 wa Kitanzania (*Tanzania bara - 7 na Zanzibar - 7*) waliopewa mafunzo na ALBACORA Group waliendelea kufanya kazi katika meli za uvuvi za Kampuni hiyo. Pia, DSFA iliwezesha kupatikana kwa mtambo wa kutengeneza barafu wenye uwezo wa kutengeneza tani tano (5) kwa siku na kuhifadhi tani sita (6) kwa wakati mmoja na kukabidhiwa kwa TAFICO.

124. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia DSFA imeendelea kukusanya takwimu za uvuvi wa samaki aina ya jodari kila mwezi katika mialo saba (7) kwenye maeneo ya Mtwara Mjini, Kilwa, Mafia, Nungwi, Wete, Kinondoni na Tanga jiji. Aidha, takwimu za mavuno ya samaki kwenye Bahari Kuu ya Tanzania na nje ya mipaka kwa meli za kitanzania na kwa mujibu wa taratibu za IOTC zimekusanywa

ambapo tani **20,225** za samaki aina ya jodari na jamii yake ziliripotiwa kuvuliwa na meli za Tanzania na za nje.

125. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha ulinzi na usalama wa rasilimali za uvuvi katika Bahari Kuu, DSFA imeendelea kutumia Mifumo ya Ufuatiliaji wa Mienendo ya Meli (*Vessel Monitoring System - VMS na Automatic Identification System - AIS*) na kuweka Waangalizi wa Uvuvi (*Fishery Observers*) kwenye meli zilizopewa leseni. Aidha, DSFA imefanya ukaguzi wa meli za uvuvi zilizoomba leseni na vibali katika Bandari za Dar es Salaam, Zanzibar na Victoria - Ushelisheli.

126. *Mheshimiwa Spika*, DSFA kwa kushirikiana na Shirika la Misaada la Watu wa Marekani (USAID) na Shirika la Uhifadhi wa Mazingira (TNC) imekamilisha hatua za mwanzo za matumizi ya mfumo wa kielektroniki (*Electronic Monitoring System*) ambao utahusisha kufunga kamera kwenye meli zitakazovua Bahari Kuu. Mfumo huo utawezesha DSFA kuona shughuli za uvuvi wakati meli zikivua na kuwezesha Tanzania kutekeleza maazimio ya kikanda na kimataifa katika uhifadhi na usimamizi wa meli

hizo na ukusanyaji wa taarifa na takwimu sahihi na kwa wakati.

Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu (MPRU)

127. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Kitengo cha Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu (MPRU) imeendelea kusimamia maeneo ya hifadhi za bahari **18** (*hifadhi za bahari tatu (3) na maeneo tengefu (15)*). Aidha, MPRU imefanya doria **948**, ufuatiliaji wa kila wiki kwa maeneo yote, na kutoa mafunzo kwa wahifadhi **45**. Pia, Kitengo cha Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu imeshirikiana na wadau mbalimbali wakiwemo Shirika la SwAM, WCS, WWF na USAID Heshimu Bahari ili kuimarisha usimamizi wa hifadhi za bahari na maeneo tengefu.

128. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia Kitengo cha Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu imeendelea kuboresha usimamizi wa rasilimali za bahari kwa kutumia teknolojia ya kisasa ikiwemo matumizi ya Ndege Nyuki (*Drone*) katika kufanya doria. MPRU kwa kushirikiana na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar imeanzisha Kanzidata

kwa ajili ya usimamizi wa matumbawe nchini (*National Coral Reef Monitoring Data Base*). Aidha, Kitengo cha Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu (MPRU) imeandaa Mpango wa Kitaifa wa miaka mitano kwa ajili ya uhifadhi wa rasilimali za bahari na kuanzisha Kituo cha Kitaifa (*National Coral Reef Hub*) kwa ajili ya usimamizi wa rasilimali za bahari hususan matumbawe.

129. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara kupitia MPRU kwa kushirikiana na Shirika la *Wildlife Conservation Society* - WCS, imeendelea kuimarisha maeneo ya hifadhi kwa kuanzisha kituo cha kurejesha matumbawe yaliyoharibika, kufanya doria za nchi kavu na baharini. Aidha, imeanzisha maeneo vitovu sita (6) ya usimamizi wa matumbawe (*National Coral Reef Hubs*). Maeneo haya yanajumuisha usimamiaji jumuishi ukihusisha wanasiasa, wanajamii, wanasheria, wanasayansi, Wadau wa Maendeleo ambapo kwa pamoja hujadili na kutathmini hatma ya uhifadhi wa matumbawe katika maeneo yao ya kijiografia.

130. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Kitengo cha Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu (MPRU) imeendelea kuandaa mipango mbalimbali ya usimamizi, ikiwemo: Mpango wa Usimamizi na Uthibiti wa Umwagikaji Mafuta Baharini (*Oil Spill Contingency Plan*) katika maeneo ya Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu; Mpango Mkakati wa Kuhifadhi Matumbawe (*National Coral Reef Action Plan*); Upangaji wa Maeneo ya Baharini (MSP) na Kuandaa ramani ya mifumo ikolojia muhimu (*miamba ya matumbawe, nyasi bahari, mikoko na fukwe za mchanga*) kupitia dhana ya Upangaji Matumizi ya Maeneo ya Baharini (MSP).

Shirika la Uvuvi Tanzania (TAFICO)

131. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Serikali imeendelea kuliimarisha Shirika la Uvuvi Tanzania (TAFICO), ambapo kupitia ufadhili wa Programu ya Kuendeleza Uchumi na Jamii (*Economic and Social Development Program-ESDP*) ya Japan, ujenzi wa meli moja (1) ya Uvuvi wa Bahari Kuu unaendelea na unategemea kukamilika na kuwasili nchini ifikapo Mwezi Disemba, 2025. Kukamilika kwa meli hii kutaiwezesha

TAFICO kuanza uvuvi wa Bahari Kuu na kufungua fursa zaidi katika Uchumi wa Buluu. Pia, kupitia Programu ya Kuendeleza Kilimo na Uvuvi kutawezesha ununuzi wa meli mbili za uvuvi wa Bahari Kuu. Aidha, ukarabati wa gati kwa ajili ya kuegesha meli unaendelea. Pia, magari matatu (3) ya ubaridi yenye uwezo wa kubeba uzito wa tani kumi (10) kila moja na gari moja (1) lenye uwezo wa kubeba tani tano (5) kwa ajili ya kusafirisha mazao ya uvuvi yamenunuliwa.

Kampuni ya Ranchi za Taifa (NARCO)

132. *Mheshimiwa Spika*, Kampuni ya Ranchi za Taifa (NARCO) ni Kampuni ya kibiashara iliyoanzishwa chini ya Sheria ya Makampuni ambayo inamilikiwa na Serikali kwa asilimia **100** na kwa kiasi kikubwa inajiendesha kwa mapato yake ya ndani. Katika Mwaka 2024/2025, Kampuni imekusanya jumla ya shilingi **5,975,044,928.56**. Aidha, NARCO inasimamia uendeshaji wa Machinjio ya Dodoma ambapo mapato yameongezeka kutoka shilingi **637,162,690** hadi kufikia **821,407,167** katika kipindi cha miezi tisa (9). Pia, NARCO imefanya ukarabati wa Machinjio hiyo ili kuboresha utoaji wa huduma za uchinjaji na uchakataji kwa

wafanyabiashara binafsi wanaouza nyama nje ya nchi na kuongeza tija katika Machinjio hiyo.

133. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia NARCO imeendelea na jitihada za kuimarisha Sekta ya Mifugo ambapo NARCO imesaini mikataba na makampuni mawili ya *Tanzania Game and Livestock Breeders Ltd* na *Tan Choice Ltd* kwa lengo la kuzalisha kosaafu bora za mifugo katika Ranchi za West Kilimanjaro na Kongwa mtawalia. Aidha, NARCO inaendelea kukamilisha taratibu za kusaini mikataba na Makampuni mengine matatu (3) ya kimkakati ya Union Meat Co Ltd, Kahama Fresh na Liam Ranch Ltd kwa lengo la kuzalisha mifugo bora na mazao yake ili kukidhi mahitaji ya soko la ndani na nje ya nchi.

134. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, NARCO imezalisha ndama **2,312**, sawa na asilimia **56.6** ya lengo la kuzalisha ndama **4,080**; Imesambaza kwa wafugaji mitamba **415**, sawa na asilimia **83** ya lengo la kusambaza mitamba **500** ili kuboresha kosaafu za mifugo; Imezalisha na kuuza tani **232.6** za nyama, sawa na asilimia **77.5** ya lengo la kuzalisha na kuuza tani **300** za nyama;

Imenenepesha na kuchinja ng'ombe **2,326**, sawa na asilimia **93** ya lengo la kunenepesha na kuchinja ng'ombe **2,500**. Aidha, NARCO imefyeka na kuondoa vichaka katika hekta **600** kwenye Ranchi za Kongwa, Ruvu na West Kilimanjaro kuruhusu ukuaji wa malisho; Imezalisha marobota **50,000** ya hei, sawa na asilimia **76.9** ya lengo la kuzalisha marobota **65,000**; Imetoa ushauri wa kitaalamu kwa wafugaji **225** kati ya wafugaji **400** waliolengwa, sawa na utekelezaji wa asilimia **56** ya lengo katika vijiji vinavyozunguka Ranchi za NARCO; na Imetoa mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi **368** kutoka katika Vyuo vya Mafunzo ya Mifugo nchini.

Bodi ya Nyama Tanzania

135. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Bodi ya Nyama Tanzania (TMB) imeendelea kusimamia, kuratibu na kuendeleza shughuli mbalimbali zinazofanyika katika Tasnia ya nyama nchini. Hadi kufikia Aprili, 2025 imefanya ukaguzi kwa wadau **10,082** wanaofanya shughuli za uzalishaji katika mnyororo wa thamani wa nyama, idadi hiyo ni sawa na asilimia **83.49** ya lengo la mwaka 2024/2025 la kukagua wadau **12,075**. Ukaguzi huo umekuwa ukifanyika kwa lengo la

kuhakikisha nyama na bidhaa zake zinazolingia sokoni zinakuwa bora na salama ili kulinda afya za watumiaji wa bidhaa hizo. Aidha, ukaguzi na utambuzi huo umefanyika katika mikoa yote nchini.

136. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia Bodi ya Nyama Tanzania imeendelea kuhakikisha biashara ya nyama inaratibiwa na wahusika wanatambulika. Hadi kufikia Aprili, 2025 Bodi ya Nyama imesajili jumla ya wadau wapya **2,110** kati ya **5,097** waliopangwa kusajiliwa kwa mwaka sawa na asilimia **41.39**. Idadi hiyo inajumuisha wazalishaji wa Mifugo **68**, wafanyabiashara wa Mifugo **199**, miundombinu ya Machinjio **41**, magari maalumu ya kubeba nyama **97**, wasafirishaji wa nyama nje ya nchi **50**, wasindikaji wa nyama **25**, maduka na maeneo ya kufanyia biashara ya nyama **1,775**. Aidha Bodi imehuisha usajili wa wadau **6,486** kati ya **6,978** sawa na asilimia **92.83** ya lengo la mwaka.

137. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Bodi ya Nyama imeendesha mafunzo kwa wasindikaji na wauzaji wa nyama **11,488** sawa na asilimia

95.02 ya lengo la kuwafikia wadau **12,090**. Mafunzo hayo yalitolewa ili kuboresha usalama wa nyama na bidhaa zake, kulinda afya za watumiaji na kuongeza thamani ya nyama. Mafunzo hayo yalitolewa kwenye Mikoa **18** ambayo ni: Dodoma, Morogoro, Iringa, Tabora, Shinyanga, Kigoma, Mwanza, Kagera, Mara, Dar-es-salaam, Pwani, Mtwara, Mbeya, Ruvuma, Songwe, Arusha, Kilimanjaro na Tanga.

Bodi ya Maziwa Tanzania (TDB)

138. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia Bodi ya Maziwa Tanzania (TDB) imeendelea kuwahamisha wafugaji kufuga kibiashara ili kuwawezesha wafugaji kuzalisha maziwa mengi zaidi ambapo katika Mwaka 2024/2025, Bodi ya Maziwa Tanzania (TDB) kwa kushirikiana na Benki ya Maendeleo ya Kilimo (TADB) imewezesha kutolewa kwa mikopo yenye thamani ya shilingi **12,559,793,870** na ruzuku ya uchangiaji (*matching grant*) ya shilingi **631,150,000** kwa wanufaika **594** katika Tasnia ya Maziwa. Aidha, wafugaji wa ng'ombe wa maziwa **49,091** (*wanaume 34,084 na wanawake 15,007*) wamepatiwa mafunzo yaliyojikita katika mbinu za ufugaji bora na yaliambatana na huduma

za ugani ili kuongeza uzalishaji wa maziwa. Vilevile, vyama vya ushirika wa wazalishaji wa maziwa 33 vilihuisa uongozi wao huku vyama vipya 12 vimeanzishwa kwa lengo la kurasimisha biashara ya maziwa nchini.

139. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia Bodi ya Maziwa Tanzania (TDB) inaendelea na utekelezaji wa Mpango wa Unywaji Maziwa Shuleni (SMP) katika shule 140 nchini ambapo hadi Aprili, 2025 Mpango huo umewafikia jumla ya wanafunzi 102,446. Aidha, nakala 3,600 za vitabu vya Mpango wa Unywaji Maziwa Shuleni zimesambazwa na Mpango huo unatarajiwa kuwafikia wanafunzi 1,609,687.

140. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Bodi ya Maziwa Tanzania (TDB) imesajili jumla ya wadau 436 wa Tasnia ya Maziwa kati ya 800 waliolengwa sawa na asilimia 54.5. Wadau waliosajiliwa ni pamoja na wazalishaji 130, wasindikaji 69, wafanyabiashara 86, waingizaji maziwa nchini 24, wauzaji maziwa nje ya nchi 10, wasambazaji wa maziwa saba (7) na wakusanyaji maziwa 41. Aidha, maghala 33 ya kuhifadha maziwa

yamesajiliwa sambamba na wauzaji wa pembejeo watatu (3), wachuuzi wa maziwa tisa (9) na wasafirishaji maziwa 24. Katika zoezi hilo, elimu kuhusu Sheria ya Tasnia ya Maziwa na Kanuni zake ilitolewa. Aidha, ili kuendelea kurasimisha biashara ya maziwa na kupunguza uuzaji holela wa maziwa, Bodi ya Maziwa Tanzania (TDB) imewezesha uanzishwaji wa sehemu maalumu za kuuzia maziwa (*milk selling points*) mbili katika maeneo ya Kisasa Sekondari na Uhindini Jijini Dodoma. Vilevile, mashine za kuuzia maziwa (*milk ATM*) mbili zimewekwa katika eneo la Uhindini Jijini Dodoma na Njiro Jijini Arusha.

F. MIRADI YA MAENDELEO

Miradi ya Maendeleo chini ya Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo Awamu ya Pili (ASDP II)

141. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea na ujenzi wa Bandari ya Uvuvi Kilwa Masoko ambapo hadi kufikia Aprili, 2025 ujenzi huo umefikia asilimia 81.9. Ujenzi huo umehusisha gati lenye urefu wa mita za mraba 315 ujenzi wa gati umekamilika kwa asilimia 100; Jengo la utawala asilimia 95; Jengo la kuzalishia barafu,

kuhifadhia, kuandalia samaki pamoja na soko la kuuzia samaki umefikia asilimia 89; Kituo cha kusambazia maji safi asilimia 80; kituo cha zimamoto asilimia 80; Kituo cha kupozea umeme asilimia 82; Kituo cha kuzalishia gesi ya naitrojeni asilimia 85; pamoja na ujenzi wa miundombinu ya kuegesha magari; Tanki za kuhifadhia mafuta na Karakana ya kutengenezea meli ambao ujenzi upo zaidi ya asilimia 60.

142. *Mheshimiwa Spika*, katika kuongeza uzalishaji na tija katika uvuvi kwa Mwaka 2024/2025, Wizara imekamilisha kujenga jumla ya boti 59 na zana za uvuvi na kuzisambaza kwa wavuvi katika mikoa ya Tanga (33). Aidha, taratibu zinakamilishwa ili kusambaza katika mikoa ya Mtwara (5), Pwani (8), Lindi (5), Dar es Salaam (5) na Kigoma (3). Boti hizo zinagawiwa kwa mkopo wa masharti nafuu kupitia Benki ya Maendeleo ya Kilimo Tanzania. Pia, Wizara imeendelea kuimarisha Vituo vya Usimamizi wa Rasilimali za Uvuvi kwa kununua boti tano (5) na injini zake na ndege nyuki mbili (2) kwa ajili ya doria (*surveillance drone*). Vilevile, katika kulinda mazalia na makulia ya samaki (*critical habitats*) maboya maalamu 32 yamewekwa katika

maeneo mawili (2) ya mfano ya Ziwa Victoria ili kubainisha mipaka na kuzuia wavuvi kuingia kwenye maeneo hayo.

143. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea na ujenzi wa miundombinu ya uvuvi na ukuzaji viumbe maji ikiwa ni pamoja na kukamilisha ujenzi wa mialo miwili (2) ya Chato Beach (95%) na Ng'ombo (30%), masoko ya Kasanga (90%), Manda (40%), Zingibari (40%) na Tunduma (34%). Aidha, Wizara imekamilisha ujenzi wa awamu ya kwanza wa Kituo cha Ukuzaji Viumbe Maji Bahari Ruvula-Mtwara. Pia, Wizara imeendelea kuimarisha utendaji wa vituo vitano (5) vya Ukuzaji Viumbe Maji vya Machui, Ruhila, Nyengedi, Mwamapuli na Kingolwira kwa kuvipatia vitendea kazi ili kuboresha mazingira ya kazi na kutoa huduma stahiki za ugani na uzalishaji wa vifaranga.

144. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea na utekelezaji wa mradi wa kutoa mikopo isiyo na riba na yenye masharti nafuu wa kuwezesha wananchi vizimba vya kufugia samaki na pembejeo zake katika mikoa ya Mara, Simiyu, Mwanza, Kagera, Geita, Katavi,

Rukwa na Kigoma. Hadi kufikia Aprili 2025, jumla ya vizimba **480** vimekopeshwa kwa wanufaika **1,909**. Aidha, jumla ya tani **216.68** za samaki zenye thamani ya shilingi **1,576,132,969.36** zimevunwa kutoka katika vizimba **157** vya vikundi **32** na kufanya marejesho ya shilingi **1,528,734,615.66**.

145. *Mheshimiwa Spika*, katika jitihada za udhibiti wa magonjwa ya mifugo na kuendelea kukidhi vigezo vya biashara ya mifugo kikanda na kimataifa, Serikali inaendelea na maandalizi ya utekelezaji wa Kampeni ya Chanjo na Utambuzi wa Mifugo Kitaifa kwa kununua na kusambaza chanjo ya Homa ya Mapafu ya Ng'ombe (*Contagious Bovine Pleuropneumonia* - CBPP) dozi **19,099,100** kwa ajili ya kuchanja jumla ya ng'ombe **19,099,100** na chanjo ya Sotoka ya Mbuzi na Kondoo (*Peste des Petits Ruminants* - PPR) dozi **17,230,000** kwa ajili ya kuchanja mbuzi na kondoo **17,230,000** na chanjo ya Mdondo wa Kuku (*Newcastle Disease*-ND) dozi **40,000,000** kwa ajili ya kuchanja kuku wa asili **40,000,000**. Chanjo hizi zimezalishwa na viwanda vilivyopo ndani ya nchi. Aidha, ili kuwezesha Kampeni ya Chanjo na Utambuzi wa Mifugo,

Serikali imenunua na kusambaza vifaa vya kuchanjia, pikipiki **700** na vishikwambi **4,500**. Pia, Wizara imeandaa mgao wa chanjo, vifaa vya chanjo na kuwasilisha kwa Mamlaka za Serikali za Mitaa kwa ajili ya utekelezaji. Vilevile, mgao wa pikipiki na Vishikwambi umeandaliwa kwa ajili ya kuwasilishwa katika Mamlaka ya Serikali za Mitaa. **(Kiambatisho Na.15a na 15b).**

146. *Mheshimiwa Spika*, katika kutekeleza Kampeni ya Chanjo na Utambuzi wa Mifugo Kitaifa, Serikali imenunua jumla ya hereni za kidijitali **36,323,300** kwa ajili ya utambuzi wa jumla ya ng'ombe **19,099,100**, Mbuzi na Kondoo **17,224,200** watakaopatiwa chanjo. Mifugo itakayochanjwa itatambuliwa kwa hereni za kidijitali na taarifa zao kuingizwa kwenye Mfumo wa Utambuzi na Ufuatiliaji wa Mifugo. Aidha, lengo kuu la utambuzi wa Mifugo ni kukidhi matakwa ya soko la kikanda na kimataifa linalohitaji kila mnyama na mazao yake kuwa na alama ya utambuzi, kuwezesha wafugaji kupata mikopo na bima, kudhibiti wizi wa Mifugo, kurahisisha ufuatiliaji na udhibiti wa magonjwa na kuwezesha Serikali na wadau

kuweka mipango ya kuhudumia Mifugo na wafugaji kwa kuwa idadi yao inajulikana.

147. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imezindua Mradi wa Mageuzi ya Tasnia ya Maziwa na Mabadiliko ya Tabianchi (*Climate Smart Dairy Transformation Project - C-SDTP*) wenye thamani ya shilingi **452,000,000,000** unaotekelezwa kwa kipindi cha miaka 10 ambapo kazi za awali ikiwemo: kuajiri watalaamu wa usimamizi wa Mradi, uzinduzi na kubainisha maeneo ya utekelezaji wa Mradi (*baseline survey*) zimefanyika. Mradi huo utatekelezwa Tanzania Bara na Zanzibar katika Mikoa ya Arusha, Kilimanjaro, Mbeya, Iringa, Njombe, Tanga, Morogoro, Pwani, Kaskazini Unguja, Mjini Magharibi, Kusini Unguja, Kaskazini Pemba, na Kusini Pemba. Mradi huo utahusisha jumla ya wadau wa Tasnia ya Maziwa wapatao **600,000** ambapo kati yao asilimia **40** ni wanawake na asilimia **30** ni vijana. Aidha, mradi huu utahusisha ununuaji wa ng'ombe **17,200** wa maziwa; Kujenga mabanda **5,000** ya ng'ombe; Kujenga mifumo **22,400** ya uvunaji wa maji ya mvua katika kaya zitakazochaguliwa; Kununua na kusakinisha mitambo **2,800** ya biogesi; Kujenga vituo **140** vya kukusanya maziwa

na kukarabati vituo vya zamani **150**; Kununua dozi **929,000** za chanjo za mifugo; na Kujenga kilomita **140** za barabara katika maeneo ya Mradi.

148. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, ili kuhakikisha maji ya mifugo, malisho na mbegu za malisho zinapatikana, Wizara imekamilisha ujenzi wa ghala la kuhifadha malisho katika Kituo cha TALIRI Mwapwa, ujenzi wa mabwawa manne (4) ya kunyweshea mifugo ya Bukabwa (Butiama), Kihumbu (Bunda), Isulamilomo (Nsimbo) na Kwenikwembe (Kilindi).

149. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha upatikanaji wa malisho unakuwa wa uhakika, Wizara imeshiriki zoezi la upandaji wa malisho aina ya *Juncao* na *Rhodes* kwenye shamba la mfugaji lililokuwa limeandaliwa katika kijiji cha Mbwade (Kilosa) ikiwa kama sehemu ya uhamasishaji wafugaji kumiliki ardhi kisheria na kulima malisho. Aidha, Wizara ilikabidhi mbegu za malisho kwa wafugaji **15** ambapo jumla ya tani **5** za *Juncao* ziligawiwa kwa wafugaji **10** na kilo **50** za mbegu za *Rhodes* ziligawiwa kwa wafugaji watano (5). Pia, Wizara inaendelea na kazi ya kusafisha

eneo la malisho la Msomera kwa kuondoa vichaka katika eneo lenye ukubwa wa Hekta **1,000** ambapo mpaka sasa eneo lenye ukubwa wa Hekta **640** limeondolewa vichaka.

150. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kutekeleza ujenzi wa mashamba darasa ya ufugaji samaki ili kuongeza wigo wa huduma za ugani kwa kutoa mafunzo kwa vitendo ya ufugaji samaki katika Halmashauri mbalimbali nchini. Ujenzi wa mashamba darasa manne **(4)** katika Halmashauri za Wilaya za Moshi, Rombo, Mwanga na Mkuranga upo katika hatua mbalimbali za utekelezaji. Aidha, mashamba darasa mawili **(2)** katika Halmashauri za Wilaya ya Songea na Ruangwa yamekamiliika ambapo kwenye shamba darasa la Mpitimbi katika Halmashauri ya Wilaya ya Songea, Kikundi cha Wafugaji Samaki Mpitimbi B chenye wanachama **15** (wanawake **6** na wanaume **6**) kimeanza kunufaika na mavuno ya awali ya kilo **63** za samaki zenye thamani ya shilingi **630,000**. Vilevile, Wizara inaendelea na maandalizi ya kuanzisha mashamba darasa **16** katika Halmashauri za Masasi, Ngara, Geita, Chato, Kigamboni, Tunduma, Mbarali, Busokelo, Lushoto, Gairo, Dodoma, Iramba, Uyui, Maswa, Bariadi na Isimani.

151. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Mradi wa Bahari Maisha katika Kituo cha Ukuzaji Viumbe Maji Bahari cha Machui - Tanga imejenga jengo la kutolea mafunzo lenye uwezo wa kuchukua watu 50, kusanikisha mfumo wa umeme wa jua wa kutosheleza mahitaji ya umeme ya kituo (*Paneli 64, Betri 3 na Inveta 2*) na vifaa vya kutunza ubora wa maji (*UV light 2, Protein Skimmer 2, water pump 1 & aerators 2*) na kufundishia (*LCD Projector*). Vifaa vingine vilivyo nunuliwa ni pamoja na mashine ya kusaga mwani, pembejeo za kilimo cha mwani (*kamba 688 na taitai bunda 400*), ufugaji kaa (*mbegu 8,000*) na ufugaji jongoo bahari (*wavu bunda 15, bomba 45 na mbegu 3,000*). Aidha, Mradi umewezesha kutoa mafunzo kwa wananchi 60 ikiwemo wakulima wa mwani, wafugaji wa jongoo bahari na kaa. Vilevile, Mradi umejenga hema la kukaushia Mwani kwa jua (*Solar Drying Tent*).

Programu ya Kuendeleza Kilimo na Uvuvi

(Agriculture and Fisheries Development Program - AFDP)

152. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Programu ya Kuendeleza Kilimo na Uvuvi

(Agriculture and Fisheries Development program-AFDP)
imeendelea kuimarisha ubora na kupunguza upotevu wa mazao ya uvuvi baada ya kuvunwa kwa kuendelea kujenga miundombinu ya uvuvi ikiwemo ujenzi wa vichanja **40** vya kukaushia Dagaa katika Halmashauri ya Wilaya ya Kilwa; Ujenzi wa chumba cha ubaridi na mtambo wa kuzalisha barafu katika Halmashauri ya Wilaya ya Bagamoyo; na Kukamilisha upembuzi yakinifu wa ujenzi wa kiwanda cha kuchakata mazao ya uvuvi Kilwa Masoko.

153. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Programu hiyo imeendelea na ujenzi wa mabwawa **10** mapya ya ukuzaji viumbe maji ambapo ujenzi wake umefikia **asilimia 39**; Kuanza ukarabati wa mabwawa **10** yaliyopo Boma road; Ukarabati wa kitotoleshi; Ujenzi wa mifumo ya usambazaji maji; na Ujenzi wa darasa la kutolea mafunzo ya ukuzaji viumbe maji katika Kituo cha Kingolwira - Morogoro. Aidha, katika Kituo cha Ukuzaji Viumbe Maji Rubambagwe-Geita ujenzi umefikia asilimia **70**. Vilevile, mtambo wa kutengeneza chakula cha samaki umenunuliwa.

154. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Mradi wa Kuendeleza Lishe na Ufugaji Endelevu wa Viumbe Maji kwa Wakulima Wadogo (ARNSA – *Advancing Resilient and Nutrition – Sensitive Smallholder Aquaculture*) imeendesha programu ya kutoa mafunzo kazini (*internship*) kwa vijana **18** ili kuwajengea uwezo kwa vitendo kuhusu ufugaji samaki katika Kituo cha Ukuzaji Viumbe Maji cha Ruhila – Ruvuma. Aidha, watumishi wamejengewa uwezo wa kuzalisha Nzi Chuma (*Black soldier fly*) na kuwezesha miundombinu kwa ajili ya uzalishaji huo ambapo hadi sasa kilo **60** zimezalishwa na zinatumiwa kama chanzo cha protini katika chakula cha samaki. Pia, Kituo kimepatiwa mashine ndogo ya mkono ya kutengeneza chakula cha samaki yenye uwezo wa kuzalisha kilo **50** kwa siku kwa ajili ya kutolea mafunzo kwa wakulima na kutengeneza chakula kwa matumizi ya Kituo. Vilevile, Kituo kimetoa mafunzo kwa vikundi **12** vyenye jumla ya wananchi **122** katika Kata mbili **(2)** za Mkako na Matiri katika Halmashauri ya Wilaya ya Mbinga, na Kata mbili **(2)** za Mpitimbi na Mpandangindo katika Halmashauri ya Wilaya ya Songea .

155. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imetoa mafunzo ya ufugaji bora wa samaki kwa wananchi **125** wa vijiji vya Namahema, Nandagala, Chikoko, Chinokole na Shule ya Msingi Nanganga vilivyopo katika Halmashauri ya Wilaya ya Ruangwa. Baada ya mafunzo hayo, wananchi wamehamasika na kuanza kuchimba mabwawa ya kufugia samaki katika vijiji vya Namahema **(2)**, Mchenganyumba **(2)**, Chikoko **(2)**, Chinokole **(2)** na Shule ya Msingi Nanganga **(1)**. Pia Kituo kilitoa mafunzo ya kilimo bora cha Mwani kwa wananchi **452** katika vijiji vya Shuka na Nachunyu ambavyo viko katika Halmashauri ya Wilaya ya Mtama.

G. UTEKELEZAJI MIRADI YA KIKANDA

156. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia Programu ya SADC ya Kuhamasisha Usimamizi wa Rasilimali za Uvuvi Kikanda na Ukuzaji viumbe maji endelevu (PROFISHBLUE) imekabidhi kwa Chama cha Ushirika wa Wavuvi cha BUKASIGA kilichopo Halmashauri ya Wilaya ya Ukerewe, Mwanza gari lenye miundombiu ya ubaridi. Gari hilo aina ya Isuzu lenye namba za usajili T660 ELT ambalo lina uwezo wa kubeba tani tatu **(3)** litawezesha

Ushirika huo kusafirisha samaki na mazao yake kupeleka katika masoko mbalimbali nchini kwa viwango vya ubora na usalama wa chakula. Aidha, mradi huo pia umewezesha jumla ya watumishi **39** na wajasiriamali wadogo na wa kati (SMEs) **48** kujengewa uwezo kuhusu masuala mbalimbali ya usimamizi wa rasilimali za uvuvi, ukuzaji endelevu wa viumbe maji na Uchumi wa Buluu.

157. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Mradi wa Kikanda wa Ukuzaji Viumbe Maji (TRUEFISH) umewezesha mafunzo kwa wafugaji samaki **172** katika mikoa ya kanda ya ziwa kuhusu ufugaji samaki, ushonaji nyavu, kuongeza thamani ya mazao ya samaki, kuendesha boti na kuogelea. Mafunzo hayo yalilenga kuongeza tija katika mnyororo wa thamani kwenye Tasnia ya Ukuzaji Viumbe maji. Aidha, kupitia Mradi huo, Wizara inaandaa Mkakati wa Taifa wa Afya ya Viumbe Maji (*National Aquatic Health Strategy*) kwa lengo la kuimarisha usimamizi wa afya na kudhibiti magonjwa ya viumbe maji nchini.

MASUALA MTAMBUKA

158. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kwa kushirikiana na benki za TADB, CRDB na NMB imeendelea kuiwezesha sekta binafsi kwa ajili ya kutekeleza miradi ya mifugo na uvuvi. Hadi kufika Aprili 2025, jumla ya mikopo yenye thamani ya shilingi **664,894,120,000** imetolewa. Kati ya fedha hizo, shilingi **397,800,000,000** zilitolewa kwa wanufaika **207** wa Sekta ya Uvuvi kwa ajili ya vizimba, Boti, ujenzi wa mabwawa ya samaki na wafanyabiashara wa samaki; na shilingi **267,094,120,000** zilitolewa kwa wanufaika **289** wa Sekta ya Mifugo kwa ajili ya ununuzi wa ng'ombe wa maziwa.

159. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imeweza kuwaunganisha wanufaika 37 na vyama vya ushirika 68 wa Sekta za Mifugo na Uvuvi na taasisi za fedha kwa ajili ya kupata mikopo. Wizara inaendelea na mazungumzo na vyama 3 vya ushirika na taasisi ya *Private Agricultural Sector Support (PASS)* ili taasisi hiyo iweze kudhamini mikopo kwa wadau hao yenye masharti nafuu kwa ajili ya kutekeleza miradi ya ufugaji na uvuvi. Aidha,

Wizara tahakikisha wanufaika wote wanarejesha mikopo kwa wakati.

160. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, jumla ya watumishi **153** wamepandishwa vyeo; watumishi 14 wamebadilishwa kada; na **71** wameajiriwa. Aidha, Wizara ya Mifugo na Uvuvi kwa kushirikiana na Wizara ya Afya imeendelea kutekeleza Mwongozo wa Kudhibiti VVU/UKIMWI na Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza Mahali pa Kazi katika Utumishi wa Umma ambapo elimu imetolewa kwa watumishi **933** kuhusu VVU/UKIMWI, Magonjwa yasiyoambukizwa na kuhamasisha upimaji wa afya. Pia, watumishi **933** wamehamasishwa na kushiriki bonanza la michezo na mashindano ya SHIMIWI, ili kupunguza Magonjwa Yasiyoambukiza.

161. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kutoa elimu ya uhifadhi wa mazingira ambapo wadau **558** ikiwemo wadau **408** kutoka Halmashauri ya Wilaya ya Ilemela na wadau **150** kutoka Halmashauri ya Wilaya ya Nyasa. Aidha, vikundi 13 vya ufugaji kwa njia ya vizimba

vimepatiwa elimu juu ya mabadiliko Tabianchi na mbinu za kuhimili athari ili kuwa na uvuvi endelevu.

162. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea kuhamasisha ufugaji unaozingatia utunzaji wa mazingira na kukabiliana na Mabadiliko Tabianchi ambapo jumla ya wafugaji **189** ikiwemo 139 kutoka Halmashauri za Wilaya ya Magu na **50** kutoka Halmashauri ya Wilaya ya Nyasa wamejengewa uelewa kuhusu ufugaji endelevu unaohimili Mabadiliko Tabianchi.

163. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea kusimamia na kuhakikisha mifumo ya TEHAMA ya Wizara inatoa huduma bora kwa wananchi na inasomana na mifumo mingine ndani ya Serikali. Mifumo hiyo ni pamoja na *Mifugo Integrated Management Information System (MIMIS)* na *Fisheries Revenue Collection Information System (FiRCIS)* inayotumika kwenye usimamizi na utoaji wa vibali mbalimbali vya kusafirisha mazao ya mifugo na uvuvi na ambayo imeunganishwa na mfumo wa TAUSI wa OR-TAMISEMI. Vilevile, Wizara imesanifu na

kutengeneza mfumo wa TEHAMA kwa ajili ya kuwezesha uratibu wa Kampeni ya Chanjo na Utambuzi Mifugo Kitaifa kwa lengo la kusajili chanjo zinazotolewa kuanzia ngazi za msingi na kuhakikisha mifugo yote inayochanjwa inasajiliwa kwenye mfumo.

164. *Mheshimiwa Spika*, katika kutekeleza dhana ya Diplomasia ya uchumi, katika Mwaka 2024/2025, Wizara ilikuwa mwenyeji wa mikutano mbalimbali ya kikanda na kimataifa na kutumia fursa hiyo kutangaza mafanikio na fursa katika Sekta za Mifugo na Uvuvi. Miongoni mwa mikutano ni pamoja na Mkutano wa Tatu (3) wa Ukuzaji Viumbe Maji wa Afrika Mashariki uliofanyika kuanzia tarehe 13 hadi 15 Agosti, 2024 jijini Mwanza; Mkutano wa Nane wa Mawaziri wa Bahari, Maji ya Ndani na Uvuvi kwa Nchi za Umoja wa Afrika, Karibiani na Pasifiki uliofanyika kuanzia tarehe 9 hadi 13 Septemba, 2024 jijini Dar es Salaam; Jukwaa la Buluu la Chakula la FAO uliofanyika tarehe 8-13 Septemba, 2024 jijini Dar es Salaam; na Kongamano la Tatu (3) la Utafiti wa Uvuvi na Ukuzaji Viumbe Maji kwa Uchumi wa Buluu uliofanyika tarehe 29-31 Oktoba 2024 jijini Arusha.

165. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2024/2025, Wizara imeendelea kushiriki Mikutano ya Kikanda ikiwemo ya Jumuiya ya Afrika Mashariki kupitia Taasisi ya Usimamizi wa Uvuvi Ziwa Victoria (LVFO) ambayo pamoja na mambo mengine ilipitia utekelezaji wa Mpango wa kudhibiti Uvuvi haramu, usimamizi wa Uvuvi na ufugaji wa samaki kwa njia ya vizimba; Aidha, Wizara ilishiriki Mkutano wa 29 wa Nchi Wanachama wa Mkataba wa Umoja wa Mataifa kuhusu Mabadiliko Tabianchi (COP 29) uliofanyika Baku, Azerbaijan ambapo ilipata nafasi ya kutangaza fursa za uwekezaji kwenye sekta za mifugo na uvuvi.

166. *Mheshimiwa Spika*, katika kuendeleza Sekta ya Mifugo na Uvuvi, Wizara inaendelea kushirikiana na taasisi za Kimataifa na Kikanda kwa lengo la kukuza ushirikiano na kushirikiana katika utekelezaji wa miradi mbalimbali ya sekta za Mifugo na Uvuvi. Miongoni mwa taasisi hizo ni pamoja na Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Africa (SADC), Taasisi ya Uvuvi Ziwa Victoria (*Lake Victoria Fisheries Organization* - LVFO), Taasisi ya Mpango wa Kuendeleza Kilimo Ukanda wa Kusini mwa Tanzania (SAGCOT), Taasisi ya Sayansi za Bahari

Magharibi mwa Bahari ya Hindi (*Western Indian Ocean Marine Science Association* - WIOMSA), Kamisheni ya Usimamizi wa Uvuvi Kusini Magharibi mwa Bahari ya Hindi (*South West Indian Ocean Fisheries Commission* - SWIOFC) na Mamlaka ya Usimamizi wa Ziwa Tanganyika (*Lake Tanganyika Authority* - LTA).

MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA 2025/2026

167. *Mheshimiwa Spika*, Mpango na Bajeti ya (Fungu 99) - Wizara ya Mifugo na Uvuvi kwa Mwaka 2025/2026 umeandaliwa kwa kuzingatia Mwongozo wa Maandalizi ya Mpango na Bajeti ya Serikali kwa Mwaka 2025/2026; Dira ya Taifa ya Maendeleo (2025); Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano Awamu ya Tatu (FYDP III) kwa kipindi cha 2021/2022 – 2025/2026; Mpango wa Maendeleo wa Taifa kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026; Ilani ya Chama Cha Mapinduzi kwa Ajili ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2020 na Malengo Endelevu ya Maendeleo ya Mwaka 2030 (Sustainable Development Goals – SDGs, 2030).

168. *Mheshimiwa Spika*, Mpango huu umezingatia Sera ya Taifa ya Mifugo ya Mwaka 2006; Sera ya Taifa ya Uvuvi ya Mwaka 2015; Sera ya Taifa ya Uchumi wa Buluu ya Mwaka 2024; Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo - Awamu ya Pili (ASDP II); Mpango Kabambe wa Kuendeleza Sekta ya Uvuvi (2022/23-2036/37); Mpango wa Mabadiliko ya Sekta ya Mifugo (*Livestock Sector Transformation Plan – LSTP*) kwa Kipindi cha Mwaka

2022/23 hadi 2026/27; na Programu ya Kuendeleza Kilimo na Uvuvi ya Mwaka 2021/2022 – 2026/2027. Vilevile, Mpango na Bajeti ya Wizara umezingatia Hotuba ya Mheshimiwa, **Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania**, aliyoitoa wakati akihutubia Bunge la 12 la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 22 Aprili, 2021 (Dodoma) na maelekezo ya Viongozi Wakuu wa Serikali.

Vipaumbele vya Mpango

169. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Mpango na Bajeti ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi utatekelezwa kupitia vipaumbele vifuatavyo:

- (i) Kuongeza uzalishaji, masoko, na thamani ya mazao ya mifugo na uvuvi;
- (ii) Kuimarisha ulinzi na usimamizi wa rasilimali za mifugo na uvuvi;
- (iii) Kuhamasisha uwekezaji katika Sekta za Mifugo na Uvuvi; na
- (iv) Kuimarisha utafiti, mafunzo na huduma za ugani kwa Sekta za Mifugo na Uvuvi.

Makadirio ya Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Mwaka 2025/2026

170. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, **Fungu 99**, limepangiwa kukusanya jumla ya shilingi **74,105,001,000**. Kati ya kiasi hicho, shilingi **38,300,000,000** zinatarajiwa kukusanywa kupitia Sekta ya Mifugo na shilingi **35,805,001,000** kupitia Sekta ya Uvuvi. Aidha, mchanganuo wa makisio ya makusanyo hayo kwa kila kifungu umeainishwa katika **Jedwali: 1**

Mchanganuo wa Makisio ya Maduhuli kwa Mwaka 2025/2026

GFS Code	GFS Code Description	Annual Budget Estimates
Kifungu 7001: Veterinary Services		
11510106	Export Duty	420,000,000
14210137	Receipt from Veterinary Charges	14,607,000,000
14220168	Compounding Fee	216,666,666
14220174	Livestock Movement Permit	14,000,000,000
Jumla Ndogo - 7001		29,243,666,666
KifuFungu 8001 : Livestock Production and Marketing		
14220168	Compounding Fees	216,666,667
14220175	Livestock Market Fees	6,595,000,000
14220190	Receipt from Sale of Semens and Liquid Nitrogen	430,000,000
14220191	Receipts from Sale of Heifers	880,000,000

GFS Code	GFS Code Description	Annual Budget Estimates
Jumla Ndogo - 8001		8,121,666,667
Kifungu 8002 : Grazing Land and Animal Feed Resources Development		
14220168	Compounding Fees	216,666,667
14220193	Receipts from sale of Seeds and Hay	200,000,000
14220217	Movement Permits fee other than Livestock Market	323,000,000
Jumla Ndogo - 8002		739,666,667
Kifungu 9001 : Maendeleo ya Uvuvi		
14210147	Fishing Licences & Export	2,049,000,000
14210148	Export Royalty	18,796,000,000
14210149	EEZ Licenses	3,824,001,000
14220161	Miscellaneous Receipts	237,000,000
14220168	Compound fees	943,000,000
14220213	Prawn Fishing Licenses	212,000,000
14220216	Receipts from sale of Laboratory& Inspection Services	1,900,000,000
14220217	Movement permit	7,679,000,000
14220222	Import Royalty	30,000,000
Jumla Ndogo - 9001		35,670,001,000
Kifungu 9002 : Ukuzaji Viumbe maji		
14220194	Receipts from Sale of Fish and Fingerlings	330,000,000
Jumla Ndogo - 9002		330,000,000
Jumla Kuu		74,105,001,000

H. MIRADI NA SHUGULI ZITAKAZOTEKELEZWA MWAKA 2025/2026

Kuimarisha Miundombinu ya Mifugo na Uvuvi

171. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara itaendelea kuboresha miundombinu ya uvuvi ikiwemo: Kukamilisha Mradi wa Ujenzi wa Bandari ya Uvuvi Kilwa Masoko; na Kufanya upembuzi yakinifu pamoja na Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii (*ESIA*) kwa ajili ya Mradi wa Ujenzi wa Bandari ya Uvuvi Bagamoyo.

172. *Mheshimiwa Spika*, Serikali itaendelea kukamilisha ujenzi wa masoko saba (7) ya Uvuvi ya Tunduma (Tunduma), Kyamkwikwi (Muleba), Masuche (Momba), Manda (Ludewa), Zingibari (Mkinga), Kasanga (Kalambo) na Mbamba bay (Nyasa). Aidha, Wizara inaendelea kukamilisha ujenzi wa mialo sita (6) ya Chato beach (Chato), Kalungu (Nkasi), Ng'ombo (Nyasa), Kayenze (Ilemela) Chifunfu (Sengerema), igabiro (Bukoba). Pia, Wizara itakamilisha ujenzi wa vituo vitatu (3) vya ukuzaji viumbe maji vya Nyengedi, Ruvula, na Rubambagwe. Vilevile, Wizara itaendelea kukamilisha ujenzi wa Vituo

vitatu (3) vya Ulinzi wa Rasilimali za Uvuvi vya Sota (Rorya), Simiyu (Busega), na Nyakalilo (Sengerema).

173. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara imepanga kukamilisha ujenzi wa minada **23** ikiwemo minada **17** ya awali, minne ya (4) upili na miwili (2) ya mipakani. Aidha, kukamilika kwa minada hiyo kutaboresha na kuimalisha mazingira ya biashara ya mifugo nchini. Pia, Wizara imepanga kujenga miundombinu ya Mnada wa Awali wa Mikongeni Awamu ya Pili; Kununua na kusambaza mashine **10** za kuchunia ngozi ili kuboresha biashara ya zao la ngozi; Kukamilisha ujenzi wa vituo **10** vya kukusanyia maziwa; na Kununua na kusambaza mitamba bora **400** kwenye mashamba ya Serikali.

174. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara itaendelea kutekeleza Mradi wa Mageuzi ya Tasnia ya Maziwa kwa kuzingatia Mabadiliko ya Tabianchi (*Climate Smart Dairy Transformation Project* - C-SDTP) wenye lengo la kuboresha mbari za ng'ombe wa maziwa kwa kununua ng'ombe **1,500**; Kununua dozi **2,000** za mbegu

zilizochambuliwa (*sexed semen*) kwa ajili ya uhimilishaji; Kuimarisha upatikanaji wa malisho kwa kununua kilo **1,000** za mbegu za malisho; Udhibiti wa magonjwa ya mifugo kwa kununua dozi **30,000** za chanjo ya Ndigana Kali (ECF), dozi **100,000** za chanjo ya Homa ya Mapafu (CBPP), dozi **16,163** za chanjo ya Ugonjwa wa Miguu na Midomo (FMD), na dozi **16,163** za chanjo ya ugonjwa wa Kutupa Mimba (*Brucellosis*).

175. *Mheshimiwa Spika*, Mradi wa C-SDTP utaboresha huduma za ugani kwa kutoa mafunzo kwa wahimilishaji 53; Kuimarisha miundombinu ya ng'ombe wa maziwa kwa kujenga mazizi **1,315**; Kukarabati vituo **15** vya kukusanyia maziwa na kuviwekea vifaa; Kukarabati Kituo cha Karantini ya Mifugo cha Kwala kwa ajili ya kuwezesha biashara za kimataifa; na Kufanya tathmini ya awali ya upunguzaji wa gesi joto zinazotokana na shughuli za ufugaji. Pia, mradi utanunua *computer* **44**, *printer* **2**, pikipiki **122**, vishikwambi **100**, vifurushi vya ugani (extension kits) **100** na magari **12**. Pia, wataalamu **50** wa maabara watajengewa uwezo wa mbinu bora za utambuzi wa magonjwa ya mifugo; na Kufanya mapitio ya Mtaala wa

Kufundisha Mafundi Sanifu wa Maziwa (dairy technologists). Vilevile, Wizara itajenga majosho **34** mapya.

176. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara imepanga kuongeza uzalishaji wa mbegu za malisho kutoka tani **222.54** hadi kufikia tani **333.54** kwa kujenga miundombinu ya umwagiliaji kwenye mashamba ya Vikuge na Langwira; Kujenga ghala la kukaushia na kuhifadhia mbegu za malisho katika shamba la Vikuge; na Kununua vifaa shamba. Aidha, Wizara itaboresha na kuendeleza hekta **1,000** za eneo la malisho la Kitwai Simanjiro; Kusambaza mbegu za malisho kwenye mashamba darasa **300** ya malisho katika Mamlaka za Serikali za Mitaa; na Kujenga visima **8** na mbauti **50** kwa ajili ya kunyweshea mifugo maji. Pia, kukamilisha miradi ya ujenzi wa mabwawa, visima virefu, maghala ya kuhifadhia malisho katika mashamba ya Vikuge na Langwira, ukarabati wa mfereji wa umwagiliaji katika shamba la Langwira; na Kuondoa vichaka katika eneo la malisho la Kijiji cha Msomera.

177. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara imepanga kuendelea na Kampeni ya Chanjo na Utambuzi wa Mifugo Kitaifa. kwa lengo la kudhibiti na kutokomeza magonjwa manne (4) ya kipaumbele kwa kununua dozi 30,000,000 za Chanjo dhidi ya Ugonjwa wa Mapafu ya Ng'ombe (CBPP) kwa ajili ya kuchanja jumla ya ng'ombe 30,000,000; dozi 30,000,000 za chanjo dhidi ya ugonjwa wa Sotoka ya Mbuzi na Kondoo (PPR) pamoja na Ndui kwa ajili ya kuchanja mbuzi na kondoo 30,000,000. Aidha, Wizara itanunua jumla ya dozi 500,000 za chanjo ya Kichaa cha Mbwa ili kuwezesha Kampeni ya Kutokomeza Kichaa cha Mbwa ifikapo 2030.

Utafiti na Mafunzo

178. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara itaendelea na utekelezaji wa miradi ya kuwezesha vijana kujiajiri kwa kuwekeza katika shughuli za ufugaji, uvuvi na ukuzaji viumbe maji kupitia Programu ya BBT. Kwa upande wa Sekta ya Mifugo, Wizara imepanga kutoa mafunzo kwa vitendo kwa vijana 240 kwenye vituo nane (8) vilivyopo katika Taasisi za LITA na TALIRI na kuanzisha vituo vipya viwili (2) katika mikoa miwili (2).

Aidha, kwa upande wa Sekta ya Uvuvi, Programu hiyo itaendelea kutoa mafunzo ya ufugaji wa samaki kwa njia ya vizimba kwa vijana **200** na kuwawezesha kupata mitaji.

179. *Mheshimiwa Spika*, Katika mwaka 2025/2026, Wizara itaendelea kutekeleza programu ya BBT kupita mradi wa unenepeshaji wa mbuzi na kondoo, uzalishaji wa malisho na vyakula vya mifugo katika Kituo cha TALIRI - Kongwa kwa ufadhili wa Benki ya Maendeleo ya Afrika (AFDB) kwa lengo la kutoa mafunzo kwa vitendo ya unenepeshaji wa mbuzi na kondoo kwa vijana na wanawake ili waweze kujiajiri katika mnyororo wa thamani. Aidha, kazi zitakazofanyika ni pamoja na ujenzi wa miundombinu ya machinjio ya kisasa ya mbuzi na kondoo, mabanda 10 yenye uwezo wa kufuga mbuzi 2,000 kwa wakati mmoja, mabucha 10, visima 2 vya maji, ofisi ya mradi, jengo kwa ajili ya majiko ya kuchoma nyama na vibanda vya kupumzikia wateja. Pia, tutajenga miundombinu ya ufugaji mbuzi na kondoo yenye uwezo wa kubeba mbuzi 15,000 kwa wakati mmoja katika vitalu vya Ranchi ya Taifa (NARCO). Vilevile, kupitia mradi huu tutajenga miundombinu ya umwagiliaji kwa kutumia teknolojia ya

Centre Pivot Irrigation kwa ajili ya kilimo cha malisho na mbegu za malisho.

180. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara itaendelea kuboresha miundombinu ya kufundishia na kujifunzia katika kampasi 8 za LITA na 5 za FETA. Aidha, Wizara itaratibu na kuwezesha mafunzo kwa Wakufunzi (*Teaching Methodology*) kutoka Kampasi za LITA na FETA na Vyuo Binafsi vinavyotumia Mitaala ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi. Pia, Wizara itahuisa Agenda za Utafiti wa Mifugo na Uvuvi ili kuendana na mahitaji ya sasa.

Huduma za Ugani

181. *Mheshimiwa Spika*, katika kuwezesha uhawilishaji wa maarifa na teknolojia mpya kwa wafugaji, wavuvi na wakuzaji viumbe maji, Wizara itaendelea kutoa mafunzo rejea kwa Maafisa Ugani **1,000** wa Mifugo na Uvuvi; Kutoa elimu kupitia maonesho ya kitaifa, kikanda na kimataifa; na Kununua na kusambaza Pikipiki **200** kwa Maafisa Ugani. Aidha, Wizara itaendelea kuhamasisha uanzishwaji na uendelezaji wa vikundi na vyama vya ushirika vya wafugaji, wavuvi na wakuzaji viumbe maji. Pia, boti **110**

zitanunuliwa na kukopeshwa kwa walengwa kwa masharti nafuu. Vilevile, Wizara itahuisha Mwongozo wa Utoaji Huduma za Ugani wa Mifugo na Uvuvi.

182. *Mheshimiwa Spika*, Serikali itaendelea kuijengea uwezo Wakala ya Maabara ya Veterinari Tanzania ikiwa ni pamoja na kukamilisha ujenzi wa maabara ya kuzalisha chanjo za virusi katika Taasisi ya Chanjo Tanzania ambapo ujenzi wake umefikia asilimia 25, na kununua vifaa vya maabara kwa ajili ya kujenga uwezo wa kuzalisha chanjo kwa wingi. Aidha, Serikali itaendelea kuijengea uwezo Wakala ya Maabara ya Veterinari Tanzania ili iweze kufanya utambuzi wa magonjwa ya mifugo kwa kuzingatia ithibati ya kimataifa, na kuimarisha ubora na uwezo wa maabara za kanda, kuongeza upatikanaji wa vitendea kazi, ukarabati na ujenzi wa jengo jipya lenye ofisi na maabara katika Kituo cha Kanda ya Kati Dodoma.

183. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara itaendelea kuimarisha na kurasimisha mifumo ya upatikanaji wa takwimu sahihi za uvuvi na kuwatambua rasmi wavuvi (*kwa kuwapatia kadi za kielektoroniki*) na

shughuli zao nchini, kutoa mafunzo kwa wakusanyaji takwimu za uvuvi, kufanya sensa za uvuvi katika Ziwa Victoria, Nyasa na Rukwa; na maji madogo (*Bwawa la Nyumba ya Mungu, Maziwa ya Eyasi, Natron na Tlawi*) ili kupata takwimu na kuwezesha upangaji wa mipango madhubuti na kuongeza ufanisi wa usimamizi wa rasilimali za uvuvi. Aidha, Wizara itafanya tathmini kutambua na kuainisha mchango wa uvuvi katika maji madogo kwa lengo la kuchochea na kuimarisha usimamizi na uzalishaji kwenye maji madogo

184. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara itaendelea kuimarisha ulinzi na usimamizi wa rasilimali za Uvuvi kwa kununua ndege nyuki (2), kuweka maboya (79) ya kuonesha mipaka katika Maeneo Tengefu matatu (3) katika Ziwa Victoria (1), Ziwa Nyasa (1) na Ziwa Rukwa (1). Aidha, Wizara itaimarisha mashirikiano na taasisi mbalimbali katika kufanya doria zenye siku kazi 8,400 ili kudhibiti Uvuvi na biashara haramu na kuchochea Uvuvi endelevu katika maeneo yote ya Uvuvi. Vilevile, Wizara itaendelea kuimarisha Vikundi vya Usimamizi Shirikishi wa Rasilimali za Uvuvi (BMUs) 60 kwa kuvijengea uwezo

na kufanya tathmini ya utendaji wa vikundi hivyo nchini. Pia, Wizara kupitia TAFIRI itafanya mapitio ya Mwongozo wa Usimamizi wa Matumizi ya Taa za sola katika shughuli za uvuvi; kuandaa Mwongozo wa Usimamizi wa Uingizaji wa Zana za Uvuvi pamoja na Mkakati wa Uvunaji wa Sangara nchini.

185. *Mheshimiwa Spika*, Wizara itaendelea kusimamia uthibiti wa ubora na masoko ya mazao ya Uvuvi kwa kuwajengea uwezo wakaguzi **42** na wadau **500**; kuimarisha Vituo **20** vya Uthibiti wa Ubora na Masoko ya mazao ya Uvuvi kwa kuvipatia vitendea kazi; Kufanya kaguzi za kawaida **9,200**; Kaguzi **800** za kila robo mwaka, kuandaa mwongozo wa usimamizi wa biashara na mabucha ya samaki na kuboresha kanuni zinazosimia ubora na usalama wa mazao ya uvuvi ili kuendana na matakwa ya masoko ya ndani, kikanda na kimataifa hususan masoko ya samaki na mazao yake kwa nchi za EU, China, Saudi Arabia na Marekani.

186. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara itaendelea kuimarisha udhibiti ubora wa mazao ya uvuvi

na kupunguza upotevu wa mazao ya uvuvi baada ya kuvunwa kwa kuhamasisha matumizi ya teknolojia rafiki kwa mazingira ili kuongeza thamani katika mnyororo wa mazao ya uvuvi ikiwemo matumizi ya nishati ya jua (*solar drier*) kwenye ukaushaji wa mazao ya uvuvi pamoja na kusanikisha mitambo ya kuzalisha barafu.

187. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara itaendelea kuhamasisha wanawake na vijana kushiriki katika usimamizi na ulinzi wa rasilimali za uvuvi pamoja na kuhamasisha wanajamii 2,000 katika Sekta ya Uvuvi kuhusu namna ya kujikinga na unyanyasaji wa kijinsia, kuweka mikakati ya kukabiliana na Mabadiliko ya Tabianchi, pamoja na kujikinga na maambukizi dhidi ya VVU.

Maabara ya Uvuvi Tanzania

188. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara kupitia Maabara ya Taifa ya Uvuvi itaendelea kutoa huduma za uchunguzi wa samaki na mazao ya uvuvi kwa ajili ya kulinda afya ya jamii na usalama wa vyakula nchini; Kuboresha mazingira ya kazi, kutoa mafunzo kwa

watumishi na kuongeza vitendea kazi; Maabara imepanga kuhakiki ubora na usalama wa mazao ya uvuvi nchini kwenye sampuli **3,000** za samaki, vyakula vya samaki, maji, udongo, mazao mengine ya uvuvi na vifungashio. Aidha, Maabara itaendelea kukamilisha mchakato wa ithibati (Accreditation) na kuboresha Maabara ya Taifa ya Uvuvi Kanda ya Pwani (Dar es Salaam); Kutoa elimu kwa umma kuhusu shughuli zinazofanywa na Maabara ya Taifa ya Uvuvi (FLSU) kupitia fursa za maonesho na warsha mbalimbali.

Ukuzaji Viumbe Maji

189. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara itaendelea kuimarisha uzalishaji wa vifaranga na utoaji wa huduma bora za ugani kwa kusimamia na kuendesha vituo nane (8) vya ukuzaji viumbe maji (Ruhila – Ruvuma, Kingolwira – Morogoro, wamapuli – Tabora, Machui – Tanga, Nyengedi – Lindi, Ruvula – Mtwara, Kunduchi – Dar es Salaam na Rubambagwe - Geita) ili viweze kuzalisha vifaranga milioni **15**. Aidha, Wizara inatarajia kutoa huduma za ugani kwa wakuzaji viumbe maji wapatao **15,000** ili waweze kuzalisha kwa tija na kufuata sheria,

kanuni na taratibu. Pia, kukamilisha ujenzi wa mashamba darasa ya ukuzaji viumbe maji katika Halmashauri 20 nchini. Vilevile, Wizara itafanya kaguzi na kuhamasisha matumizi ya mbinu bora za uzalishaji na udhibiti wa magonjwa katika mashamba ya samaki, vitotoleshi na viwanda vya chakula cha samaki katika Mikoa 15. Vilevile, Wizara itakamilisha kufanya mapitio na kuhuisha Mkakati wa Taifa wa Kuendeleza Ukuzaji Viumbe Maji (*National Aquaculture Development Strategy 2018 – 2025 - NADS*) ili kupata mkakati mpya (*NADS 2025 – 2030*).

Programu ya Kuendeleza Kilimo na Uvuvi (AFDP)

190. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara itaendelea na Ujenzi wa Soko la Samaki Kipumbwi – Pangani; Ukarabati na upanuzi wa miundombinu katika vituo vya ukuzaji viumbe maji vya Kingolwira (Morogoro), Ruhila (Ruvuma), Mwamapuli (Tabora) na kukamilisha ujenzi wa kituo kipya cha Rubambagwe (Geita). Pia, Wizara itaendelea na ujenzi wa vichanja 40 vya kukaushia Dagaa pamoja na kununua na kusimika mtambo wa kuzalisha barafu katika mwalo wa Kilwa Kivinje mkoani Lindi.

I. TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA YA MIFUGO NA UVUVI

Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania (TALIRI)

191. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia TALIRI, itaendelea kufanya tafiti katika maeneo ya kipaumbele ikiwemo uzalishaji wa mbegu mama za malisho, jiwelishe na utafiti wa kuku wa asili jamii ya Horasi na kusimamia utafiti wa Mifugo nchini. Katika mwaka 2025/2026, TALIRI imepanga kuzalisha tani saba (7) za mbegu mama, zilizopata ithibati na kuzalisha marobota **110,000** ya majani makavu na kulima ekari **50** zitakazotumika kuzalisha malisho katika kituo kipya cha Nsimbo. Aidha, TALIRI itanunua mitambo ya kuzalisha jiwelishe la mbuzi utakaozalisha mawelishe **112,000** kwa mwaka. Katika kuendeleza utafiti wa uzalishaji wa kuku wa asili jamii ya Horasi, TALIRI itazalisha na kukuza vifaranga **2,500** vya kizazi cha pili na kuchagua kuku **450** kwa ajili ya utafiti. Aidha, TALIRI itahuisha vibali **21** na kutoa vibali vipya **50** vya Maadili ya Utafiti.

Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania (TAFIRI)

192. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara kupitia TAFIRI itaendelea kufanya tafiti katika maeneo ya kipaumbele ambayo ni kuzalisha vifaranga bora vya samaki na chakula bora cha samaki ili kuongeza mchango wa Sekta ya Uvuvi kwenye uchumi wa nchi; Kuweka vifaa 20 vivutia samaki (*Fish Agregating Devices* - FADs) katika maeneo ya Mkoa wa Tanga (*Mkinga*), Pwani (*Mkuranga*) na Lindi (*Kilwa*); na Kufanya utafiti wa pweza, kambamiti, samaki wanaoelea, na jodari. Aidha, TAFIRI itafanya tathmini ya kimazingira kwa ajili ya kuweka vizimba katika Bwawa la Mwalimu Nyerere, Ziwa Nyasa na Tangayika. Pia, TAFIRI itafanya utafiti wa wingi na mtawanyiko wa samaki katika Ziwa Tanganyika na Ikimba.

Wakala ya Mafunzo ya Mifugo (LITA)

193. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wakala ya Mafunzo ya Mifugo (LITA) inatarajia kudahili wanafunzi 5,736, kutoa mafunzo ya muda mfupi ya Mifugo kwa kaya 1,500 za wafugaji na kuendelea kuboresha miundombinu ya kufundishia na kujifunzia katika kampasi tisa (9) za LITA. Aidha, Wakala kwa kushirikiana na wadau

itatekeleza Programu ya Elimu na Ujuzi wa Kazi za Uzalishaji (*Education and Skills for Productive Jobs Program-for-Results - Phase II*); na Kuendelea kujenga Kituo cha kubadilishana teknolojia (*African Modern Agriculture Technology Exchange Training Centre*) ambacho kitakuwa ni kampasi ya tisa (9) ya LITA katika Mkoa wa Songwe. Pia, LITA itatoa mafunzo kwa wakufunzi 35 na wanafunzi wa Stashahada 30 wa fani ya Afya ya Mifugo kupitia mradi wa EDUVET, chini ya ufadhili wa Umoja wa Ulaya (EU).

Wakala ya Elimu na Mafunzo ya Uvuvi (FETA)

194. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wakala ya Mafunzo ya Elimu na Mafunzo ya Uvuvi (FETA) inatarajia kudahili wanafunzi 1,681, na kutoa mafunzo ya muda mfupi ya wavuvi na wakuzaji viumbe maji 6,095. Aidha, Wakala itaendelea kuboresha mazingira ya kufundishia na kujifunzia kwa kukamilisha ujenzi wa Kampasi ya Gabimori; Kuanza ujenzi wa Kampasi mpya ya Kibirizi; Kukarabati na kuongeza vifaa vya mafunzo katika Kampasi za Mbegani, Nyegezi na Mikindani. Pia, Wakala kwa kushirikiana na wadau itatekeleza Programu ya Elimu

na Ujuzi wa Kazi za Uzalishaji (*Education and Skills for Productive Jobs Program-for-Results - Phase II*);

Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu (MPRU)

195. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara kupitia Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu (MPRU) itaendelea kutekeleza mradi wa uhifadhi na usimamizi wa pamoja maeneo ya hifadhi yaliyopo katika mpaka wa Tanzania katika Wilaya ya Mkinga na Diani-Chale - Kenya (*Transboundary Marine Conservation Area - TBCA*) ili kuweza kusimamia kwa pamoja rasilimali hizo. Aidha, MPRU kupitia ufadhili wa Mfuko wa Mazingira Duniani (*Global Environmental Facility - GEF*) itatekeleza mradi wa usimamizi na ulinzi wa rasilimali za matumbawe katika maeneo ya Kilwa, Mafia na Tanga, pamoja na kuendeleza usimamizi wa maeneo ya hifadhi kupitia mipango ya uuzaji hewa ukaa (*Blue Carbon*) kwa kushirikiana na vijiji na mamlaka mbalimbali katika maeneo ya Hifadhi.

196. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara kupitia MPRU itaendelea kutangaza maeneo yaliyohifadhiwa na vivutio vya utalii vilivyomo pamoja na

kuboresha miundombinu ya utalii wa kiikolojia (*eco-tourism*) ili kuongeza idadi ya watalii kutoka ndani na nje ya nchi na kuongeza mapato yatokanayo na utalii bahari na kwenye maji baridi. Aidha, MPRU itaendelea kuhamasisha uwekezaji wa hoteli za kiikolojia za kitalii katika maeneo yaliyohifadhiwa ili kuongeza idadi ya watalii na mapato ya Serikali.

Shirika la Uvuvi Tanzania (TAFICO)

197. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara itaendelea kuliimarisha Shirika la Uvuvi Tanzania (TAFICO) kwa kuwezesha ununuzi na usimikaji wa mtambo wenye uwezo wa kuzalisha tani 10 za barafu kwa siku; Ujenzi wa ghala la ubaridi lenye uwezo wa kuhifadhia samaki tani 40 kwa siku; Kukamilisha ununuzi wa meli mbili (2) za Uvuvi wa Bahari Kuu kati ya nne (4) zilizopo kwenye mpango; Kuanza ujenzi wa kiwanda cha kuchakata mazao ya Uvuvi; na Ujenzi wa kiwanda cha kuzalisha chakula cha samaki wafugwao (Fish Feed Mill) chenye uwezo wa kuzalisha tani 30 kwa siku kupitia Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo na Uvuvi (*Agriculture and Fisheries Development Program-AFDP*).

Hatua hizi zitaliwezesha Shirika hilo kuzifikia fursa za Uchumi wa Buluu na kuongeza mchango wa Sekta ya Uvuvi katika Pato la Taifa Aidha, TAFICO itaimarisha ushirikiano na Sekta Binafsi katika biashara ya mazao ya uvuvi na kubadilishana uzoefu wa uvuvi wa Bahari Kuu.

Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi wa Bahari Kuu (DSFA)

198. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara kupitia Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi wa Bahari Kuu (DSFA) inatarajia kutoa leseni na vibali kwa meli **89** zinazofanya shughuli za uvuvi katika Ukanda Maalum wa Uchumi wa Bahari na Bahari Kuu. Aidha, DSFA kwa kushirikiana na ALBACORA Group itaendelea kutekeleza makubaliano ikiwa ni pamoja na kukamilisha ujenzi wa kiwanda cha kuchakata samaki katika Halmashauri ya Jiji la Tanga, kushusha tani **100** za samaki wasiolengwa na kujenga uwezo wa mabaharia wa kitanzania katika Uvuvi wa Bahari Kuu.

199. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Serikali, kupitia DSFA, itaendelea kuimarisha ulinzi na

usalama wa rasilimali za uvuvi katika Ukanda Maalum wa Uchumi wa Bahari kwa kuweka Waangalizi wa Uvuvi, kufanya ukaguzi wa meli na kufanya doria majini na angani. Pia, DSFA itafanya ufuatiliaji wa meli **89** za Uvuvi kwa kutumia mfumo wa kielektroniki (*Electronic Monitoring System*) kwa kufunga kamera kwenye meli.

200. *Mheshimiwa Spika*, aidha, **DSFA** itatoa elimu kwa wadau kuhusu vivutio na fursa zinazopatikana kwenye Uvuvi wa Bahari kuu, kufanya mazungumzo na wawekezaji ili kuhamasisha ukataji wa leseni na uwekezaji katika Uvuvi wa Bahari Kuu ikiwa ni pamoja na ujenzi wa miundombinu muhimu ya bandari na viwanda vya samaki.

201. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa fedha 2025/2026, DSFA kwa kushirikiana na taasisi za utafiti nchini itaendelea kuwezesha tafiti katika Bahari Kuu ili kuimarisha uhifadhi, usimamizi, udhibiti na uendelezaji wa uvuvi kwa ajili ya kuongeza mchango wa Sekta ya Uvuvi katika Pato la Taifa na kuboresha kipato kwa jamii ya wavuvi.

Bodi ya Nyama Tanzania (TMB)

202. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara kupitia Bodi ya Nyama Tanzania imepanga kufanya ukaguzi kwa wadau **15,784** wanao jishughulisha katika mnyororo wa thamani wa uzalishaji wa nyama, kusajili wadau **4,883** na kuhuisha usajili wa wadau **10,901** ili kuhakikisha nyama na bidhaa za nyama zinazozalishwa hapa nchini zinakidhi viwango vya kitaifa na kimataifa. Aidha, Bodi itatoa mafunzo ya ufugaji kibiashara kwa wafugaji **300**, kutoa elimu ya uandaaji na uuzaji wa nyama kwa kuzingatia taratibu za usafi kwa wadau **12,090**. Pia, Bodi imepanga kuimarisha mifumo ya TEHAMA kwa lengo la kuongeza ufanisi wa kazi, kufanya Ufuatiliaji na Tathmini wa shughuli za Bodi.

Bodi ya Maziwa Tanzania (TDB)

203. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Bodi ya Maziwa Tanzania (TDB) imepanga kutoa mafunzo ya ufugaji bora hususani matumizi ya teknolojia za kisasa za uzalishaji wa maziwa kwa wadau **1,200** wa Tasnia ya Maziwa; uzingatiaji wa Sheria ya Tasnia ya Maziwa Sura **262** kwa wadau **800**; kufanya ukaguzi wa wadau **1,200**

katika maeneo ya uzalishaji wa maziwa, vituo vya kukusanyia maziwa, viwanda vya kusindika maziwa, biashara ya maziwa, bandari na vituo vya mipakani. Aidha, TDB imepanga kusajili wadau 800 na kuwawezesha kurasimisha biashara zao. Pia, TDB imepanga kutoa mafunzo kwa wakaguzi 184 wa maziwa kuhusu masuala ya kisheria na kitaalam ya kuzingatia katika ukaguzi wa maziwa, kuwezesha uanzishwaji wa vyama vitano (5) vya ushirika wa wadau wa Tasnia ya Maziwa, kuimarisha mifumo ya takwimu kupitia Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA), na kukuza mawasiliano miongoni mwa wadau wa Tasnia ya Maziwa na kujenga uwezo wa watumishi wa TDB kupitia Mradi wa Mageuzi ya Tasnia ya Maziwa na Mabadiliko Tabianchi (C-SDTP).

204. *Mheshimiwa Spika*, katika kuendelea kusogeza huduma karibu zaidi na wadau wa Tasnia ya Maziwa nchini, TDB itafungua vituo zaidi vya kanda na mipakani na kuimarisha ofisi za kanda zilizo funguliwa. Aidha, TDB itaendelea kutafuta masoko na kuratibu biashara ya maziwa na kuhimiza matumizi ya maziwa na bidhaa za maziwa kupitia maadhimisho ya kitaifa na kimataifa.

Kampuni ya Ranchi za Taifa (NARCO)

205. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara kupitia NARCO imepanga kuzalisha ndama **4,870**; kati ya ng'ombe wazazi **6,088** sawa na asilimia **80** ya uzalishaji; kusambaza mitamba **824** kwa wafugaji ili kuboresha kosaafu za Mifugo; Kuzalisha na kuuza tani **675** za nyama; Kunenepesha na kuchinja ng'ombe **6,750**; Kufyeka na kuondoa vichaka hekta **1,000** katika Ranchi za Kongwa, Ruvu na West Kilimanjaro kwa ajili ya kuruhusu ukuaji wa malisho; Kuzalisha marobota **60,000** ya malisho; Kutoa ushauri wa kitaalamu kwa wafugaji **450** katika vijiji vinavyozunguka Ranchi za NARCO; na Kutoa mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi **500** kutoka katika Vyuo vya Mafunzo ya Mifugo nchini katika Ranchi za NARCO. Aidha, NARCO itaanzisha kambi moja ya Mifugo katika Ranchi ya Mkata (Livestock Guest House) kwa ajili ya kutunzia Mifugo wakati wa ukame na uhaba wa chakula.

206. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia Kampuni ya Ranchi za Taifa (NARCO) imetenga fedha Tzs **3,469,716,480** kwa ajili ya kutekeleza Mradi wa Livestock Guest House katika Ranchi ya Mkata. Maandalizi ya Mradi huu yako

katika hatua ya kusainiwa kwa Mkataba kati ya NARCO na Mkandarasi SUMA JKT ili kujenga miundombinu yote ya Mradi huo itakayoweza huduma ya guest ya mifugo kutolewa katika Ranchi hiyo.

Wakala ya Maabara ya Veterinari Tanzania (TVLA)

207. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia Wakala ya Maabara ya Veterinari Tanzania itaendelea kutoa huduma za uchunguzi wa magonjwa na uzalishaji wa chanjo kwa ajili ya udhibiti wa magonjwa ya Mifugo nchini. Wakala imepanga kuzalisha dozi **105,000,000** za chanjo dhidi ya magonjwa ya mifugo; Kufanya uchunguzi wa sampuli **40,000** za wanyama ili kubaini magonjwa ya mifugo; Kuhakiki ubora na usalama wa vyakula vya mifugo kwenye sampuli **5,200** za vyakula vya mifugo; Kutoa vibali **200** na kuhuisha leseni **300** za kuingiza na kuuza viuatilifu nchini; Kuendelea na utafiti wa utengenezaji wa chanjo dhidi ya magonjwa ya Kichaa cha Mbwa, Mapele Ngozi, na Sotoka ya Mbuzi na Kondoo. Aidha, Wakala itaendelea na ujenzi wa jengo la kisasa la kituo cha Wakala jijini Dodoma na kukamilisha ujenzi wa jengo la maabara ya kisasa ya

uzalishaji wa chanjo za magonjwa ya Mifugo yatokanayo na virusi katika kituo cha TVI Kibaha.

J. MASUALA MTAMBUKA

Uwezeshaji wa Sekta Binafsi

208. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara imepanga kuwezesha mikopo yenye thamani ya shilingi bilioni **680** kwa Sekta ya Mifugo na Uvuvi; Kuendelea na mazungumzo na wafugaji pamoja na wavuvi na taasisi inayotoa dhamana ya mikopo (*PASS*); Kuendelea kushughulikia kero za wafugaji na wavuvi hususan zinazohusu biashara zao; Kuhamasisha uimarishaji na uanzishaji wa vyama vya ushirika vya wafugaji na wavuvi; Kuendelea kusaidia katika kuboresha maandiko ya biashara ya wafugaji na wavuvi kwa ajili ya maombi ya mikopo yao; Kuendelea kufuatilia katika taasisi za fedha na kwenye vyama vya wafugaji na wavuvi ili kujua sababu za kukwama kwa mikopo yao; na Kuendelea kutoa elimu ya fedha na biashara na umuhimu wa kutunza kumbukumbu na kuwa na akaunti za benki hasa akaunti za biashara ili wafugaji na wavuvi waweze kukopesheka kwa urahisi,

kuliko kutumia mitandao ya simu katika mizunguko ya fedha zao.

Utawala Bora, Jinsia na VVU/UKIMWI

209. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara imeomba kupatiwa Ikama yenye jumla ya nafasi **183** kwa ajili ya ajira mpya **89**, uteuzi **3** upandishwaji vyeo **80**, na ubadilishwaji wa kada **11**. Aidha, Wizara itaendelea kushirikiana na Wizara ya Afya kutekeleza Mwongozo wa Kudhibiti VVU/UKIMWI na Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza Mahali pa Kazi katika Utumishi wa Umma kwa kutoa elimu kwa watumishi **1,020** kuhusu VVU/UKIMWI, Magonjwa yasiyoambukizwa na kuhamasisha upimaji wa afya. Vilevile, Wizara itaendelea kutekeleza Mkakati wa Kuzuia na Kuziba Mianya ya Rushwa kwa kuelimisha watumishi kuhusu Miongozo, Kanuni na Sheria za Utumishi wa Umma.

Mazingira na Mabadiliko Tabianchi

210. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara imepanga kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Kijamii (*Environmental and Social Impact Assessment* -

ESIA) katika miradi nane (8) ambayo ni Bandari ya Uvuvi Bagamoyo; Masoko ya Samaki ya Tunduma, Kyamkwiki, Momba, Manda na Zingibari; na Mialo miwili (**Masuche na Ng'ombo**). Aidha, Wizara imepanga kutoa elimu kwa wafugaji na wavuvi **2,000** juu ya kupunguza athari mbaya za mazingira zinazotokana na shughuli zisizo endelevu za mifugo, uvuvi na ufugaji wa samaki pamoja na mbinu za kustahimili Mabadiliko Tabianchi katika Ukanda wa Pwani, Kaskazini na Nyanda za Juu Kusini mwa Tanzania. Vilevile, Wizara itafanya ukaguzi wa mazingira katika machinjio (7), viwanda (20) vya kusindika samaki na ngozi pamoja na kufanya ufuatiliaji wa utekelezaji wa mpango wa usimamizi wa mazingira (*Environmetal and Social Monitoring Plan* - ESMP) katika miradi saba (7) inayoendelea ambayo ni minada ya mifugo na masoko ya samaki. Pia, Wizara inaendelea na ufuatiliaji wa utekelezaji wa Mkakati wa Kitaifa wa Matumizi ya Nishati Safi ya Kupikia katika taasisi zake 12.

Teknolojia ya Habari na Mawasiliano

211. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara imepanga kuanzisha kanzidata kwa ajili ya usajili na kutoa

vitambulisho vya kidigitali kwa wadau wote wa Sekta ya Uvuvi ili waweze kunufaika na kupata fursa mbalimbali za masoko. Aidha, Wizara itaendelea kuhakikisha maboresho kwenye mifumo yake ya TEHAMA na kuiunganisha na mifumo mingine ya TEHAMA ndani ya Serikali. Vilevile, Wizara imepanga kuboresha miundombinu pamoja na ununuzi wa vifaa vya TEHAMA ili kuongeza ufasini na kasi kwenye usimamizi wa rasilimali za Mifugo na Uvuvi kupitia TEHAMA.

Ushirikiano wa Kitaifa, Kikanda na Kimataifa

212. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara itaendelea kushirikiana na Taasisi za Kikanda na Kimataifa ili kuimarisha mahusiano katika uwekezaji, masoko na tafiti zinazohusu Sekta za Mifugo na Uvuvi.

K. HITIMISHO

213. *Mheshimiwa Spika*, ninapo hitimisha Hotuba yangu, naomba kwa unyenyekevu mkubwa kutumia fursa hii kuwashukuru wote waliochangia kwa namna moja au nyingine katika kuiwezesha Wizara kutekeleza majukumu yake na kwa mafanikio yaliyopatikana katika Mwaka

2024/2025, ambayo yametokana na ushirikiano na misaada ya kifedha na kiufundi kutoka kwa nchi wahisani, mashirika mbalimbali ya kitaifa na kimataifa, taasisi za fedha za kitaifa na kimataifa, Asasi zisizo za Kiserikali, Sekta Binafsi, Mamlaka za Serikali za Mitaa, pamoja na Waheshimiwa Wabunge na Madiwani.

214. *Mheshimiwa Spika*, naomba kutumia fursa hii kuzitambua na kuzishukuru nchi za Marekani, Japan, Korea Kusini, Uingereza, Uholanzi, Ireland, Saudi Arabia, United Arab Emirates (UAE), Oman, Norway, Jumuiya ya Ulaya, Jamhuri ya Watu wa China, Ethiopia, Jordan, Bahrain, Kuwait, Vietnam, Qatar, Comoro na Misri; kwa kuchangia katika maendeleo ya Sekta ya Mifugo na Uvuvi. Naomba pia kutambua na kuzishukuru jumuiya za kikanda ambazo ni Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), Shirika la Maendeleo la Kiserikali la Nchi za Afrika Mashariki (IGAD), Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika (SADC) na Umoja wa Nchi za Ulaya (EU).

215. *Mheshimiwa Spika*, nichukue fursa hii kuzishukuru taasisi zinazoendelea kutuunga mkono kwa njia

mbalimbali, ikiwa ni pamoja na:- Taasisi ya Usimamizi wa Uvuvi Ziwa Victoria (Lake Victoria Fisheries Organization - LVFO), Mamlaka ya Usimamizi wa Ziwa Tanganyika (Lake Tanganyika Authority - LTA), Kamisheni ya Usimamizi wa Uvuvi wa Jodari ya Bahari ya Hindi (Indian Ocean Tuna Commission - IOTC), Kamisheni ya Usimamizi wa Uvuvi Kusini Magharibi mwa Bahari ya Hindi (South West Indian Ocean Fisheries Commision - SWIOFC), Jumuiya ya Nchi zilizopo katika Mwambao wa Bahari ya Hindi (Indian Ocean Rim Association - IORA), Western Indian Ocean Marine Science Association (WIOMSA), Kamisheni ya Kimataifa ya Usimamizi wa Nyangumi (International Whaling Commission - IWC), Kamisheni ya Bahari ya Hindi (Indian Ocean Commission - IOC), na Taasisi ya Wanawake wa Afrika katika Rasilimali za Mifugo na Kilimo-Biashara (African Women in Animal Resource Farming and Agribusiness -AWARFA).

216. *Mheshimiwa Spika*, nichukue fursa hii, kutambua pia mchango wa mashirika mengine tunayoshirikiana nayo katika Sekta za Mifugo na Uvuvi ambayo ni: Shirika la Afya Duniani (WHO), Shirika la Afya ya Wanyama Duniani

(WOAH), Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO), Mfuko wa Kimataifa wa Maendeleo ya Kilimo (IFAD), Shirika la Kimataifa la Nguvu za Kiatomiki (International Atomic Energy), Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP), Shirika la Misaada la Poland (Polish Aid), Shirika la Umoja wa Mataifa la Kuhudumia Watoto (UNICEF), Taasisi ya Rasilimali za Wanyama ya Umoja wa Afrika (AU-IBAR), Taasisi ya Kimataifa ya Utafiti wa Mifugo (ILRI), Taasisi ya Utafiti wa Kilimo ya Ireland (TEAGASC), Serikali ya Uholanzi, na Serikali ya Japan kupitia Programu ya Uchumi na Maendeleo ya Jamii (Economic and Social Development Programme - ESDP), na Overseas Fishery Cooperation Foundation (OFCF) of Japan.

217. *Mheshimiwa Spika*, nazishukuru pia taasisi za kifedha na Wadau wa Maendeleo kwa ushirikiano wao hasa, Benki ya Dunia (WB), Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB), Shirika la Kimataifa la Ushirikiano la Jamhuri ya Korea (KOICA), Shirika la Kimataifa la Ushirikiano la Jamhuri ya Japan (JICA), Shirika la Misaada la Ireland (Irish Aid), Shirika la Misaada la Marekani (USAID), Idara ya

Maendeleo ya Kimataifa ya Uingereza (DfID), Shirika la Maendeleo ya Uswisi (SDC), Shirika la Ushirikiano la Ujerumani (GIZ), United Nations University (UNU), Shirika la Maendeleo la Denmark (DANIDA), Shirika la Kimataifa la Maendeleo la Sweden (SIDA); na mashirika ya IAEA, UNIDO, ILRI, CIAT, ASARECA, CCARDESA na GEF kwa michango yao katika kuendeleza Sekta za Mifugo na Uvuvi.

218. *Mheshimiwa Spika*, napenda kuyashukuru Mashirika na Taasisi za hiari za Bill and Melinda Gates Foundation, World Wide Fund for Nature (WWF), The Nature Conservancy (TNC), Wildlife Conservation Society (WCS), International Union for Conservation of Nature (IUCN), Heifer Project Tanzania (HPT), Overseas Fisheries Cooperation Foundation of Japan (OFCF), Vetaid, Care International, OXFARM, Welcome Trust, World Vision, FARM Africa, Land O' Lakes, Building Resources Across Communities (BRAC), World Society for Protection 143 of Animals (WSPA), Global Alliance for Livestock and Veterinary Medicine (GALVmed), Institute of Social Studies (ISS), International Land Coalition (ILC), British Gas

International, Sea Sense, SmartFish, Marine Stewardship Council (MSC), Gatsby Africa pamoja na Mashirika na Taasisi mbalimbali za humu nchini zinazojihusisha na uendelezaji wa Sekta za Mifugo na Uvuvi.

219. *Mheshimiwa Spika*, kwa namna ya pekee nimpungeze na kumshukuru tena Mheshimiwa **Dkt. Samia Suluhu Hassan**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa kuliongoza Taifa letu kwa weledi, umahiri na maarifa pamoja na maelekezo anayotupatia kama Wizara kuhakikisha rasilimali za Mifugo na Uvuvi zinachangia katika Uchumi wa Buluu ili kukuza uchumi wa Taifa kwa maendeleo endelevu. Nina imani kubwa chini ya uongozi wake Taifa letu litapiga hatua kubwa za kiuchumi, Ilani ya Chama cha Mapinduzi kwa ajili ya Uchaguzi wa Mwaka 2020 na Mpango wa Taifa wa Maendeleo wa Tatu wa Mwaka 2021/2022 – 2025/2026 utaendelea kutekelezwa kikamilifu hususan katika Sekta za Mifugo na Uvuvi.

220. *Mheshimiwa Spika*, nitumie fursa hii tena kuwashukuru na kuwapongeza Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara, Kilimo na Mifugo; Kamati ya

Kudumu ya Bunge ya Bajeti; Kamati ya Kudumu ya Sheria Ndogo; Kamati ya Uongozi; Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali; Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Afya na Masuala ya UKIMWI na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala, Katiba na Sheria kwa maoni na ushauri unaolenga kuboresha na kuimarisha Sekta za Mifugo na Uvuvi. Aidha, niwashukuru wadau mbalimbali katika Sekta za Mifugo na Uvuvi, wafugaji na wavuvi hususan wanaozingatia Sheria katika utendaji wa kazi zao kote nchini kwa kutunza, kuzalisha na kulinda rasilimali za Taifa. Napenda kuwaahidi kwamba Wizara itaendelea kusimamia Sekta za Mifugo na Uvuvi na kuunga mkono juhudi za wafugaji, wavuvi, wasindikaji na wafanyabiashara wa bidhaa za Mifugo na Uvuvi.

221. *Mheshimiwa Spika*, naomba kurejea tena kutoa shukrani zangu za dhati kwa Mheshimiwa Alexander Pastory Mnyeti (Mb), Mbunge wa Jimbo la Misungwi na Naibu Waziri wa Mifugo na Uvuvi kwa ushauri na ushirikiano wake katika kusimamia majukumu ya Wizara. Aidha, natoa pia shukrani zangu kwa Prof. Riziki Silas Shemdoe, Katibu Mkuu, Abdul Rajab Mhinte Naibu

Katibu Mkuu (Mifugo) na Dkt. Edwin Paul Mhede Naibu Katibu Mkuu (Uvuvi), Wakurugenzi pamoja na Watendaji wote wa Wizara na Taasisi zake kwa kazi nzuri wanazozifanya.

222. *Mheshimiwa Spika*, nitakuwa mchoyo wa fadhila nisipowashukuru Wafugaji wote nchini. Nawashukuru sana wafugaji wote wa nchi hii, ni wazi nilipoteuliwa kuja kwenye Wizara hii wapo waliosema atawaweza wafugaji wa nchi hii? Majibu wanayo wafugaji wenyewe wakiongozwa na ndugu yangu Mrida Mshota, Mwenyekiti wa Chama Cha Wafugaji Tanzania. Tumetulia, tunafuga mifugo yetu kwa amani kabisa na sasa tunakwenda kuhakikisha tunayafikia masoko yote kwa ajili ya mifugo yetu na mazao yao. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Mfugaji namba moja nchi hii alishakamilisha kazi yake ya Diplomasia ya Uchumi, masoko yapo tayari Dunia nzima, na kubwa zaidi ametuwezesha kupata chanjo kwa ajili ya mifugo yetu nchi nzima! Zoezi lililofanyika kipindi cha Awamu ya kwanza na sasa ameweza yeye tena si mwingine ni Mama Mlezi wa Taifa na mfugaji namba moja ndani ya Taifa letu. Sisi Wafugaji tunasema Mheshimiwa

Rais tupo tayari kwa mambo mawili makubwa; moja ni kukupa kura zote ifikapo mwezi Oktoba 2025 ili tuendeleo kunufaika na utumishi wako, na pili ni kupeleka mifugo yetu na mazao yake Duniani. Hakika Ihsani hulipwa kwa Ihsani, nasi tupo tayari kwa kazi.

223. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande wa uvuvi hatuna la kuelezea zaidi ya kutoa shukrani kwa Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa namna alivyofanya mageuzi makubwa kwenye sekta hii, kwani sote ni mashuhuda tunaona namna alivyobadiriisha maisha ya wavuvi hapa nchini kwa kutuwezesha kupata boti mpya za kisasa za uvuvi pamoja na vizimba vya kufugia samaki ambavyo matunda yake tunayaona. Aidha, sisi wavuvi tunakushukuru sana kwa kutupatia vitendea kazi hivyo na tunaahidi kuendelea kufanya kazi kwa bidii ili kuongeza kipato pamoja na kuboresha maisha yetu. Hivyo, tukuahidi tena Mheshimiwa Rais kuwa sisi wavuvi tuna deni kwako ambalo tutalilipa mwezi Oktoba, 2025 kupitia kwenye boksi la kura.

224. *Mheshimiwa Spika*, naomba pia kutoa shukurani zangu za dhati kwa wananchi wa Jimbo la Kondoa ambao muda wote wameendelea kuniunga mkono katika kutekeleza majukumu yangu ya Jimbo na ya Taifa letu, naomba niwahakikishie kuwa nitaendelea kuwatumikia kwa juhudi na maarifa ili kuleta mabadiliko ya kimaendeleo katika Jimbo letu na Taifa kwa ujumla. Kwa Wana CCM wenzangu ndani ya Jimbo la Kondoa kuanzia ngazi ya Shina hadi Wilaya na leo tukiwa tumewakilishwa hapa Bungeni na Viongozi wa Jumuiya ya Umoja wa Wanawake Tanzania Kata zote 21 na Jumuiya ya Wazazi Kata zote 21 pamoja na Sekretarieti ya Wilaya, nina uhakika kazi ya Kamsese ndani ya Jimbo la Kondoa siyo ya kumulika kwa tochi, zinaonekana wazi kwa sekta zote za kiuchumi na kijamii. Naye mnamuona bado yupo imara kabisa na niwashukuru sana kwa tamko lenu Wanakondoa kwamba hamuhitaji mabadiliko ya Uongozi ndani ya Jimbo la Kondoa, nami nawaambia nipo tayari kwa mchakamchaka mwingine kwa miaka mitano ijayo na ndipo tulipoelekezwa tuseme #KAZI NA UTU, TUNASONGA MBELE.

225. *Mheshimiwa Spika*, Mwisho lakini sio kwa umuhimu, niombe kutoa shukrani zangu za dhati kwa Mheshimiwa *Dkt. Samia Suluhu Hassan*, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuendelea kuzipa kipaumbele Sekta za uzaishaji ikiwemo Sekta za Mifugo na Uvuvi. Aidha, nimpongeze Rais kwa dhati ya moyo wangu kwa kuendelea kuziongezea bajeti ya utekelezaji kwa lengo la kuongeza uzalishaji ambapo itaongeza kipato kwa mtu mmoja mmoja na Taifa kwa ujuma.

**L. MUHTASARI WA MAOMBI YA FEDHA KWA
MWAKA 2025/2026**

226. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka 2025/2026, Wizara ya Mifugo na Uvuvi (Fungu 99) inaomba kutumia jumla ya shilingi **476,655,072,000**. Kati ya fedha hizo, shilingi **101,516,670,000** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na shilingi **375,138,402,000** ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo. Mchanganuo ni kama ifuatavyo:-

(i) Fedha za Matumizi ya Kawaida: shilingi

101,516,670,000

- Matumizi ya Mishahara: (PE) shilingi

47,264,785,000

- Matumizi Mengineyo: (OC) shilingi

54,251,885,000

(ii) Fedha za Matumizi ya Maendeleo: shilingi

375,138,402,000

- Fedha za Ndani shilingi **227,994,375,000**

- Fedha za Nje shilingi **147,144,027,000**

227. *Mheshimiwa Spika*, naomba nitoe shukrani zangu za dhati kwako na kwa Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza. Hotuba hii pia inapatikana katika tovuti ya wizara: www.mifugouvuvu.go.tz.

228. *Mheshimiwa Spika*, naomba kutoa hoja.

M. VIAMBATISHO

Kiambatisho Na. 1A: Idadi ya Mifugo Kuanzia Mwaka 2019 Hadi 2024

Aina ya Mifugo	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ng'ombe	32,186,600	33,928,391	35,256,637	36,584,883	37,913,129	39,241,375
Mbuzi	20,000,000	24,568,396	25,574,446	26,580,497	27,586,547	28,592,597
Kondoo	5,535,468	8,516,990	8,802,462	9,087,935	9,373,407	9,658,880
Nguruwe	2,015,600	3,208,495	3,439,362	3,670,229	3,901,096	4,131,962
Kuku	79,134,500	87,659,580	92,799,956	97,940,332	103,080,708	108,221,085

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho Na. 1B: Thamani ya Mifugo 2023/2024

Na.	Mnyama	Aina	Idadi	Gharama (Tshs.)	Thamani (Tshs.)
1	Ng'ombe	Asili	35,000,000	550,000	19,250,000,000,000
		Maziwa	2,000,000	2,500,000	5,000,000,000,000
2	Mbuzi	Asili	28,000,000	100,000	2,800,000,000,000
3	Kondoo	Asili	10,000,000	100,000	1,000,000,000,000
4	Nguruwe	Cross breed	4,000,000	300,000	1,200,000,000,000
5	Kuku	Asili	48,000,000	15,000	720,000,000,000
		Broiler	37,133,333	8,000	297,066,664,000
		Layers	18,566,667	12,000	222,800,004,000
				Jumla	30,489,866,668,000

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho Na. 1C: Thamani ya Mifugo 202/2025

Na.	Mnyama	Aina	Idadi	Gharama (Tshs.)	Thamani (Tshs.)
1	Ng'ombe	Asili	36,494,479	550,000	20,071,963,450,000
		Maziwa	2,746,896	2,500,000	6,867,240,000,000
2	Mbuzi	Asili	28,592,597	100,000	2,859,259,700,000
3	Kondoo	Asili	9,658,880	100,000	965,888,000,000
4	Nguruwe	Cross breed	4,131,962	300,000	1,239,588,600,000
5	Kuku	Asili	49,705,321	15,000	745,579,815,000
		Kuku wa kisasa	58,415,764	8,000	467,326,112,000
		Jumla			33,216,845,677,000

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho Na. 2: Uzalishaji wa Mazao ya Mifugo Kuanzia Mwaka 2014/2015 Hadi 2024/2025

Aina ya zao	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Uzalishaji wa Nyama (Tani)											
Ng'ombe	319,112	323,775	394,604	471,692	479,071	486,736.10	508,355.17	526,350.95	544,983.8	612,808.50	666,227.02
Mbuzi/Kondoo	124,745	129,292	144,597	92,999	94,453	95,964.30	102,137.22	107,791.38	113,781.8	162,693.35	181,661.89
Nguruwe	54,360	79,200	18,899	37,191	37,773	38,377.40	41,467.82	44,420.33	47,583.1	55,912.42	58,775.14
Kuku	99,540	104,292	63,597	78,110	79,332	80,601.30	86,205.78	91,403.99	96,915.6	132,442.28	147,449.98
Jumla	597,757	636,559	621,697	679,992	690,629	701,679.1	738,165.99	769,966.65	803,264.3	963,856.55	1,054,114.03
Uzalishaji wa Maziwa ('000' Lita)											
Ng'ombe wa Asili	1,381,451	1,423,288	1,460,900	1,608,099	1,874,923	2,101,789	2,170,461	2,345,650.13	2,400,000	2,637,863	2,605,008,454
Ng'ombe wa Maziwa	677,275	703,979	626,100	792,044	803,538	900,766	930,923	1,102,421.52	1,200,000	1,299,246	1,404,976,867
Maziwa ya Mbuzi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34,694	0
Jumla	2,058,726	2,127,267	2,087,000	2,400,143	2,678,461	3,002,555	3,101,384	3,448,071.65	3,600,000	3,971,803	4,009,985,321
Uzalishaji wa Mayai ('000')											
Mayai	4,153,800	4,353,182	2,758,000	3,156,692	3,575,621	4,051,179	4,510,345	4,979,772	5,500,000	6,409,224.7	7,105,907.37

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho Na 3A na 3B: uzalishaji wa malisho, chakula cha Mifugo na Mbegu za Malisho

Kiambatisho Na 3A

Na	Jina la shamba	Mahali lilipo	Aina za mbegu zilizozopo	Ukubwa wa eneo la shamba (ha)	Malengo ya kuzalisha mbegu (kg)	Uzalishaji wa mbegu za malisho (kg)
1	Vikuge - PSF	Pwani	Rhode SPP	389.95	1,500	273
			Juncao cuttings		100,000	21,058
			Legume		500	96
2	Langwira- PSF	Mbeya	Rhodes SPP	62	1,250	330
			Juncao cuttings		50,000	15,434.50
			Legume		500	111
3	TALIRI -Uyole	Mbeya	Desmodium Spp	93	500	303
			Napier cuttings			500
			Chloris Spp		2000	205
4	TALIRI Kongwa	Kongwa	Cenchrus Spp	2229.9	500	300
5	TALIRI Mabuki	Mwanza	Chloris gayana	31	11	0
6	TALIRI West Kilimanjaro	Siha	Nil			0
7	TALIRI Mpwapwa	Mpwapwa	Medicago sativa	120	100	38
			Chloris Spp		500	300
			Cenchrus siliaris		500	300

Na	Jina la shamba	Mahali lilipo	Aina za mbegu zilizozopo	Ukubwa wa eneo la shamba (ha)	Malengo ya kuzalisha mbegu (kg)	Uzalishaji wa mbegu za malisho (kg)
8	TALIRI Tanga	Tanga	Cenchrus siliaris	100	200	100
11	LITA Mpwapwa	Mpwapwa	Rhodes grass	18	50	15
13	LITA Tengeru	Tengeru	Rhodes grass	4	120	0
15	LITA Madaba	Madaba	Rhodes grass	40	500	223
16	LITA Buhuri	Tanga	Rhodes grass	8		16
18	LITA Songwe	Mbozi	Rhodes grass	34.4	1,000	318
19	Mabuki LMU	Mwanza	Rhodes grass	39		58
			blue pea			26
20	Saohil LMU	Mafinga		6365	2,000	125
21	MATI Uyole	Mbeya	Rhodes grass			80
22	TFS Shamba la miti	Ruvu	Rhodes grass	10		300
	JUMLA NDOGO				161,731	40,510
	Kiambatisho Na. 3. B Uzalishaji wa mbegu za malisho katika mashamba binafsi					
1	JEAA Vetagro Solution limited	Misenyi	juncao	65	60,000	50,000
2	Shamba kubwa	Mvomero	juncao	20	60,000	50,000
3	Elia Farm	Dodoma	juncao		1,000	4,000

Na	Jina la shamba	Mahali lilipo	Aina za mbegu zilizozopo	Ukubwa wa eneo la shamba (ha)	Malengo ya kuzalisha mbegu (kg)	Uzalishaji wa mbegu za malisho (kg)
4	Samaki Senga	Dodoma	juncao			
5	Jeremia Temu	Dodoma	Juncao	1.5	9,000	12000
6	Kibebe Farm	Mafinga				0
7	Mill inovative Animal Nutrition	Arusha	Sugar graze	185	2,000	1335
			Desmodium			25.5
			Alfaalfa			135
			Super napier		3000	2105
8	Kahama fresh	kahama	Rhodes		5,000	3000
9	Mr Lushu	Kisarawe	juncao		60,000	50000
10	JKT Mafinga	Mafinga	Rhodes grass			950
11	Ilandutwa		Rhodes grass			1480
12	Shafa					0
13	Theophas kasonzo		Juncao			
	Jumla			86.5	200,000	182,031
	Jumla kuu (Serikali & Binafsi				361,731	222,540.00

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho Na 4: orodha ya viwanda vya kuchakata mazao ya Uvuvi

A. Orodha ya viwanda vya kuchakata minofu ya Sangara

Na.	Jina	Mahali Kilipo
1	Tanzania Fish Processors Ltd.	Mwanza Region
2	Victoria Perch Ltd (Previous Mwanza Fishing Industries Ltd.)	Mwanza Region
3	Omega Fish Ltd.	Mwanza Region
4	Nile Perch Fisheries Ltd	Mwanza Region
5	Nature's Fish Ltd (Tanzania Fisheries Development Company Ltd).	Mwanza Region
6	Delish Foods Ltd/Pesca Perch Ltd	Mwanza Region
7	Aqua Perch Ltd* (requested approval) Taifa Food Ltd	Mwanza Region
8	Lake Star Limited	Mwanza Region
9	Kagera Fish Company Ltd.	Kagera Region
10	Supreme Perch Ltd (Previous Vicfish Ltd-Bukoba)	Kagera Region
11	Pride of Nile PVT ltd	Kagera Region
B. <u>ORODHA YA VIWANDA VYA KUCHAKATA MABONDO KWAAJILI YA SOKO ASIA (HONGKONG)</u>		
12	Hong Lin International Ltd	Iloganzala, Ilemela - Mwanza
13	Rong Zhen (T) Co. Ltd	Bwiru, Ilemela - Mwanza
14	Win Ink Home Co. Ltd - Kiseke A, Ilemela - Mwanza	Ilemela Area
15	Tongfu Co. Ltd -Kiseke A,	Ilemela Area

Na.	Jina	Mahali Kilipo
16	Dayaxu Co. Ltd	Ilemela, Mwanza
17	Dong Brothers Co. Ltd	Nyasaka area, Ilemela -Mwanza
18	Hang Fun Co. Ltd	Nyasaka area, Ilemela -Mwanza
19	Sunshine Co. Ltd	Nyakato industrial area, Nyamagana - Mwanza
20	West Side Motors Co. Ltd	Nyakato industrial area, Nyamagana - Mwanza
21	Tanda Fishery Tanzania Ltd	Sabasaba area, Ilemela - Mwanza
22	ZhenHua Co. Ltd	Buzuruga area, Nyamagana -Mwanza
23	Kong Yu Co. Ltd	Kiseke A, Ilemela -Mwanza
24	Rong Zhen (T) Co. Ltd- Bukoba	Closed
25	Azalea Fisheries Ltd	Ilemela, Mwanza
26	Mercury Mariner Co. Ltd	Ilemela, Mwanza
27	Damuka Co.Ltd	Nansio, Ukerewe
28	Yishunda Company Limited	Ilemela, Mwanza
29	Dingshen	Ilemela, Mwanza
C. ORODHA YA VIWANDA VYA KUCHAKATA DAGAA NA MIGEBUKA		
30	Mkuyu Mawese &Fishery Export Limited	Box 464, Bushabani- kibirizi Tel: 0743951080. Kigoma
31	Lifa Products Limited	Box 861, Bushabani- kibrizi Tel: 0755736221. Kigoma
32	Alpha Tanganyika Limited	Box 44, Kigoma-ujiji Tel : 0718713103

Na.	Jina	Mahali Kilipo
D. <u>ORODHA YA VIWANDA VINAVYO SINDIKA VIUMBE BAHARI (KAMBAMITI, KAMBAKOCHI, KAA, PWEZA/NGISI) KWAAJILI YA SOKO LA NCHI ZA UMOJA WA ULAYA</u>		
33	BAHARI FOODS LTD	P.O.BOX 3978, Kinondoni District, DAR ES SALAAM TEL : +255 713 684881
34	ALPHAKRUST LTD	P.O.BOX 8316, DAR ES SALAAM. TEL: 255 222864587 Mob: 255 784233651
35	TANPESCA MAFIA PLANT	P. O BOX 8316, Mafia. TEL: 255 222864587. Mob: 255 784233651
36	ISTDAR LIMITED	P.O.BOX 12836. DAR ES SALAAM Tel: +255 738 545 546/ 767 137 666
E. <u>ORODHA YA VIWANDA VINAVYO SINDIKA SAMAKI KWAAJILI YA SOKO LA NDANI NA MASOKO YA KIKANDA</u>		
37	LIM ZONE INTERNATIONAL COMPANY LIMITED	P.O Box 63243 Dar es salaam 0754233382
38	REUNA GROUP OF COMPANIES	P.O. Box 15 Mkuranga, Coastal 0784267358
39	OMROS FOODS CO LTD	P.O. Box 1175, Kinindoni , DAR ES SALAAM. 0767524210
40	KAWTHAR SEA FOOD CO. LTD	P.O.BOX 5482 Keko Mwanga Temeke District DAR ES SALAAM. Tel: +255 684 705 576

Na.	Jina	Mahali Kilipo
41	HAMMIC LIMITED	P.O. Box 77442, ILALA District, Dar es Salaam. Tel. +255 765 480 905
F. <u>ORODHA YA VIWANDA VYA SAMAKI HAI KWA AJILI YA SOKO LA CHINA</u>		
42	AB MARINE PRODUCTS	S.L.P 54455, Ubungo, DAR ES SALAAM. Tel: 0713250270
43	AGRIFI EXPORT & IMPORT COMPANY LIMITED	P.O.BOX 8001, Tuamoyo Kigamboni DAR ES SALAAM Tel: +255 782 446 494 / 717315200
44	ROYAL VENTURES LIMITED	P.O.Box 105923, Kinondoni District, DAR ES SALAAM Tel: 255784683577
45	PECAN IMPORT & EXPORT COMPANY LIMITED	P.O. Box 42019 Gezaulele Kigamboni District,DAR ES SALAAM Mobile: 0782 446 494
46	NGATICHE ENTERPRISES COMPANY	P.O.Box 38232, Msasani, Kinondoni District,DAR ES SALAAM Tel: +255 715 645 414
47	KIDASO ENTERPRISES	P.O.Box 125, Kigamboni District, KIGAMBONI. Tel. +255 712 064 496
48	TANIND INTERNATIONAL TRADING	P.O.Box 5480, Kimara mataangini, DAR ES SALAAM.Tel. +255 659 970 511
49	LIM ZONE INTERNATIONAL COMPANY LIMITED	P.O Box 63243, DAR ES SALAAM

Na.	Jina	Mahali Kilipo
50	OCEAN DEEP ENTERPRISES	P. O. Box 31902, KINONDONII DISTRICT DAR ES SALAAM Mob : +255715645414
51	MANONGA SEAFOOD COMPANY	P. O. Box 90225, Kigamboni, DAR ES SALAAM Mob 0755213339
52	S & R TROPICAL SEA PRODUCT LTD	P. O. Box 425722, Kigamboni, DAR ES SALAAM 0758460283
53	IMPERIAL SEAFOOD LIMITED	BOX 73321 KIGAMBONI DISTRICT Mob: +255747600963
G. <u>VIWANDA</u> VYA SAMAKI WA MAPAMBO- DAR ES SALAAM		
54	ROYAL VENTURES LIMITED	P.O.Box 105923, Kinondoni District, DAR ES SALAAM Tel: 255784683577
55	WHITEBOARD ENTERPRISE CO LIMITED	P.O.Box 1351 Mikocheni 'A' Kinondoni District. DAR ES SALAAM Tel: +255754362910
56	WONDERS OF TANGANYIKA	P. O. Box 9998, 0763424971 Ilala Districts DAR ES SALAAM
57	NUNU MWAMBA EXPORT & IMPORT	P.O.Box 9998, Kigamboni District, DAR ES SALAAM Tel: +255 687466205

Na.	Jina	Mahali Kilipo
58	FISH WORD WID LINK	P.O.Box 20843, Ukonga Mombasa DAR ES SALAAM Tel: +255 765 850 949/716 335 920
58	KHANJIR GLOBAL LIMITED	P.OBOX 105003 DAR ES SALAAM 0763348564
59	ZANYCO TROPICAL FISH	Ubungo District, P.O.Box 12103 DAR ES SALAAM, Tel. +255 654412940
60	LUNDO CICHLIDS	P.O.BOX 13067,Tabata Segerea, DAR ES SALAAM, Tel: 0756934933
61	CLOWN FISH COMPANY LIMITED	P.O.BOX 21593 Kinondoni, DAR ES SALAAM Tel 0713233852
	BEAUTY TROPICAL FISH	DSM
62	GIDEONS CICHLIDS COMPANY	P.O BOX 11006, Dar es salaam, Tel +255625976509
63	SAMAKI AQUATIC BASE	P. O. Box 40741, Tel 0655733102 DAR ES SALAAM
64	NYAVITA AQUARIUM FISH EXPOTERS	BOX 14568, DAR ES SALAAM 0754671342

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho Na. 5: Mauzo ya Samaki na Mazao ya Uvuvi Nje ya Nchi hadi Aprili, 2025

Samaki na Mazao ya Uvuvi	Uzito (Tani)	Samaki wa Mapambo	Thamani (USD)	Thamani (Tshs)	Ushuru (Tshs)
Cowries	973.96		901,410.00	2,367,979,157.90	191,773,737.26
Crabs	35.07		258,240.00	690,464,802.80	46,916,943.80
Frozen/Chilled					
Cuttle Fish	0.84		1,926.19	5,242,283.68	1,374,019.38
Dagaa Marine	461.95		1,490,634.08	3,870,248,370.03	121,459,980.55
Dried Fish from lakes	8,149.92		901,054.38	2,367,617,425.06	1,715,964,802.11
Dried Fish Migebuga	174.62		15,035,329.82	39,352,700,865.06	91,484,079.87
Dried Furu	158.45		120,593.45	314,739,229.41	41,322,341.49
Dried Lake Tanganyika Dagaa	149.66		24,986,346.25	65,862,674,046.72	119,472,398.32
Dry Fish	404.47		1,043,113.00	2,798,120,825.99	86,618,010.75
Fish Chest	1,111.65		739,145.00	1,938,795,320.94	145,759,652.81
Fish Frame	17.10		8,469.20	22,085,967.83	902,332.56
Fish Head	2,093.22		339,739.00	890,410,911.15	219,903,878.19
Fish Meals	268.00		35,146.00	92,759,060.62	14,146,371.20
Fish Offcuts	286.85		298,429.00	781,284,335.55	75,098,613.25
Frames	132.14		23,310.00	61,220,480.50	6,955,542.92

Samaki na Mazao ya Uvuvi	Uzito (Tani)	Samaki wa Mapambo	Thamani (USD)	Thamani (Tshs)	Ushuru (Tshs)
Fresh lake Tanganyika Dagaa	0.20		200.00	535,880.00	160,764.00
Fresh water shrimps	207.35		49,402.00	129,328,957.28	5,432,142.39
Frozen Fin Fish	13.90		56,472.50	150,177,942.53	7,426,639.08
Frozen Fish Migebuga	111.42		268,739.88	710,074,942.63	88,171,012.09
Frozen lake Tanganyika Dagaa	18.22		48,943.00	127,175,328.38	14,373,595.90
Frozen lobster	0.11		1,810.00	4,872,990.60	395,762.22
Frozen Octopus	698.19		5,599,186.36	14,806,801,554.65	1,477,284,382.88
Frozen Prawns head	0.11		660.00	1,753,382.40	350,676.48
Frozen Whole Lobsters	0.01		60.00	160,764.00	18,755.80
Head	8.00		7,869.20	20,486,367.83	837,605.80
Lake Tanganyika Dagaa-Frozen	29.34		44,005.50	117,977,918.45	23,595,583.69
Lake Victoria Dagaa	10,467.70		10,363,268.03	27,043,535,877.34	2,740,297,072.43
live Crabs	327.19		3,061,651.15	8,044,893,717.75	859,827,833.09
Live Lobster	71.15		1,360,582.00	3,580,764,240.76	280,551,547.12
live Lobsters	4.19		64,972.00	174,346,333.76	16,824,389.91

Samaki na Mazao ya Uvuvi	Uzito (Tani)	Samaki wa Mapambo	Thamani (USD)	Thamani (Tshs)	Ushuru (Tshs)
Live Tropical Fish	0	176,009	805,041.58	2,109,323,088.34	300,498,638.25
Lobster Tails 7-8cm	0.22		2,640.00	7,073,616.00	766,308.40
Nile Perch Dried Fish	0.46		1,469.01	3,948,169.99	372,424.28
Nile Perch Dried Fish Maws	324.69		50,423,931.25	132,285,874,087.98	2,960,052,267.91
Nile Perch Fillets	9,789.44		69,472,248.93	182,400,363,982.08	2,571,229,211.79
Nile Perch Fillets and Steaks	7.93		54,720.60	137,606,120.66	2,001,200.14
Nile Perch Fish Offcuts	152.17		220,661.00	578,624,528.86	39,958,705.80
Nile Perch Frozen Fillets	2.90		8,700.00	23,367,330.00	778,911.00
Nile Perch Frozen Fish Maw	0.05		2,880.00	7,377,091.20	331,969.10
Nile Perch Frozen Fish Maws	0.10		11,783.00	31,303,189.12	796,992.00
Nile Perch H&G	1,474.00		8,022,602.95	21,092,002,668.36	697,804,247.31
Nile Perch Kayabo	140.85		246,266.00	649,467,025.49	111,433,501.74
Prawns Headless Frozen	0.57		5,162.50	13,900,966.75	1,381,520.79
Prawns Head-on	2.86		34,401.73	92,308,063.61	9,181,466.38

Samaki na Mazao ya Uvuvi	Uzito (Tani)	Samaki wa Mapambo	Thamani (USD)	Thamani (Tshs)	Ushuru (Tshs)
Frozen					
Seashell	44.70		35,760.00	96,476,385.60	9,044,661.15
Seaweed	3,938.49		2,393,290.01	6,372,507,193.30	0.00
Smoked/Fried/Sun dried	2,061.39		2,179,837.45	5,623,686,801.39	430,740,916.04
Squids	2.00		10,168.20	26,580,636.75	3,126,661.03
Grand Total	44,317.78	176,009.00	201,042,271.20	527,881,020,227.09	15,534,200,070.45

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho Na 6: Hali ya Viwanda vya kusindika ngozi

Na	Jina la kiwanda	Uwezo wa kusindika/ vipande		Usindikaji wa sasa	
		Ngozi za ngombe	Ngozi za mbuzi/kondoo	Ngozi za ngombe	Ngozi za mbuzi/kondoo
1	Himo tanneries and planters	216,000	900,000	196,400	187,000
2	Ace leather LTD	1,800,000	12,000,000	15,600	27,000
3	Phiss tannery	0	1,200,000	0	600,000
4	Kilimanjaro International Leather Co. Ltd	1,800,000	4,320,000	0	0
	Jumla kuu	3,816,000	18,420,000	212,000	814,000

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho Na. 7: Viwanda vinavyozalisha viatu vya ngozi nchini

Jina la kiwanda	Mahali kilipo	Uwezo wa kiwanda kuzalisha jozi za viatu kwa mwaka
Bora industries LTD	Dar es salaam	600,000
Himo tanneries and planter LTD	Moshi	126,000
Woiso Shoes	Dar es salaam	108,000
Ital shoe Ltd	Dar es salaam	134,000
Kilimanjaro international leather	Moshi	1,200,000
Open sanit	Dar es salaam	72,000
Small Scale Enterprise (SME)	151	1,151,200
JUMLA		3,391,200

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho Na. 8 : Uzalishaji wa Mazao ya Ukuzaji Viumbe Maji mwaka 2024/2025

S/N	AINA YA ZAO	KIASI (kg)	VIPANDE	BEI (TZS)	THAMANI (TZS)
1	Samaki	43,590,450		7,000	305,133,150,000
2	Kaa	2,574		30,000	77,220,000
3	Jongoo Bahari	35,230		21,400	753,922,000
4	Mwani Mbichi	88,615,200		105	9,304,596,000
JUMLA NDOGO		132,243,454			315,268,888,000
5	Lulu		360	10,000	3,600,000
JUMLA KUU					315,272,488,000

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho: Na. 9: Uzalishaji wa Vifaranga vya Samaki mwaka 2024/2025

Na	Jina la kituo	Mkoa	Idadi - 2023/24	Idadi - 2024/25
A. Uzalishaji wa vifaranga vya samaki kwenye vituo vya Serikali				
Na	Jina la kituo	Mkoa	Idadi - 2023/24	Idadi - 2024/25
1	Ruhila Aquaculture Development Center	Ruvuma	829,219	1,347,358
2	Mwamapuli Aquaculture Development Center	Tabora	314,353	517,438
3	Kingolwira Aquaculture Development Center	Morogoro	287,435	505,992
	Jumla ndogo		1,431,007	2,370,788
B. Uzalishaji wa vifaranga vya samaki vitotoleshi vya Taasisi za Umma				
1	Ruvu JKT	Pwani	1,800,000	3,622,500
2	822 KJ Rwamkoma	Mara	500,000	820,838
3	FETA - NYEGEZI	Mwanza	110,000	1,210,500
4	Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania (TAFIRI)	Mwanza	670,420	986,500
5	Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo (SUA)	Morogoro	11,520,000	1,687,500
6	Chita JKT	Morogoro	55,600	1,162,400
7	Mbweni JKT	Pwani	35,000	77,385
	Jumla ndogo		14,691,020	9,567,623
C. Uzalishaji wa Vifaranga vya Samaki katika Vitotoleshi vya Sekta Binafsi				
1	Tangreen Investment	Mwanza	2,920,000	12,843,750
2	Tanlapia Ltd	Pwani	6,924,179	18,980,626
3	Eden Agri Aqua	Dar es Salaam	4,000,000	3,200,000
4	Tanzania Zhong Zhi Cage Co. LTD	Mwanza	5,449,100	6,577,500
5	SAMEKI Limited (Meck Fish Farm)	Mwanza	3,925,500	6,699,174

Na	Jina la kituo	Mkoa	Idadi - 2023/24	Idadi - 2024/25
6	RG Hatchery	Morogoro	630,000	5,058,879
7	Righa's Safina (Big Fish)	Dar es Salaam	725,000	2,040,475
8	Mataya Fish Farm	Bagamoyo	720,000	961,819
9	Konga Agribusiness	Mwanza	1,660,000	2,574,820
10	John Kasegenya	Mwanza	2,120,000	3,667,850
11	My Fish (Mpanju Fish Farm)	Mwanza	3,200,000	1,347,500
12	AquaEco Hatcheries	Mwanza	1,300,000	1,020,019
13	Soagro Co Ltd	Ruvuma	650,000	538,000
14	Judasa Aqua Farm	Pwani	630,000	697,313
15	Renata hatchery	Kagera	120,000	362,478
16	Kisarawe Fish farm	Pwani	130,000	377,188
17	Rofacol Company Ltd	Mbeya	460,000	582,250
18	Kisiwa Fish Farm (ZALOX)	Mwanza	500,000	691,625
19	Langa Langa Fish Farm	Simiyu	1,400,000	1,108,775
20	Sharif Rajabu Fish Farm	Mwanza	135,000	542,400
21	Lake Fresh Farm	Simiyu	5,800,000	2,047,500
22	Smart Aquatic Consultancy	Bagamoyo	550,000	266,058
23	Raphael Fish Farm	Mwanza	262,000	256,306
24	Dkt. Charles Tizeba	Mwanza	2,054,000	517,275
25	Dayone Sotfcom Farm	Mwanza	300,000	222,118
26	Ruvu Fish Farm	Pwani	-	3,786,595
27	TAKE Fish Farm (Tarime Aqua Farm Group)	Mara	1,104,000	1,315,320

Na	Jina la kituo	Mkoa	Idadi - 2023/24	Idadi - 2024/25
28	JP Company Ltd	Dar es Salaam	720,000	6,950,000
29	Kidia One Fish Farm	Bagamoyo	100,000	70,480
30	The Tanganyika Aquahub	Rukwa	374,000	1,047,750
31	Minhui Farm	Mwanza	-	4,183,750
32	Alphakrust Fish Farm	Mafia	-	1,499,400
33	Masagajr Farm Investment	Kigoma	-	1,580,200
34	Tanlake Samaki	Kigoma	-	1,862,500
35	Rutale Aquaculture Centre	Kigoma	-	521,250
36	Nashra Fish Farm	Singida	-	228,750
37	Big Best Company	Mwanza	-	2,200,000
38	Rofi Fishing Company	Mwanza	-	3,220,000
39	Triram Fish Farm	Dar es Salaam	-	9,550,000
40	Refaca Aqua Product Co.	Arusha	-	96,250
	Jumla ndogo		48,862,779	111,293,943
	D.Uzalishaji wa Vifaranga vya Kambamiti katika Vitotoleshi vya Sekta Binafsi			
Na.	Jina	Mkoa	Idadi - 2023/24	Idadi - 2024/25
1.	Alphakrust Fish Farm	Mafia	1,700,000	645,000
	Jumla ndogo		1,700,000	645,000
	Jumla Kuu		66,684,806	123,877,354

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho Na.10: Upatikanaji wa chakula cha samaki wa kufugwa nchini mwaka 2024/2025

A. Chakula Kilichotengenezwa Nchini				
Na	Jina la Mtengenezaji	Mkoa	Kiasi (Tani)	
			2023/2024	2024/2025
1.	Eden Agri Aqua Services	Dar es Salaam	932.4	120
2.	Panicum Company LTD	Dar es Salaam	887	206
3.	Takefish Farm group	Mara	163	-
4.	Tanfeed	Morogoro	889	95
5.	SOAGRO CO. LTD	Ruvuma	243	-
6.	Hill Feeds/Salibaba Pellets Co.	Pwani	206	108
7.	Rayana Fish Farm	Dar es Salaam	60	-
8.	Lina Fish Feed	Dar es Salaam	45	-
9.	ZhongZhi Company	Mwanza	9	180
10.	Aquasol Tz Ltd	Mwanza	20	-
11.	Tizeba Fish Farm	Mwanza	1.5	144
12.	Novfeed (T) Ltd			76
13.	Backbone Co. Ltd	Pwani		4,950
	Jumla Ndogo		3,455.40	5,879
B. Chakula Kilichoagizwa kutoka Nje ya Nchi				
1.	TanGreen Agriculture Ltd	Mwanza	2,735	4,477
2.	Afrik Feeds Tanzania Limited	Dar es Salaam	264	433

3.	Tanlapia Limited	Pwani	293	225
4.	JP Fish Feeds LTD	Mwanza	225	654.75
5.	SAMEKI	Mwanza	84	946.9
6.	Maze Intercorp Ltd	Dar es Salaam	45	106
7.	Tanlake Samaki	Kigoma	25	36.39
8.	Aquasol Company	Mara	116	2
9.	Kisiwa Aquaculture Co. LTD	Mwanza	189	-
10.	TakeFish Farm Tanzania	Mara	54.5	11
11.	Konga Agribusiness Co. LTD	Mwanza	105.828	165.5
12.	Primina Investment Company	Mwanza	17.295	-
13	Modeco Vet Center	Morogoro	0	13.625
14	Tanzania Zhongzhi Co.LTD	Mwanza	0	598
15.	Mwanza Minhui Aquatic Product Co. LTD	Mwanza	302.5	999
16	Maisha Samaki Co. LTD		0	28
17	Owners General Supply	Mwanza	0	97
18	Big best Company	Mwanza	0	385
19	Koudijs	Dar es Salaam	0	144
20	Lawrence kajigili	Mwanza	0	2.5
21	Nyamagati Agrofarm Ltd	Mara	0	23
Jumla Ndogo			4,456	9,347.665
Jumla Kuu			7,911.4	15,226.665

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho Na.11: Idadi ya Vibali vya Kuingiza Chakula cha Samaki Nchini

Na.	JINA LA KAMPUNI	IDADI YA VIBALI VILIVYOTOLEWA	KIASI KILICHOINGIZWA(Tani)
1	Maisha Samaki	1	28
2	Sameki	8	946.9
3	JP Fish Feeds Ltd	17	654.75
4	TanGreen Agriculture Ltd	6	4,477
5	Tanlake	2	36.39
6	Maze intercorp	4	106
7	Tanlapia	5	225
8	Afrik feed	4	433
9	Aquasol	1	2
10	Owners	3	97
11	Bigbest	1	385
12	Mwanza Minhui	11	999
13	Tanzania zhongzhi	6	598
14	Modeco vet center	1	13.625
15	Take fish	1	11
16	Konga Agribusiness	6	164.50
17	Koudijs	1	144
18	Lawrence Kajigili	1	2.5
19	Nyamagati Agrofarm Ltd	2	23.0
	JUMLA VIBALI	81	9,346.665

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho Na.12: Idadi ya Vibali vya Kufuga Majongoo Bahari

Na.	JINA	Eneo	Mkoa	Aina ya Viumbe watakaofugwa
1	Kikundi cha Wavuvi Wadogo (KIWADONA)	Kilwa masoko, namatungutungu	Lindi	Mjongoo bahari
2	Wufenghang Tanzania Marine Technology Co. Limited	Msanga Mkuu	Mtwara	Majongoo bahari, Kambakoche na Kaa
3	Forworld Tz Company Ltd	Mkuranga	Pwani	Majongoo bahari, Kambakoche na Kaa

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho Na.13: Orodha ya Makampuni Yaliyopewa Vibali vya Ufugaji Samaki kwenye Vizimba mwaka 2024/2025

Na.	JINA	MKOA
1	Yusuph Elias Nasibu	Mwanza
2	SDG Aqua Farming	Mara
3	Uledy Ally Kimbavala	Mwanza
4	Tangreen Agriculture Limited	Mwanza
5	Tanlake Samaki Limited	Kigoma
6	Rogasian Urassa	Mwanza
7	LIFA PRODUCTS CO LTD	Mara

Na.	JINA	MKOA
8	Peter Isaya Kasera	Mwanza
9	Andrea Makango Nshala	Kagera
10	John Faustine Lushina	Mwanza
11	Foundation Boyse Ebanda Co.ltd	Mwanza
12	Aidan Alphonse Kawinga	Mwanza
13	George Rweyemamu	Geita
14	Augustino Babu Ndaki	Geita
15	Frank Bundala Doto	Geita
16	Village of Hope Starehe Mwanza	Mwanza
17	Yomash Farm Co. ltd	Geita
18	Louis Isaya Kasera	Geita
19	Majura Kasika Fish Farm	Mwanza
20	Monica Martin Balige	Mwanza
21	Tarsila Faustin Mellita	Mwanza
22	Rybafresh Africa Co. Limited	Mwanza
23	Nyamagati Agro Farm LTD	Mara
24	Godwin Kababaye	Mara
25	Godwin Lusaso General Supply Co. ltd	Mara
26	Andrew Makunka Kilonzo	Mwanza

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho na.14: Makampuni Yaliyopewa Vibali vya Kusafirisha Mwani Nje ya Nchi Mwaka 2024/2025

Na.	Jina la Kampuni	Kiasi cha Mwani Kilichosafirishwa (Kg)	Nchi ulikosafirishwa.
1	Ledo Biashara	156,000	China
2	Zanea Seaweed Company LTD	2,557,800	Denmark
3	Mwani Mariculture LTD	4,177,300	Ufaransa, Chile na Hispania
4	Lacompax Holding Ltd	2,466	China
5	Innovo International Trading Ltd	63,000	China na Korea kusini
6	Hill Seaweed LTD	28,042	China na Korea kusini
7	Asili Kwanza Company Ltd	8,000	Afrika kusini
8	JYF BROS Enterprises Ltd	83,500	China
9	East Africa Seaweed Company	500	Marekani
10	Health Seaweed Cafe	30,800	Marekani na Afrika Kusini
JUMLA (KG)		7,107,408	

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

KIAMBATISHO NA 15.A: MGAO WA CHANJO KIMKOA

NA	MKOA	HALMASHAURI	DOZI/UGONJWA		
			ND VACCINE	CBPP	PPR
1	ARUSHA	Arusha Jiji	120,000	30,000	39,000
		Arusha DC	270,000	90,000	113,000
		Meru DC	220,000	80,000	123,000
		Monduli DC	200,000	225,000	160,000
		Karatu DC	300,000	250,000	231,000
		Longido DC	30,000	205,000	520,000
		Ngorongoro DC	210,000	530,000	1,200,000
			1,350,000	1,410,000	2,386,000
2	DAR ES SALAAM	Ilala	95,000	11,000	0
		Kinondoni	510,000	7,000	0
		Temeke	85000	2000	0
		Kigamboni	50000	13,000	0
		Ubungo	60000	7000	0
			800,000	40,000	0
3	DODOMA	Chamwino DC	360,000	170,000	222,000

NA	MKOA	HALMASHAURI	DOZI/UGONJWA		
			ND VACCINE	CBPP	PPR
		Dodoma Jiji	180,000	60,000	90,000
		Chemba DC	330,000	310,000	307,000
		Kondoa DC	460,000	200,000	280,000
		Kondoa Mji	40,000	30,000	52,000
		Bahi DC	230,000	220,000	215,000
		Mpwapwa DC	350,000	180,000	292,000
		Kongwa DC	260,000	90,000	123,000
		2,210,000		1,260,000	1,581,000
4	GEITA	Geita TC	350,000	70,000	70,000
		Geita DC	340,000	280,000	280,000
		Chato DC	360,000	220,000	220,000
		Bukombe DC	320,000	250,000	250,000
		Nyang'hwale DC	300,000	170,000	170,000
		Mbogwe DC	340,000	270,000	270,000
		2,010,000		1,260,000	1,260,000
5	IRINGA	Iringa DC	540,000	200,000	200,000
		Iringa MC	540,000	12,000	12,000

NA	MKOA	HALMASHAURI	DOZI/UGONJWA		
			ND VACCINE	CBPP	PPR
		Kilolo DC	270,000	72,000	72,000
		Mafinga TC	240,000	10,000	10,000
		Mufindi DC	240,000	86,000	86,000
			1,830,000	380,000	380,000
6	KAGERA	Bukoba Vijijini	75,000	39,000	39,000
		Manispaa ya Bukoba	270,000	4,000	4,000
		Karagwe	160,000	120,000	120,000
		Kyerwa	400,000	100,000	100,000
		Missenyi	80,000	87,000	87,000
		Muleba	400,000	110,000	110,000
		Ngara	200,000	46,000	46,000
		Biharamulo	300,000	100,000	100,000
			1,885,000	606,000	606,000
7	KATAVI	Tanganyika	250,000	130,000	130,000
		Mpanda MC	150,000	25,000	25,000
		Nsimbo	100,000	100,000	100,000
		Mlele	100,000	66,000	66,000

NA	MKOA	HALMASHAURI	DOZI/UGONJWA		
			ND VACCINE	CBPP	PPR
		Mpimbwe	120,000	71,000	71,000
			720,000	392,000	392,000
8	KIGOMA	Kigoma MC	320000	1,300	1,300
		Kasulu TC	340000	12,000	12,000
		Kigoma DC	70000	7,000	7,000
		Kasulu DC	150000	99,000	99,000
		Uvinza	600000	130,000	130,000
		Buhigwe	120000	45,000	45,000
		Kibondo	80000	22,000	22,000
		Kakonko	100000	24,000	24,000
			1780000	340,300	340,300
9	KILIMANJARO	Moshi MC	200,000	1,700	1,700
		Moshi DC	250,000	86,000	86,000
		Hai DC	250,000	88,000	88,000
		Siha DC	250,000	54,000	54,000
		Mwanga DC	250,000	91,000	91,000
		Same DC	250,000	130,000	130,000

NA	MKOA	HALMASHAURI	DOZI/UGONJWA		
			ND VACCINE	CBPP	PPR
		Rombo DC	250,000	42,000	42,000
			1,700,000	492,700	492,700
10	LINDI	Kilwa DC	300,000	79,000	79,000
		Liwale DC	500,000	20,000	20,000
		Nachingwea DC	430,000	5,000	5,000
		Lindi MC	150,000	7,000	7,000
		Ruangwa DC	110,000	3,000	3,000
		Mtama DC	100,000	1000	1000
			1,590,000	115,000	115,000
11	MANYARA	Babati TC	110,000	20,000	20,000
		Babati DC	280,000	230,000	230,000
		Hanang'	470,000	210,000	210,000
		Mbulu DC	100,000	190,000	190,000
		Mbulu TC	110,000	54,000	54,000
		Kiteto DC	190,000	360,000	360,000
		Simanjiro DC	120,000	330,000	330,000

NA	MKOA	HALMASHAURI	DOZI/UGONJWA		
			ND VACCINE	CBPP	PPR
			1,380,000	1,394,000	1,394,000
12	MARA	Bunda TC	80,000	84,000	84,000
		Bunda DC	200,000	160,000	160,000
		Butiama DC	390,000	170,000	170,000
		Musoma MC	130,000	5,000	5,000
		Musoma DC	180,000	110,000	110,000
		Rorya	63,000	160,000	160,000
		Serengeti	330,000	480,000	480,000
		Tarime TC	25,000	15,000	15,000
		Tarime DC	260,000	160,000	160,000
			1,658,000	1,344,000	1,344,000
13	MBEYA	Mbeya City	90,000	10,000	10,000
		Mbeya DC	220,000	70,000	70,000
		Chunya DC	130,000	200,000	200,000
		Mbarali DC	180,000	190,000	190,000
		Kyela DC	230,000	36,000	36,000
		Rungwe DC	320,000	0	0

NA	MKOA	HALMASHAURI	DOZI/UGONJWA		
			ND VACCINE	CBPP	PPR
		Busokelo DC	180,000	0	0
			1,350,000	506,000	
14	MOROGORO	Kilosa	200,000	170,000	220,000
		Mvomero	150,000	120,000	150,000
		Moro DC	150,000	130,00	150,000
		Gairo	100,000	50,000	100,000
		Mlimba	65,000	46,000	100,000
		Malinyi	65,000	46,000	71,000
		Ulanga	65,000	46,000	100,000
		Ifakara	65,000	11,000	50,000
		Moro MC	200,000	5,000	7,500
			1,060,000	494,000	948,500
15	MTWARA	Mtwara Mc	62,000	5,000	5,700
		Mtwara DC	75,000	3,500	37,000
		Nanyamba TC	85,000	2,000	52,000
		Tandahimba DC	120,000	8,000	56,000
		Newala TC	85,000	2,600	6,000

NA	MKOA	HALMASHAURI	DOZI/UGONJWA		
			ND VACCINE	CBPP	PPR
		Newala Dc	100,000	2,400	67,000
		Nanyumbu DC	140,000	10,000	27,000
		Masasi TC	82,000	2,000	7000
		Masasi Dc	280,000	48,000	78,000
			1,029,000	83,500	335,700
16	MWANZA	BUCHOSHA	600000	55,000	150,000
		ILEMELA	70000	23,000	28,000
		KWIMBA	180000	155,000	360,000
		MAGU	22000	220,000	272,000
		MISUNGWI	130000	150,000	212,000
		MWANZA TC	120000	14,000	72,000
		SENGEREMA	360000	170,000	304,000
		UKEREWE	150000	67,000	0
			1632000	854,000	1,398,000
17	NJOMBE	Njombe TC	200,000	27,000	27,000
		Njombe DC	160,000	20,000	20,000
		Ludewa DC	400,000	44,000	44,000

NA	MKOA	HALMASHAURI	DOZI/UGONJWA		
			ND VACCINE	CBPP	PPR
		Makete DC	100,000	41,000	41,000
		Wanging'ombe DC	270,000	77,000	77,000
		Makambako TC	100,000	30,000	30,000
			1,230,000	239,000	239,000
18	PWANI	Bagamoyo	24,000	36,000	36,000
		Chalinze	200,000	160,000	160,000
		Kibaha TC	100,000	4,500	4,500
		Kibaha DC	50,000	47,000	47,000
		Kibiti	130,000	43,000	43,000
		Kisarawe	270,000	50,000	50,000
		Mafia	40,000	8,000	8,000
		Mkuranga	190,000	21,000	21,000
		Rufiji	90,000	53,000	53,000
			1,094,000	422,500	422,500
19	RUKWA	Sumbawanga MC	500,000	50,000	50,000
		Sumbawanga DC	320,000	110,000	110,000
		Kalambo	230,000	100,000	100,000

NA	MKOA	HALMASHAURI	DOZI/UGONJWA		
			ND VACCINE	CBPP	PPR
		Nkasi	320,000	130,000	130,000
			1,370,000	390,000	390,000
20	RUVUMA	Songea DC	250,000	32,000	32,000
		Songea MC	600,000	8,500	8,500
		Mbinga TC	220,000	7,000	7,000
		Mbinga DC	320,000	39,000	39,000
		Namtumbo DC	190,000	52,000	52,000
		Tunduru DC	300,000	78,000	78,000
		Madaba DC	100,000	20,000	20,000
		Nyasa DC	140,000	25,000	25,000
			2,120,000	261,500	261,500
21	SHINYANGA	Kishapu	300000	450,000	450,000
		Ushetu	250000	190,000	190,000
		Shinyanga DC	300000	280,000	280,000
		Shinyanga MC	230000	45,000	45,000
		Msalala	170000	210,000	210,000
		Kahama MC	180000	124,000	124,000

NA	MKOA	HALMASHAURI	DOZI/UGONJWA		
			ND VACCINE	CBPP	PPR
			1430000	1,299,000	1,299,000
22	SIMIYU	Bariadi DC	300000	259,000	440,000
		Bariadi TC	200,000	7,600	90,000
		Meatu	300,000	440,000	520,000
		Maswa	300,000	300,000	220,000
		Busega	200,000	150,000	140,000
		Itilima DC	200,000	190,000	110,000
			1500000	1,346,600	1,520,000
23	SINGIDA	Mkalama DC	350,000	150,000	150,000
		Manyoni DC	270,000	180,000	180,000
		Itigi DC	170,000	89,000	89,000
		Singida MC	90,000	32,000	32,000
		Singida DC	380,000	160,000	160,000
		Ikungi DC	550,000	330,000	330,000
		Iramba DC	500,000	210,000	210,000
			2,310,000	1,151,000	1,151,000
24	SONGWE	Songwe DC	250,000	160,000	160,000

NA	MKOA	HALMASHAURI	DOZI/UGONJWA		
			ND VACCINE	CBPP	PPR
		Mbozi DC	380,000	120,000	120,000
		Tunduma TC	95,000	6,000	6,000
		Momba DC	310,000	120,000	120,000
		Ileje DC	290,000	49,000	49,000
			1,325,000	455,000	455,000
25	TABORA	Tabora MC	450,000	89,000	89,000
		Uyui DC	450,000	356,000	356,000
		Nzega DC	200,000	230,000	230,000
		Nzega TC	95,000	70,000	70,000
		SIKONGE DC	450,000	250,000	250,000
		Kaliua DC	400,000	330,000	330,000
		Urambo DC	160,000	140,000	140,000
		Igunga DC	270,000	270,000	270,000
			2,475,000	1,735,000	1,735,000
26	TANGA	Bumbuli	52,000	30,000	30,000
		Handeni Dc	170,000	100,000	100,000
		Handeni TC	150,000	16,000	16,000

NA	MKOA	HALMASHAURI	DOZI/UGONJWA		
			ND VACCINE	CBPP	PPR
		Kilindi	190,000	300,000	300,000
		Korogwe DC	100,000	160,000	160,000
		Korogwe TC	40,000	4,000	4,000
		Lushoto	180,000	65,000	65,000
		Mkinga	110,000	56,000	56,000
		Muheza	100,000	25,000	25,000
		Pangani	30,000	42,000	42,000
		Tanga CC	40,000	30,000	30,000
			1,162,000	828,000	828,000
	JUMLA		40,000,000	19,099,100	17,230,000

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Kiambatisho Na.15B: Mgao Wa Vitendea Kazi Vya Uchanjaji Wa Mifugo Kwenye Kampeni ya Kitaifa Uchanjaji

NA	MKOA	HALMASHAURI	Masanduku ya Ubaridi	Mabomba ya Sindano	Sindano	Makoti	GUMBOOTS
1	ARUSHA	Arusha Jiji	20	20	20	15	15
		Arusha DC	20	20	20	15	15
		Meru DC	25	25	25	15	15
		Monduli DC	25	25	25	15	15
		Karatu DC	25	25	25	15	15
		Longido DC	25	25	25	15	15
		Ngorongoro DC	40	40	40	15	15
2	DAR ES SALAAM	Ilala	6	6	6	5	5
		Kinondoni	6	6	6	5	5
		Temeke	6	6	6	5	5
		Kigamboni	6	6	6	5	5
		Ubungo	6	6	6	5	5
3	DODOMA	Chamwino DC	25	25	25	20	20

NA	MKOA	HALMASHAURI	Masanduku ya Ubaridi	Mabomba ya Sindano	Sindano	Makoti	GUMBOOTS
		Dodoma Jiji	15	15	15	10	10
		Chemba DC	20	20	20	10	10
		Kondoa DC	25	25	25	15	15
		Kondoa Mji	15	15	15	10	10
		Bahi DC	25	25	25	15	15
		Mpwapwa DC	30	30	30	20	20
		Kongwa DC	25	25	25	10	10
4	GEITA	Geita TC	20	20	20	15	15
		Geita DC	25	25	25	20	20
		Chato DC	25	25	25	15	15
		Bukombe DC	30	30	30	20	20
		Nyang'hwale DC	25	25	25	20	20
		Mbogwe DC	30	30	30	20	20
5	IRINGA	Iringa DC	20	20	20	20	20
		Iringa MC	20	20	20	10	10

NA	MKOA	HALMASHAURI	Masanduku ya Ubaridi	Mabomba ya Sindano	Sindano	Makoti	GUMBOOTS
		Kilolo DC	20	20	20	15	15
		Mafinga TC	20	20	20	10	10
		Mufindi DC	20	20	20	15	15
6	KAGERA	Bukoba Vijijini	20	20	20	15	15
		Manispaa ya Bukoba	15	15	15	10	10
		Karagwe	15	15	15	10	10
		Kyerwa	15	15	15	10	10
		Missenyi	15	15	15	15	15
		Muleba	20	20	20	15	15
		Ngara	21	21	21	15	15
		Biharamulo	15	15	15	10	10
7	KATAVI	Tanganyika	35	35	35	25	25
		Mpanda MC	30	30	30	15	15
		Nsimbo	40	40	40	25	25
		Mlele	35	35	35	20	20

NA	MKOA	HALMASHAURI	Masanduku ya Ubaridi	Mabomba ya Sindano	Sindano	Makoti	GUMBOOTS
		Mpimbwe	40	40	40	25	25
8	KIGOMA	Kigoma MC	7	7	7	5	5
		Kasulu TC	7	7	7	5	5
		Kigoma DC	10	10	10	7	7
		Kasulu DC	10	10	10	6	6
		Uvinza	8	8	8	6	6
		Buhigwe	10	10	10	7	7
		Kibondo	8	8	8	7	7
		Kakonko	10	10	10	7	7
9	KILIMANJARO	Moshi MC	10	10	10	10	10
		Moshi DC	15	15	15	10	10
		Hai DC	15	15	15	10	10
		Siha DC	15	15	15	10	10
		Mwanga DC	15	15	15	10	10
		Same DC	15	15	15	10	10

NA	MKOA	HALMASHAURI	Masanduku ya Ubaridi	Mabomba ya Sindano	Sindano	Makoti	GUMBOOTS
		Rombo DC	15	15	15	10	10
10	LINDI	Kilwa DC	9	9	9	7	7
		Liwale DC	9	9	9	7	7
		Nachingwea DC	9	9	9	7	7
		Lindi MC	5	5	5	5	5
		Ruangwa DC	9	9	9	7	7
		Mtama DC	9	9	9	7	7
11	MANYARA	Babati TC	25	25	25	15	15
		Babati DC	26	26	26	16	16
		Hanang'	26	26	26	16	16
		Mbulu DC	26	26	26	16	16
		Mbulu TC	25	25	25	15	15
		Kiteto DC	26	26	26	16	16
		Simanjiro DC	26	26	26	16	16

NA	MKOA	HALMASHAURI	Masanduku ya Ubaridi	Mabomba ya Sindano	Sindano	Makoti	GUMBOOTS
12	MARA	BUNDA TC	16	16	16	11	11
		BUNDA DC	22	22	22	13	13
		BUTIAMA DC	22	22	22	13	13
		MUSOMA MC	16	16	16	10	10
		MUSOMA DC	22	22	22	13	13
		RORYA	22	22	22	13	13
		SERENGETI	22	22	22	13	13
		TARIME TC	16	16	16	11	11
		TARIME DC	22	22	22	13	13
13	MBEYA	Mbeya City	12	12	12	8	8
		Mbeya DC	18	18	18	12	12
		Chunya DC	18	18	18	12	12
		Mbarali DC	18	18	18	12	12
		Kyela DC	18	18	18	12	12
		Rungwe DC	18	18	18	12	12
		Busokelo DC	18	18	18	12	12

NA	MKOA	HALMASHAURI	Masanduku ya Ubaridi	Mabomba ya Sindano	Sindano	Makoti	GUMBOOTS
14	MOROGORO	Kilosa	16	16	16	11	11
		Mvomero	16	16	16	11	11
		Moro DC	16	16	16	11	11
		Gairo	16	16	16	11	11
		Mlimba	16	16	16	12	12
		Malinyi	16	16	16	12	12
		Ulanga	16	16	16	12	12
		Ifakara	16	16	16	12	12
		Moro MC	12	12	12	8	8
15	MTWARA	Mtwara Mc	5	5	5	5	5
		Mtwara DC	6	6	6	5	5
		Nanyamba TC	5	5	5	5	5
		Tandahimba DC	6	6	6	5	5
		Newala TC	5	5	5	5	5
		Newala Dc	6	6	6	5	5

NA	MKOA	HALMASHAURI	Masanduku ya Ubaridi	Mabomba ya Sindano	Sindano	Makoti	GUMBOOTS
		Nanyumbu DC	6	6	6	5	5
		Masasi TC	5	5	5	5	5
		Masasi DC	6	6	6	5	5
16	MWANZA	Buchosha	25	25	25	10	10
		Ilemela	15	15	15	15	15
		Kwimba	25	25	25	15	15
		Magu	25	25	25	15	15
		Misungwi	25	25	25	15	15
		Mwanza Tc	15	15	15	10	10
		Sengerema	25	25	25	15	15
		Ukerewe	25	25	25	15	15
		Bukombe					
17	NJOMBE	Njombe TC	10	10	10	7	7
		Njombe DC	10	10	10	7	7
		Ludewa DC	10	10	10	7	7

NA	MKOA	HALMASHAURI	Masanduku ya Ubaridi	Mabomba ya Sindano	Sindano	Makoti	GUMBOOTS
		Makete DC	10	10	10	7	7
		Wanging'ombe DC	10	10	10	7	7
		Makambako TC	10	10	10	7	7
18	PWANI	Bagamoyo	6	6	6	4	4
		Chalinze	9	9	9	6	6
		Kibaha TC	6	6	6	4	4
		Kibaha DC	8	8	8	6	6
		Kibiti	9	9	9	6	6
		Kisarawe	9	9	9	6	6
		Mafia	9	9	9	6	6
		Mkuranga	9	9	9	6	6
		Rufiji	9	9	9	6	6
19	RUKWA	Sumbawanga MC	20	20	20	15	15
		Sumbawanga DC	20	20	20	15	15
		Kalambo	20	20	20	15	15

NA	MKOA	HALMASHAURI	Masanduku ya Ubaridi	Mabomba ya Sindano	Sindano	Makoti	GUMBOOTS
		Nkasi	20	20	20	15	15
20	RUVUMA	Songea DC	10	10	10	8	8
		Songea MC	5	5	5	6	6
		Mbinga TC	5	5	5	6	6
		Mbinga DC	11	11	11	8	8
		Namtumbo DC	11	11	11	8	8
		Tunduru DC	11	11	11	8	8
		Madaba DC	11	11	11	8	8
		Nyasa DC	11	11	11	8	8
21	SHINYANGA	Kishapu	30	30	30	20	20
		Ushetu	30	30	30	20	20
		Shinyanga DC	30	30	30	20	20
		Shinyanga MC	30	30	30	15	15
		Msalala	30	30	30	20	20
		Kahama MC	30	30	30	15	15

NA	MKOA	HALMASHAURI	Masanduku ya Ubaridi	Mabomba ya Sindano	Sindano	Makoti	GUMBOOTS
22	SIMYU	Bariadi DC	30	30	30	19	19
		Bariadi TC	30	30	30	15	15
		Meatu	30	30	30	19	19
		Maswa	30	30	30	19	19
		Busega	30	30	30	19	19
		Itilima DC	30	30	30	19	19
23	SINGIDA	Mkalama DC	26	26	26	16	16
		Manyoni DC	26	26	26	16	16
		Itigi DC	26	26	26	16	16
		Singida MC	24	24	24	14	14
		Singida DC	26	26	26	16	16
		Ikungi DC	26	26	26	16	16
		Iramba DC	26	26	26	16	16
24	SONGWE	Songwe DC	18	18	18	15	15

NA	MKOA	HALMASHAURI	Masanduku ya Ubaridi	Mabomba ya Sindano	Sindano	Makoti	GUMBOOTS
		Mbozi DC	18	18	18	15	15
		Tunduma TC	18	18	18	10	10
		Momba DC	18	18	18	15	15
		Ileje DC	18	18	18	15	15
25	TABORA	Tabora MC	18	18	18	10	10
		Uyui DC	24	24	24	15	15
		Nzega DC	24	24	24	15	15
		Nzega TC	18	18	18	10	10
		Urambo DC	24	24	24	15	15
		Kaliua DC	24	24	24	15	15
		Sikonge	24	24	24	15	15
		Igunga	24	24	24	15	15
26	TANGA	Bumbuli	15	15	15	10	10
		Handeni Dc	15	15	15	10	10
		Handeni TC	10	10	10	10	10

NA	MKOA	HALMASHAURI	Masanduku ya Ubaridi	Mabomba ya Sindano	Sindano	Makoti	GUMBOOTS
		Kilindi	15	15	15	10	10
		Korogwe DC	15	15	15	10	10
		Korogwe TC	10	10	10	10	10
		Lushoto	15	15	15	10	10
		Mkinga	15	15	15	10	10
		Muheza	15	15	15	10	10
		Pangani	15	15	15	10	10
		Tanga CC	10	10	10	10	10
	JUMLA						

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2025

Waziri wa Mifugo na Uvuvi Mhe. Dkt. Ashatu Kijaji akiswaga mifugo kuelekea kwenye joshu kwa ajili ya kuogeshwa katika tukio la uzinduzi wa joshu la Kijiji cha Elerai, Kata ya Kibirashi, Wilaya ya Kilindi, mkoani Tanga, Januari 11, 2025.

Waziri wa Mifugo na Uvuvi Mhe. Dkt. Ashatu Kijaji akiwa ameshika samaki wa kufugwa aina ya sato baada ya kuvuliwa katika moja ya vizimba vya kufugia samaki jijini Mwanza, Desemba 20, 2024.